

**REABILITAREA PEISAGISTICA SI RESTAURAREA PARCURILOR
ISTORICE CAROL I, GRADINA CISMIGIU SI MIHAI I (HERASTRAU)
LOT 2 – GRADINA CISMIGIU**

Evaluare peisagistica

Volumul I - Parte scrisa

COMPANIA MUNICIPALA DEZVOLTARE DURABILA BUCURESTI S.A.

MARTIE 2019

Studiu de evaluare peisagistică

Elaborator

SC AB PLAN SRL, Târgu Mureș, str Mihai Viteazul nr. 25.
Contract de prestări servicii 13/12.02.2019.

Lista autorilor

Albert FEKETE, PhD, DLA, arh. peisagist, expert în grădini istorice
Dorottya KÓBORI, peisagist
Beáta Csilla SZABÓ, peisagist
Marius TĂSLĂVAN, peisagist
Diana CULESCU, PhD, peisagist
Mihai CULESCU, peisagist
Ștefan IVANOV, peisagist
Ioana TUDORA, PhD, arhitect

colaboratori

Mariana NIȚU, peisagist
Alexandru MEXI, peisagist

CUPRINS

1. SCOPUL ȘI CONȚINUTUL STUDIULUI

- 1.1. Scopul evaluării peisagistice
- 1.2. Conținutul evaluării peisagistice
- 1.3. Teritoriul de referință și regimul juridic de protecție
- 1.4. Baza documentară a studiului de evaluare peisagistică

2. CARACTERUL MONUMENT AL GRĂDINII CIȘMIGIU

- 2.1. Sit protejat ca monument istoric
- 2.2. Grădina ca entitate compozițională unică
- 2.3. Relația dintre patrimoniu și grădinile istorice
- 2.4. Parcul public ca patrimoniu peisagistic

3. GRĂDINA CIȘMIGIU ÎN CONTEXT INTERNAȚIONAL

4. ANALIZA PEISAGISTICĂ AL GRĂDINII CIȘMIGIU PE PLAN ISTORIC

- 4.1. Contextul urban
- 4.2. Aspecte stilistice și compoziționale
- 4.3. Structura spațială
- 4.4. Vegetația

5. ANALIZA SITUAȚIEI ACTUALE

- 5.1. Metodologia de relevare
- 5.2. Unitățile funcționale ale parcului, dotări
- 5.3. Structura spațială și compoziția parcului
- 5.4. Sistemul de circulație, suprafețe pavate
- 5.5. Sistemul hidrologic, oglinzi de apă, fântâni, izvoare
- 5.6. Vegetația parcului
 - 5.6.1. Elemente valoroase ale compoziției vegetale
 - 5.6.2. Statistici legate de valoarea estetică și starea generală a vegetației

6. RECOMANĂRI

- 6.1. Ideologia reabilitării parcului Grădina Cișmigiu
- 6.2. Identificarea valorilor de patrimoniu peisager (elemente structurale și compoziționale)
- 6.3. Prezervarea/reabilitarea valorilor de patrimoniu peisager
 - 6.3.1. Axul monumental cu aliniamentul de tei (promenada)
 - 6.3.2. Movilă
 - 6.3.3. Zona lacului Cișmigiu (cu fântână arteziană din lac), vederile spre lac și spre insula Monte Carlo
 - 6.3.4. Sistemul de alei din secolul al 19-lea
 - 6.3.5. Grădina cu trandafiri
 - 6.3.6. Rondul Roman
 - 6.3.7. Vegetația valoroasă a grădinii
 - 6.3.8. Accese în parc
 - 6.3.9. Unitățile funcționale ale parcului, dotări

7. REZUMAT

8. BIBLIOGRAFIE

1. SCOPUL ȘI CONȚINUTUL STUDIULUI

1.1. Scopul evaluării peisagistice

Potrivit obiectivelor solicitate de beneficiar, expertiza peisagistică al Parcului Cișmigiu are ca obiective principale:

- Evaluarea valorii peisagistice a sitului prin analiza și interpretarea istoriei parcului.
- Evaluarea valorii peisagistice a sitului prin analiza elementelor structurale existente.
- Identificarea valorilor peisagistice existente pe teren și analiza valorii de monument al parcului.
- Stabilirea strategiei generale și a măsurilor de intervenție necesare pentru lucrarea de investiție în vederea reabilitării, consolidării și modernizării parcului Grădina Cișmigiu din București.

Expertiza s-a întocmit în vederea obținerii unei documentații de specialitate, care prin constatările și recomandările incluse servește ca bază de referință la elaborarea a documentației „Expertiză Tehnică, Documentație de Avizare a Lucrărilor de Intervenție (DALI) pentru Grădina Cișmigiu”, bazată pe autenticitate istorică, pe respectarea principiile dezvoltării urbane integrate, și pe instituirea reglementărilor urbanistice care să asigure protejarea și dezvoltarea durabilă a zonei protejate, a valorilor peisagistice, arhitecturale, urbanistice, istorice, ecologice și naturale în ansamblul lor.

Măsurile de intervenție bazate pe expertiza de față la rândul lor vor avea ca scop:

- Conservarea caracterului și identității locului prin aplicarea corectă a măsurilor de intervenție asupra monumentelor și în zona protejată.
- Revitalizarea și restaurarea durabilă a patrimoniului construit și natural inclusiv a elementelor componente.
- Protejarea valorilor peisagistice, istorice, culturale și ecologice.
- Stoparea degradării parcului.
- Reducerea riscurilor de producerea accidentelor, precum și de degradare sau distrugere a unor bunuri materiale.

1.2. Conținutul evaluării peisagistice

Activitățile de evaluare urmărite sunt:

- Interpretarea datelor primite de Beneficiar, referitoare la evoluția istorică parcului, în context național și internațional, în vederea formulării strategiei de intervenție.
- Interpretarea datelor primite de Beneficiar, referitoare la situația și condițiile actuale ale parcului, în context național și internațional, în vederea formulării strategiei de intervenție.
- Formularea propunerilor și recomandărilor specifice de protejare și punere în valoare a patrimoniului reprezentat de Grădina Cișmigiu

Conform caietului de sarcini, evaluarea peisagistică se compune din următoarele capitole de specialitate:

- Evaluarea stilistică a stării actuale a parcului Cișmigiu, bazată pe studii istorice

- Analiza și evaluarea structurii spațiale și componențelor a parcului Cișmigiu
- Analiza și evaluarea situației formațiunilor de teren (pante, eroziunea solului)
- Analiza și evaluarea situației cursurilor și oglinzilor de apă
- Analiza și evaluarea stării sistemului de alei (inclusiv pavaje și trepte)
- Analiza și evaluarea mobilierului urban (inclusiv iluminatul public - fără analiza infrastructurii electrice)
- Analiza și evaluarea locurilor de joacă
- Concluzii și recomandări

Studiul de față se compune din două volume: prima parte este o evaluare scrisă, ilustrată cu figuri și tabele, iar anexele explicative corespunzătoare conținând analizele istorice și cele ale situației actuale existente necesare înțelegerii parcului sunt prezentate în volumul doi al lucrării.

1.3. Teritoriul de referință și regimul juridic de protecție

Teritoriul de referință al expertizei este suprafața Parcului Cișmigiu, așa cum este stabilit prin actele de proprietate și administrare.

Parcul Cișmigiu, înființat la mijlocul sec. al 19-lea, ca cea mai veche grădină publică din București, situată pe Bd. Elisabeta 46 sector 5 (delimitată de Bd. Schitu Măgureanu - str. Știrbei Vodă - str. Poiana Narciselor - str. Ion Brezoianu - Bd. Elisabeta) este monument istoric, sit de grupa A.

Grădina Cișmigiu este definit ca sit protejat în LMI 2015 la poziția 962, cod LMI B-II-a-A- 19655, aflat conform PUG-MB aprobat prin HCGMB nr. 269/2000 în Zona protejată nr. 8L parcuri istorice, subzona V1c, cu grad de protecție maxim, de importanță „A”. În incinta parcului se află o serie de monumente istorice (în majoritatea lor opere de artă), listate separat pe Lista Monumentelor Istorice, după cum urmează:

- 2380-B-III-m-B-20032 – Bustul lui Vasile Alecsandri
- 2381-B-III-m-B-20033 – Bustul lui Nicolae Bălcescu
- 2382-B-III-m-B-20034 – Bustul lui I. L. Caragiale
- 2383-B-III-m-B-20035 – Bustul lui Ion Creangă
- 2384-B-III-m-B-20036 – Bustul lui George Coșbuc
- 2385-B-III-m-B-20037 – Bustul lui Mihai Eminescu
- 2386-B-III-m-B-20038 – Bustul lui Bogdan Petriceicu Hașdeu
- 2387-B-III-m-B-20039 – Bustul lui St. O. Iosif
- 2388-B-III-m-B-20040 – Bustul lui Titu Maiorescu
- 2389-B-III-m-B-20041 – Bustul lui Alexandru Odobescu
- 2390-B-III-m-B-20042 – Bustul lui Alexandru Vlahuță
- 2391-B-III-m-B-20043 – Bustul lui Duiliu Zamfirescu
- 2392-B-III-m-B-20044 – Bustul lui Theodor Șerbănescu
- 2393-B-III-m-B-20045 – Bustul lui Gheorge Panu
- 2394-B-III-m-B-20046 – Monumentul lui Traian Demetrescu
- 2395-B-III-m-B-20047 – Monumentul Eleine Pherechide
- 2396-B-III-m-B-20048 – Bustul Maica Smara
- 2397-B-III-m-B-20049 – Monumentul Eroilor francezi
- 2398-B-III-m-B-20050 – Izvorul Sissi
- 2385-B-III-m-B-20056 – Bustul gen. A. Cernat

1.4. Baza documentară a studiului de evaluare peisagistică

Expertiza se bazează pe analiza și evaluarea unor studii și documentații de specialitate legate de sit (studii istorice, dendrologice, urbanistice, ecologice, sociale etc.) puse la dispoziția Prestatorului de către Beneficiar sau descoperite de Prestator în urma investigațiilor de specialitate, după cum urmează:

- „Studiu Istoric de Fundamentare pentru actualizare PUZ a Parcului Cișmigiu”, realizat în anul 2013 de către SC KXL SRL.
- „Plan Urbanistic Zonal – Parcul Cișmigiu”, realizat în anul 2018 de către Quattro Design și Arhitecți și Peisagiști.
- Relevee și studii de teren (elaborate și puse la dispoziția Prestatorului de către Beneficiar, completate cu date de teren de către Prestator, referitoare la condițiile actuale ale parcului, executate de către Beneficiar pe baza unei metodologii propuse de către Prestator; metodologia de relevare utilizată este descrisă în capitolul 1.5.
- Investigarea vizuală a sitului în întregime și a elementelor funcționale și structurale în detaliu.
- Sondaje la elementele dendrologice (arbori, arbuști).
- Sondaje la elementele construite care reprezintă obiectul expertizei peisagistice (alei, pavimente, locuri de joacă etc.).
- Consultarea tuturor documentelor referitoare la parc puse la dispoziție de către Beneficiar.
- Consultarea unor documentații referitoare, colectate de către Prestator din alte surse.

2. CARACTERUL MONUMENT AL GRĂDINII CIȘMIGIU

2.1. Sit protejat ca monument istoric

Numele de Cișmigiu - purtat inițial de lacul din parc pe la sfârșitul secolului al 18- lea, preluat mai tarziu și de grădina - vine de la titlul directorului serviciului apelor (directorul cișmelelor) din București, căruia pe scurt i se spunea "cișmegiu" și care avea casa în mahalaua Sarindar, aproape de malul lacului.

Grădina Cișmigiu este unica în București, în ceea ce privește concepția și diversitatea materialului dendrologic. Înființarea de grădina publică i-a fost dată în timpul și din ordinul Domnitorului Barbu Știrbei (1849 - 1856) de peisagistul vienez Karl Friedrich Wilhelm Meyer. Cișmigiu a fost deseori remodelat de-a lungul timpului de către cunoscuți peisagiști, grădinari, ingineri și arhitecți străini și autohtoni, printre care se numără inginerii Lalanne și Gilbert, arhitectul Seminet și Orascu, grădinarii Frei, Hoffman și Leyvraz, care au îmbogățit imaginea grădinii, păstrându-i coerența limbajului arhitectural și peisagistic. Ultimele intervenții majore cu interes stilistic, care au determinat în mare măsură și actuala înfățișare a Grădinii Cișmigiu au fost efectuate într-o perioadă de timp relativ lungă, între anii 1910-1943, în urma reamenajării parcului de către arhitectul austriac Friedrich Rebhun.

2.2. Grădina ca entitate compozițională unică

Grădina este cea mai benefică invenție al omenirii și un mijloc pentru ca acesta să se simtă acasă în lume. De asemenea, grădina joacă un rol important în dezvoltarea identităților personale, de grup, naționale sau etnice ale omului. Patrimoniul peisagistic, grădina manifestată atât fizic, cât și imaterial, păstrată și predată de generații, nu este doar un simplu spațiu de viață, un izvor al cunoașterii, ci parte integrală a tradiției, un mijloc prin care se realizează legături cu un loc, mediu de viață și peisaj. Nu este întâmplător că în ultimii ani – clar pentru a contrabalansa tendințele globalizatoare – în Europa s-a sprijinit protecția instituțională a peisajelor care au calități estetice și semnificație istorică, evoluția cărora a urmărit în mod organic și timp de secole evoluția generală socio-economică a localităților sau a regiunilor în care se află.

Grădina publică și alterarea sa intenționată – amplasamentul, structura, vegetația și elementele sale construite – sunt condiționate de idealurile societății. Grădina și stilul acesteia reflectă stiluri de viață, moduri de privire, filosofii și dezvoltări socio-economice diferite. Grădina este esența peisajului, o operă filosofică, în care puterea creatoare este captată de om prin creativitate și transformată în semne specifice. Grădina este contopirea desăvârșită a substanțelor vii și moarte, fiind înzestrată cu conținuturi simbolice. Din această cauză, patrimoniul nostru de grădini nu se poate replica sau înlocui.

2.3. Relația dintre patrimoniu și grădinile istorice

Definirea grădinii istorice ca o categorie a patrimoniului protejat instituțional și ca noțiune s-a realizat pentru prima dată în 1981, în Carta de la Florența (anexa 1). În sens mai restrâns, grădina istorică este o categorie de patrimoniu, în acest sens creațiile de arhitectură peisageră pot fi clasate ca monumente istorice. Din punct de vedere profesional considerăm a fi grădini cu valoare istorică toate acele creații de arhitectură peisageră care au valoare artistică sau istorică. Unele elemente peisagistice pot fi de asemenea incluse printre elementele

constitutive ale acestui patrimoniu, adică acele care ilustrează caracteristicile culturii horticole sau de amenajare a peisajului dintr-o epocă dată, joacă un rol major în determinarea imaginii unei localități sau străzi, însă din punctul de vedere al dimensiunilor sau al întinderii lor nu este important la scara întregului peisaj (de exemplu grădini mai mici, închise, aliniamente de arbori de-a lungul străzilor, dumbrave).

Conform formulării Cartei de la Florența, grădina istorică „este o compoziție arhitecturală și vegetală care, din punct de vedere istoric și artistic, prezintă un interes public. Astfel, ea este considerată și un monument.” Definiția restrânge în anumite cadre acele creații de arhitectură peisageră care ar putea fi incluse în această categorie, în același timp însă, prin formularea sa ingenioasă, tratează problema relativ flexibil. Mai precis, posibilitatea unei interpretări mai largi se datorează lipsei unei formulări mai stricte. Ca exemplu se poate menționa faptul că, pe când în Europa de Est doar acele creații pot fi considerate grădini istorice care prezintă interes public din punct de vedere istoric sau istoric și artistic, în Marea Britanie, de exemplu, pe lângă aceste două categorii, acele grădini care prezintă interes public „doar” din punct de vedere artistic reprezintă un procent semnificativ în rândul grădinilor istorice. Semnificația diferenței constă în faptul că acele creații contemporane de arhitectură peisagistică care au calități excepționale pot de asemenea beneficia de o protecție sporită.

Convenția Europeană a Peisajului se ocupă și ea cu peisajul istoric, peisajul cultural și, ca o componentă importantă al acelora, cu patrimoniul grădinilor.

Din punct de vedere al patrimoniului peisagistic, nu doar aspectul original al unei grădini, data amenajării sale sau identitatea proprietarului sunt date de interes. Acestea ar trebui completate cu informații legate de așteptările pe care le avea autorul față de creația sa, scopul cu care s-a realizat grădina și modul în care această investiție materială și spirituală uriașă a fost recepționată de către urmași.

Semnificațiile, mesajele grădinii, ceea ce ne comunică starea actuală a grădinii, toate acestea sunt puncte de vedere importante pentru relevarea patrimoniului de grădini.

Un punct important în cadrul relevării este și faptul că grădinile publice nu au fost simple grădini ornamentale, acestea erau părți integrale ale unui sistem complex cultural, istoric, ecologic și nu în ultimul rând economic. Astfel, obiectul investigației noastre este un sistem ecologic și tehnic important cu aspecte istorice și artistice, care poate fi interpretat, doar în întregime sa. Elementele patrimoniului de grădini sunt o „*expresie a raporturilor strânse între civilizație și natură*”, autorii acestora se străduiau să creeze, după posibilități, imaginea idealizată a lumii.

Grădină istorică poate fi orice tip de spațiu verde: parcul unui castel, grădina unei vile sau al unei instituții, parc public, cimitir, grădină botanică etc. Valoarea sa patrimonială emană nu din dimensiunea sa, ci din conținutul său, din elementele sale compoziționale. Astfel, chiar și grădini foarte mici s-ar putea califica pentru statutul de grădină istorică. Grădina istorică poate fi creată în orice perioadă istorică, prin urmare poate purta caracteristicile oricărei perioade stilistice (stilul baroc, cel peisager etc.). Majoritatea grădinilor păstrează caracteristicile a mai multor stiluri, sunt alcătuite din valori istorice care se acumulează de-a lungul timpului prin suprapunerea elementelor și ideologiilor peisagistice ale unor perioade succesive.

2.4. Parcul public ca patrimoniu peisagistic

Parcurile publice sunt zone verzi urbane care au fost înființate în scopuri recreative pe o suprafață aparținătoare domeniului public și care asigură accesul și folosința spațiului verde în mod egal tuturor cetățenilor. Considerăm de asemenea parcurile publice și grădinile publice

înființate inițial de către familiile aristocratice ca grădini particulare și ulterior deschise publicului larg. Aspectele, funcțiile și principiile de proiectare al acestora din urmă pot să difere de cele ale parcurilor publice clasice, fiind bazate pe alte principii de proiectare.

Potrivit Dicționarului Interpretativ Oxford (Oxford Dictionary, 2014) și a formulărilor organizațiilor internaționale profesionale (ICOMOS-IFLA, 2017), cea mai importantă caracteristică a parcului public este faptul că este accesibil tuturor și că au fost create în beneficiul societății.

Apariția și dezvoltarea rapidă a parcurilor publice urbane a început în prima jumătate a secolului al 19-lea. Denumirea de parc public a apărut pentru prima dată în discursul lui Hirschfeld privind necesitatea parcurilor publice din *Theorie der Gartenkunst*, publicat în 1779. Mai târziu conceptul este puternic asociat cu peisagistul englez Joseph Loudon (Jámbor, 2015). Funcția parcurilor publice este multilaterală. Pe lângă recreație activă, sport și savoirea naturii, aceste spații verzi - ca niște „saloane urbane” - reprezintă locul vieții sociale, a comunicării și a schimbului de informații.

Parcurile publice datând din secolul al 19-lea - având în vedere natura lor, circumstanțele dezvoltării și nu în ultimul rând, vârsta lor prestigioasă - reprezintă grădini istorice. Parcurile publice au jucat un rol important în viața socială al orașelor asigurând un mediu adecvat pentru auto-reprezentarea diferitelor straturi sociale. Dezvoltarea parcurilor publice urbane de la mijlocul anilor 1800 până în anii 1918 este justificată din punct de vedere politic, economic și ecologic, întrucât harta politică al Europei de Est se schimbă în mod constant în această perioadă dinamică, plină de evenimente istorice. Din această perioadă, parcurile publice urbane - care sunt într-o continuă dezvoltare și astăzi - sunt și una dintre cele mai importante situri ale memoriei istorice. Suprafețe verzi și spații libere reale, care sunt purtătoare ale unor valori și tradiții importante și la nivel internațional. Stilul peisagistic al unei grădini reflectă stilul de viață, viziunea, filozofia și dezvoltarea socială a celor care au produs. Studiile din domeniul istoriei artei, incluzând istoria peisajelor și a grădinilor, demonstrează clar că idealurile și stilurile arhitecturale pornite din țările Europei de Vest au ajuns întotdeauna cu o oarecare întârziere la marginea estică al Europei. În timp ce în Anglia lucrările lui Pope, Shaftesbury, Kent, Chambers sau Brown au dat naștere deja în primele decenii ale secolului al 18-lea unui stil liber peisagist, inspirat din clasicism și palladianism, conceptul „pitoresc” (picturesque) a apărut în bazinul carpatic și în regiunile extracarpatiche doar în secolul al 19-lea. Prin urmare, interesant și remarcabil este faptul că dezvoltării parcurilor publice urbane în Europa de Est, inclusiv Regatul Roman, în ciuda industriei înapoiate și a economiei bazate în deosebi pe agricultura, a intrat pe calea înfloririi în timp record și nu a rămas în urma "vestului civilizată". Acesta este și motivul pentru care parcul public ar putea deveni un simbol al valorilor civile și al progresului social.

3. GRĂDINA CIȘMIGIU ÎN CONTEXT INTERNAȚIONAL

Pentru a avea o baza de comparație și a înțelege mai bine importanța Grădinii Cișmigiu la nivel european, am studiat apariția și dezvoltarea mai multor parcuri publice europene. Studiul investighează contextul internațional general caracteristic perioadei de apariție a parcurilor publice în Europe, respectiv secolul al 19-lea.

În primul pas s-au studiat parcuri reprezentative din Marea Britanie, Germania, Franța, Statele Unite ale Americii. Acest studiu comparativ de perspectivă a fost completat cu cercetări și analize din regiunea Europei Centrale, unde am studiat îndeosebi parcurile publice din capitalele respective, ca spații specifice de întâlnire și desfășurare a activității societății civile în secolul al 19-lea, după cum urmează: City Park Budapesta (Városliget, HU), Luzanky Park Brno (CZ), Parcul Planty Cracovia (PL), Tivoli City Park Lubljana (SLO), Sad Janka Kráľa Bratislava (SK), Prater, Viena (A), Parcul Kalemegdan din Belgrad (SRB), Parcul Maksimir din Zagreb (HR).

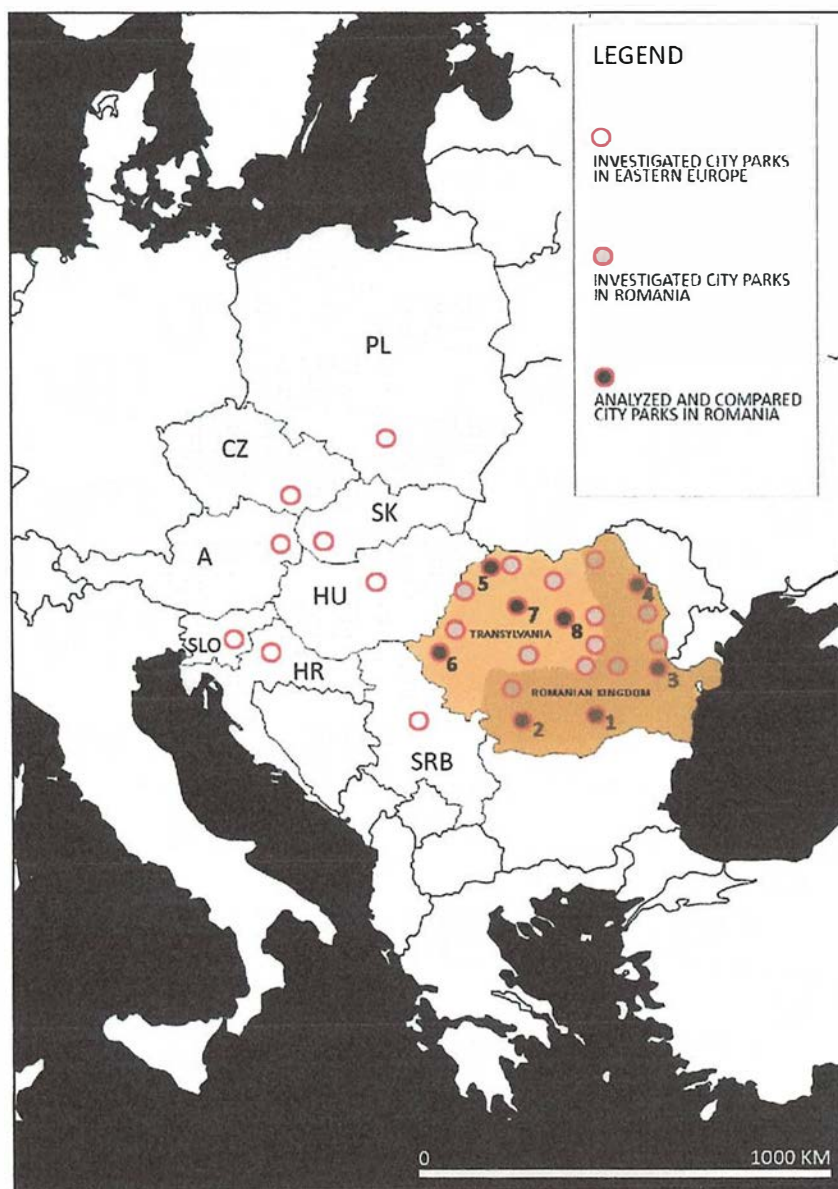

Fig. 1. Dispunerea spațială a parcurilor publice studiate din Europa Centrală și România

În ultima etapă a avut loc o examinare detaliată a parcurilor originare din sec al 19-lea din România. Aici am studiat 12 sit-uri din Transilvania, care pe vremea respectivă făceau parte din Imperiul Habsburgic și Monarhia Austro-Ungară (parcuri orasene din Brașov, Sibiu, Sfântu Gheorghe, Odorheiu Secuiesc, Târgu Mureș, Cluj Napoca, Gherla, Baia Mare, Satu Mare, Oradea, Timișoara, Arad), respectiv noua locații în Regatul României (parcuri publice din București, Craiova, Brăila, Galați, Târgu Jiu, Iași, Bârlad, Focșani, Suceava).

Din cele 21 de locații din România până la urmă s-a efectuat o analiză detaliată pentru 8 parcuri publice, unul dintre acestea fiind chiar Parcul Grădina Cișmigiu.

Rezultatele studiului au dovedit, că Parcul Grădina Cișmigiu se încadrează perfect în rândul parcurilor europene de seamă, atât privind perioada sa de înființare, cât și funcțiile sale principale sau compoziția arhitecturală și artistică.

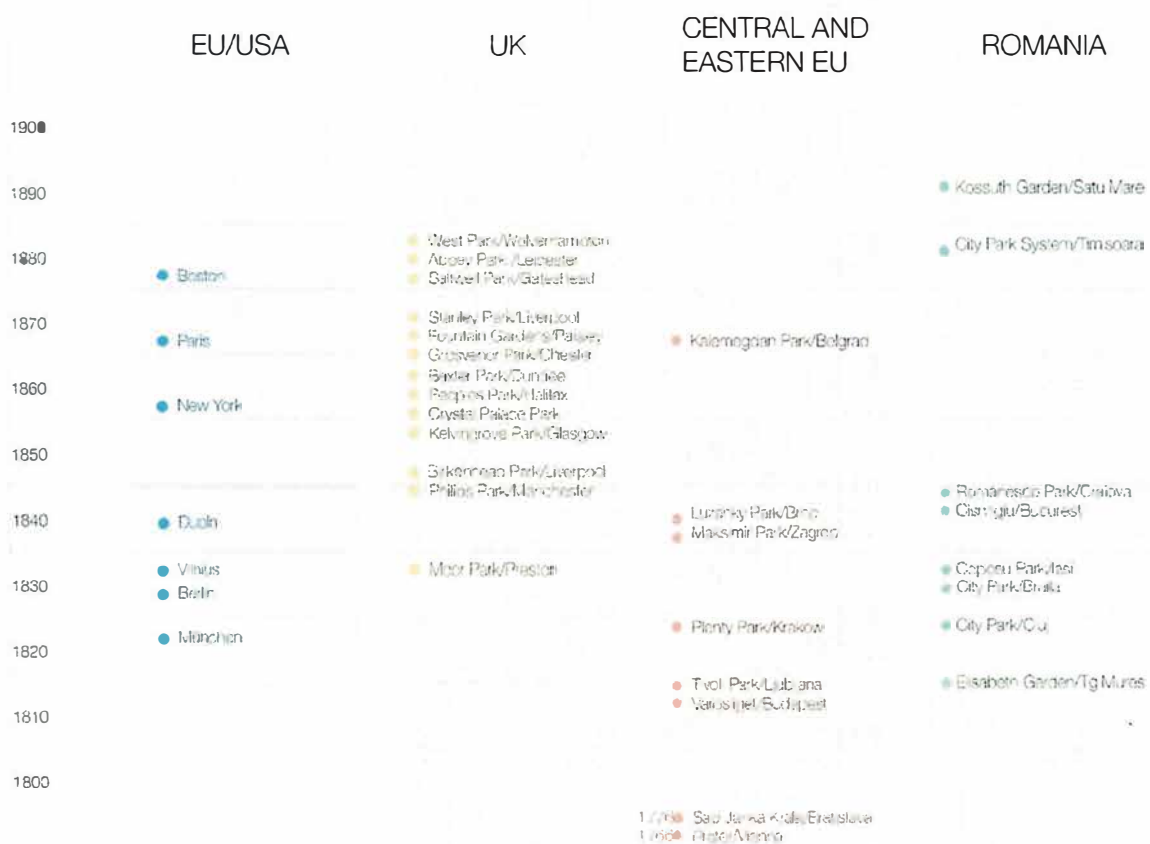

Fig. 2. Tabel comparativ al perioadelor de înființare al unor parcuri semnificative din punct de vedere al istoriei peisagisticii

Această corelare nu este întâmplătoare. Analizând proveniența maestrilor proiectanți (peisagiști, arhitecți, grădinari) la înființarea parcurilor europene de est și la parcurile din România, inclusiv în cazul Grădinii Cișmigiu, se observă o contribuție esențială al unor școli europene peisagistice serioase, raportate mai ales de țări puternic industrializate și cu o societate civică evoluată, ca Germania, Austria, Franța.

Relațiile familiale, sociale și politice ale vremii au ajutat la libera circulație al ideologiilor și modelelor vremii, au înlesnit mobilitatea profesioniștilor, și au contribuit la intervenții profesionale eficiente, care la rândul lor au satisfăcut necesitățile și solicitările societății și din privința creării a parcurilor și a spațiilor verzi cu rol social sau recreativ.

Putem afirma deci, ca parcurile publice din Romania în general, și parcul Grădina Cișmigiu în special, sunt exemple semnificative ale parcurilor publice europene.

	Romanian City Park Cismigiu Parc, Bucuresti	Designer/creator/ developer Râmniceanu Carl Friedrich Wilhelm Meyer (1846) Louis Leyvrusz Joseph Hartl Ulrich Hoffman Wilhelm Knechtel Franz Harer Friedrich Rebhuhn (1910)
	Romanescu Parc, Craiova	"a german gardner" Edouard Rêdont (1897)
	City Park, Braila	Riniev Baron Rudolph von Borroczyn (1835)
	Coposu Parc, Iasi	"a gardener of the park" Wilhelm Rach (1850) Pierre Dieudonné (1868)
	City Parc, Cluj Napoca	A. Stoparek Rudolf Grabovieschi (beginning of 20'th century)
	Kossuth Garden, Satu Mare Elisabeth Garden, Targu Mures City Parc System, Timisoara	Samuel Hermann (1838) Antal Kagerbauer (1868) Johann Hein (1890's) Gedeon Kiss Jean Houchard (1817) Peter Bodor Count of Coronini Baron Anton Scudier

Fig. 3. Tabel cu numele și proveniența unor maestri peisagisti care au contribuit la proiectarea parcurilor publice din Romania în sec al 19-lea

4. ANALIZA PEISAGISTICĂ AL GRĂDINII CIȘMIGIU PE PLAN ISTORIC

Primul pas în inventarierea, analiza și evaluarea valorii istorice ale Grădinii Cișmigiu este cercetarea istorică pe baza surselor de arhivă și cea a literaturii de specialitate, care încearcă să confere o imagine cât mai precisă legată de amenajarea și evoluția grădinii.

Studiile referitoare la istoria Grădinii Cișmigiu sunt vaste, numeroși cercetători și specialiști publicând rezultatele lor, în special în ultimele două decenii. Publicațiile și materialele în domeniu opresc însă – în majoritatea lor – la o prezentare cronologică a faptelor, fără interpretarea acestora, fără a analiza modul în care diferitele intervenții au contribuit sau nu la apariția unor modificări structurale și funcționale ale parcului în cursul secolelor, și dacă aceste intervenții au avut efecte negative sau pozitive în viața parcului.

Contextul geografic și social în aprecierea și evaluarea siturilor peisagistice – mai ales în cazul celor cu caracter istoric – are o importanță deosebită în procesul de pregătire a reabilitării acestora. În acest sens în cazul studiilor recente referitoare la Cișmigiu, cercetarea surselor nu a fost urmată în toate cazurile de o interpretare și analiză critică ale rezultatelor cercetării, parcul nu a fost analizat în context mai larg – internațional sau național – nu s-a scos la iveală importanța peisagistică și socială a parcului Cișmigiu la nivel european.

Literatura de specialitate, sursele scrise relevante sau amintirile relatate oral n-au fost completate cu note; hărțile, planurile, fotografiile nu au fost comentate, nu s-au făcut referiri de seama la conținutul acestora; nu s-a analizat efectul diferitelor perioade stilistice în Grădina Cișmigiu și nici rolul grădinii în determinarea caracterului urban al localității; nu s-a analizat la nivel peisagistic toate acele legături care au fost luate în considerare ca atribute în cursul evoluției parcului.

Expertiza de față – bazând pe cercetările deja existente și în special pe materialul intitulat asociați, pus la dispoziție de către Beneficiar – dorește să completeze documentația științifică de istoria grădinii „Studiu Istoric de Fundamentare pentru actualizare PUZ a Parcului Cișmigiu”, realizat în anul 2013 de către SC KXL SRL, și Plan Urbanistic Zonal – Parcul Cișmigiu, realizat în anul 2018 de către Quattro Design și Arhitecți și Peisagiști în primul rând prin interpretarea rezultatelor cercetărilor anterioare. Numai, astfel poate fi asigurată o imagine cuprinzătoare care va asigura o bază stabilă pentru renovarea autentică a parcului Cișmigiu.

Prezentarea și interpretarea componentelor de arhitectură peisageră a Grădinii Cișmigiu

Analiza și interpretarea principalelor elemente compoziționale și funcționale s-a făcut pe baza cronologică a dezvoltării parcului Grădina Cișmigiu. Studiind istoria și dezvoltarea spațiului verde, am identificat șase etape importante din punct de vedere peisagistic de la începuturi și până în zilele noastre.

Etapa 1 - Perioada pregătitoare (1779-1846)

Perioada premergătoare amenajării grădinii. În acești ani are loc captarea izvoarelor existente în zona, construirea unor fântâni și desecarea mlăștinii cu scopul de a deschide aici o grădină publică. Se execută niște lucrări de curățire albiei și regularizare a râului Dâmbovița: pentru prevenirea inundațiilor se adâncește și se lărgiște albia, și se formează un șanț de scurgere al apelor în exces. Aceste lucrări executate pe sit sunt în concordanță cu niște măsuri edilitare și lucrări de desecare și regularizare hidrologică executate sistematic la nivelul întregului oraș.

Din această perioadă sunt semnificative planurile executate de diferiți specialiști, cum ar fi Planul baltei Cișmigiuului (Ramniceanu, 1844) și Planul Borroczyn (1846).

Etapa 2 - Perioada Meyer (1847-1858)

În acest deceniu apare Grădina Cișmigiu ca parc public, amenajat la mijlocul secolului al 19-lea (mai precis între anii 1847-1852) în stil romantic peisagist, pe baza proiectelor întocmite de peisagistul vienez Carl Friedrich Wilhelm Meyer (a nu se confunda cu contemporanul sau german Johann Heinrich Gustav Meyer, coleg al lui Peter Joseph Lenné și directorul grădinilor din Berlin). Inaugurarea oficială a parcului are loc în 1854.

Din păcate, din lucrarea lui Meyer lipsește planul desenat, avem însă o descriere detaliată, pe capitole, care prezintă cele mai importante componente ale parcului. Ca colaboratori în realizarea planului și în amenajările din mijlocul secolului al 19-lea î putem aminti peisagistul Franz Harer și arhitectul hidrolog francez Villacrose.

Documentul desenat care s-a pastrat în urma proiectului lui Meyer este un plan axonometric din 1858 (care prezintă o situație similară cu cea prezentă pe planul lui Jung din 1856).

Etapa 3 - Perioada grădinii romantice și de înflorire (1859-1910)

Perioada se caracterizează în primul rând prin intervențiile făcute de către doi specialiști: Ulrich Hoffman și Wilhelm Knechtel.

Peisagistul Ulrich Hoffman devine administrator al grădinilor publice din București în 1859. Se confruntă cu următoarele probleme: nămolirea lacului și comportamentul neadecvat al vizitatorilor de parc (distrug plantele, aruncă mizerii în parc).

În această perioadă se prelungeste axul principal (promenada), se desființează rondul nordic (se observă pe planurile Pappasoglu 1871, 1875), se înființează colina centrală și se realizează intervenții urbanistice în jurul parcului, prin care se deschid sau se accentuează noi legături între parc și oraș.

Caracterul social-recreativ al parcului se îmbogățește prin noi funcții și servicii: reprezentații teatru, circ, serbări, acțiuni caritative, Pavilionul Muzicii (transformat ulterior în Pavilionul Apelor Minerale), sistem iluminat electric (1882), împrejmuirea grădinii, pavilion pe insula (Expoziția Cooperatorilor din București). Se întreprind lucrări de curățire a lacului și se realizează legătura lacului cu râul Dâmbovița prin canale.

Etapa 4 - Perioada Rebhuhn (1910 -1945)

Parcul este reamenajat pe baza planurilor peisagistului vienez Friedrich Rebhuhn, care, urmând moda europeană a grădinilor geometrice de la sfârșitul secolului al 19-lea, începutul secolului al 20-lea, transformă grădina romantică într-una mixtă.

Principalele intervenții efectuate de Rebhuhn se refereau la transformarea promenadei cu plop într-un parter central, tunderea exemplarelor de tei din aleile promenazii, transformarea zonei de nord a parcului în grădina de trandafiri, înlocuirea exemplarelor de ulmi afectați de maladie cu plop. Stilurile clădirilor din grădină au fost adaptate curentelor arhitecturale ale epocii. Relația grădinii cu contextul urban s-a modificat considerabil pe latura de est; ea s-a datorat, înainte de toate, evoluției spectaculoase a arhitecturii anilor '30-'40 - creșterea numărului construcțiilor, utilizarea frecventă a imobilelor de raport cu multe niveluri și prezența masivă a arhitecturii moderne

În 1927 suprața parcului se mărește, fiind cumpărată de către primărie și inclusă în parc grădina palatului Kretzulescu (aproximativ 2 ha); se deschide intrare dinspre strada Știrbei Vodă. În 1940 apare Rondul Roman și restaurantul Monte Carlo (pe insula, în 1941).

Etapa 5 - Perioada comunistă (1945-1989)

După cel de-al doilea război mondial Grădina Cișmigiu traversează o perioadă de stabilitate. Puține și ne semnificative modificări au fost aduse ambianței generale stabilită de Rebhuhn, aceasta s-a dovedit a fi expresia aspirațiilor estetice contemporane. A fost corectat traseul unor alei din dreptul intrărilor în grădină, care au sporit fluența circulației și cursivitatea liniilor. În imediata apropiere a rondului roman a fost amenajat un spațiu dreptunghiular, acoperit de arbori tunși regulat, în care și-au fixat locul zilnic de întâlnire amatorii de șah și de comentarii ale faptului politic cotidian. Intervențiile arhitecturale au fost în mare măsură neadecvate, straine de caracterul parcului. În acest sens putem aminti restaurantul Monte Carlo, care a fost reconstruit într-o formă puțin potrivită, din beton, ocupând, împreună cu terasele sale, întreaga insulă, dintr-o exagerată apreciere a acestei funcțiuni. Câteva locuri de joacă pentru copii, fără amenajări adaptate, particularizate, au fost amplasate în locuri nepotrivite, separate prin garduri de plasă metalică de restul grădinii, fapt care alterează local calitatea spațiului. Modificări mai importante a suferit intrarea Valter Mărăcineanu; pe de o parte, s-a stabilit o legătură binevenită cu spațiul verde al Pieții Revoluției, iar pe de alta, noile construcții ale anilor '50 nu au mai respectat forma generală ovală a piațetei, care își pierde, astfel, parțial, logica anterioară a configurării sale. Din păcate și nivelul întreținerii parcului a devenit după anii '60 și '70 din ce în ce mai slabă, fără profesionalism, fapt pentru care valori peisagistice importante s-au deteriorat considerabil.

Etapa 6 - Perioada contemporană (1990-2018)

După schimbările politice din 1989 viața socială a bucureștiului s-a schimbat considerabil. Traficul auto, dar și cel pedestrian crescut combinat cu o varietate de exigențe nou aparute din partea utilizatorilor parcului a făcut ca parcul să trăiască cu adevărat. Nu s-a realizat însă în mod corespunzător interconectarea și promovarea valorilor arhitectural-urbanistice, socio-culturale ale zonei coroborată cu sporirea varietății funcționale și îmbunătățirea. Cișmigiu a rămas până astăzi, așa cum a fost și în momentul înființării sale, unicul spațiu verde amenajat din centrul orașului. Dezvoltarea înrastructurii însă nu s-a realizat în mod strategic și consecvent. Noile elemente funcționale și dotările incluse în urma cerințelor pentru îmbunătățirea prestării serviciilor s-a realizat la un nivel calitativ inferior, creând de cele mai multe ori impresia unui caracter provizoriu. Elementele principale generatoare ale aspectului stradal (pavimente, mobilier stradal și de grădină, sistem informațional etc.) au fost utilizate exagerat, fără a considera caracterul istoric a parcului. Decența necesară unui sit monument în momentul actual lipsește cu desăvârșire din parc. Etapele de mai sus sunt reprezentate grafic în anexa 2A.

4.1. Contextul urban

Limitele clare, istoric constituite ale spațiului studiat au potențialul unui parc ideal, care prin funcțiile sale primordiale recreative și sociale, dar și prin localizarea sa presupunea de la început crearea unor puncte clare de conexiune cu tesutul urban dens înconjurător. Aceste accese primare asigură o circulație pietonală continuă, fără obstacole și în condiții de siguranță, care din punct de vedere psihologic îmbunătățește calitatea parcului public. Cișmigiu a fost gândit pentru a se adresa orașului, el fiind poziționat în epocă, spre marginea vestică a Bucureștiului. Așadar, intrările principale prin intermediul cărora acesta se deschidea către vecinătăți erau poziționate pe latura de răsărit a acestuia, respectiv în zonele ocupate

azi de: Strada Șipotul Fântânilor la nord-est, Strada Valter Mărăcineanu și intrarea Victor Eftimiu la est, respectiv Strada Zalomit la sud-est. Acestea aveau rolul de a asigura relația cu Teatrul Național și Calea Victoriei (fostă Podul Mogoșoaiei), locuri foarte frecventate de publicul bucureștean de la acea vreme. Perceperea parcului dinspre centrul orașului este definitorie pentru această primă etapă de amenajare (PUZ Parc Cișmigiu - Studiu Peisagistic, 2018).

În momentul realizării sale deci, când Cișmigiu era situat în mijlocul unei mari insule urbane au existat trei accese importante: unul spre str. Silfidelor (dispărută parțial în momentul trasării bd. Elisabeta și care trecea prin spatele liceului Lazar) al doilea, considerat cel principal spre str. Câmpineanu, prin piațeta denumită mai târziu Valter Mărăcineanu și ultimul dinspre piața Karibolu.

4.1.1. Aliniamente, ronduri și accese principale

Marcarea acestor accese importante (principale) și conducerea vizitatorilor în parc s-a efectuat în etapa Meyer (etapa a II-a de dezvoltare a parcului) prin plantarea unor **aliniamente de arbori** - dinspre Nord-Est (de-a lungul străzii Brezoianu, astăzi Piața Valter Maracineanu) și Sud-Vest (astăzi partea sudică a Bulevardului Schitu Magureanu) - terminate cu **ronduri** (rotunde) în zona de limită al parcului respectiv în incinta parcului, după cum se poate observa pe planul lui Borroczyn, arătat în figura 4a.

Fig. 4a. Aliniamentele de arbori și rondurile (rotunde) care marchează intrările principale în parc, reprezentate pe planul Grădinii Cișmigiu și al terenurilor aferente întocmit de Borroczyn (1852)

Fig. 4b. Aliniamentele de arbori și rotunde care marchează intrările principale în parc, reprezentate pe planul Grădinii Cișmigiu și al terenurilor aferente întocmit de Borroczyn (1852)

Aliniamentele dinamice de arbori conduse de-a lungul străzilor principale de acces către parc reprezintă și axe de perspectivă terminate prin ronduri (rotunde) statice, și reprezintă o modalitate compozițională frecvent utilizată în amenajările caracteristice vremii (prima parte a secolului al 19-lea). Reprezintă principii compoziționale conservate și transpuse din perioadele stilistica premergătoare, respectiv cea barocă. Soluții similare apar la numeroase locații europene și americane, proiectate de măștri diferiți, renumiți. Câteva exemple în acest sens din Ungaria, Croația, Anglia, Statele Unite și România sunt arătate în anexele 2B, 2C și 2D. În cazul Cișmigiului cele două aliniamente și rotunde sunt menționate și în descrierea tehnică dată de Meyer ca intrări principale în parc, fiind indicate chiar speciile de arbori recomandate pentru plantare.

Analizând în evoluția Cișmigiului aliniamentele exterioare, care marchează principalele accese în parc, cele menționate mai înainte, existente pe planul Borroczyń (1852 – Fig. 4a.), nu mai apar pe planul lui Jung din 1856 (Fig. 4b.), și nici pe harta parcului efectuat în 1858, la sfârșitul perioadei marcată de peisagistul vienez Meyer (anexa 3).

4.1.2. Bulevarde și accese secundare

Alte accese, cu totul secundare, neincluse ca atare în structura aleilor proiectate, sunt prezente prin trasee (cărări) situate între diferite proprietăți. Unele din acestea au fost transformate între timp în străzi ale orașului, care debușează în Cișmigiu.

Pe de altă parte trebuie semnalată includerea parcului în ansamblul de spații publice urbane la sfârșitul secolului al XIX-lea, cu trasarea bulevardelor. Aceste intervenții au avut loc în cea de a treia etapă de dezvoltare a parcului. Degajarea a două laturi a grădinii, prin bulevarde, a asigurat un front mare de legare cu arterele orașului și, prin intermediul acestora, cu zonele urbane învecinate. Procesul de evoluție și de formare a bulevardelor învecinate poate fi urmărită pe hărțile de epocă din anii 1871, 1882 respectiv 1895-1899, prezentate în anexa 4. Astfel, Bulevardul Independenței apare prima dată pe harta din 1882. Pe această hartă este marcată și strada Schitu Măgureanu, care pe harta din 1895-1899 apare deja mult mai largă și denumită deja Bulevardul Schitu Măgureanu.

Apariția bulevardelor, generată de modernizarea orașului, a contribuit pe lângă reinterpretarea acceselor și relațiilor fizice între parc și țesutul urban, și la apariția - pe lângă caracterul preponderent rezidențial al zonei - unor funcții noi (hoteluri, cinematografe, instituții administrative), care au contribuit la schimbarea/dezvoltarea funcțiunilor de parc. Ca urmare, într-un interval de câțiva ani - înainte și după 1880 - Cișmigiul și-a schimbat fundamental caracterul: dintr-un spațiu întrovertit s-a deschis spre oraș. A devenit parte integrantă a structurii de spații publice a sfârșitului de secol.

În etapa a patra (etapa Rebhuhn), până în anii 1930 au fost realizate încă trei legături stradale cu orașul, toate trei fiind străzi de legătură cu str. Brezoianu. Ultima etapă a fost aceea a realizării legăturii cu str. Știrbei Vodă, într-o rezolvare mult mai redusă ca amploare decât cea proiectată de Rebhuhn. În acest fel, Cișmigiul avea asigurate legături cu cele patru direcții. Chiar, dacă în acest fel nu s-a realizat dezideratul municipalității - de a izola complet grădina de țesutul urban înconjurător - accesul facil a fost realizat.

Dupa cel de-al doilea război mondial singura modificare însemnată este reprezentată de crearea ansamblului de blocuri din zona Sălii Palatului - Strada Ion Cîmpeanu - Strada Brezoianu, când au disparut trei biserici din preajma parcului (Brezoianu, Sf Ionica și Calvina).

4.2. Aspecte stilistice și compoziționale

Cele mai importante realizări și modificări privind compoziția și stilul parcului au avut loc în perioada cuprinsă între 1847 și 1940, adică în etapele 2, 3 și 4 al istoriei parcului Cișmigiu.

Amenajarea inițială a parcului se bazează pe o varietate de tablouri peisagere caracteristice structurilor cunoscute din parcurile publice europene, înființate în prima parte sau spre jumătatea secolului al 19-lea. Organizarea urmărește principiul tramei rectangulare pe de o parte, urmărind forme organice pe de alta parte. Toate aceste tablouri sunt legate prin trasee sinuoase, plăcute promenadei, ce conferă o atmosferă dinamică.

Evoluția compoziției parcului în perioadele menționate mai sus, poate fi studiată pe baza planșelor și descrierilor din anexa 5.

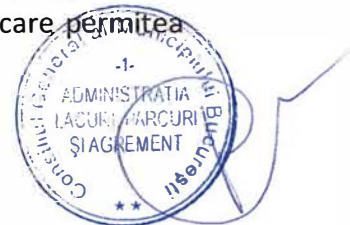
Amenajarea peisageră profesională a parcului, conform tendințelor stilistice internaționale ale vremii a început în cea de-a doua parte ai anilor 1840, prin contribuția peisagistului vienez Meyer (etapa a doua de dezvoltare a parcului). Principiul compozițional inițial este dat de imbinarea unui ax longitudinal principal de compoziție combinat cu forme sinuoase. Axul principal de compoziție este materializat printr-o promenadă centrală, largă susținută simetric de două alei de dimensiuni mai mici, de fapt o alee interioară principală (denumită de peisagistul german „marea alee triplă de promenadă”). Acest ax a fost de la început un element esențial al grădinii, fiind concepută ca o adevărată sală verde destinată petrecerii, ea fiind creată special pentru delectarea publicului și observarea împrejurimilor. Aleea principală se termină tot cu un rond în interiorul grădinii.

Trasarea acestui ax a fost determinată de existența bisericii Schitu Măgureanu, situată în afara grădinii, pe platforma superioară a orașului, care este un capăt de perspectivă important. Acest tip de promenadă permitea relația vizuală, în timpul unei plimbări, cu un număr foarte mare de persoane, susținând astfel caracterul de loc public pentru întâlnire și relații sociale al grădinii. Centrul întregii compoziții este materializat, la intersecția axului principal de compoziție cu unul secundar, perpendicular pe acesta, prin plantația de platani în planul lui Meyer, realizată după o tramă rectangulară. O plantație deasă, ce preia într-o oarecare măsură din forma generală a lacului, un arc de cerc centrat axului secundar de compoziție și susținut în celălalt capăt, de un al doilea arc de cerc de dimensiuni mai mici, materializat probabil printr-un pavilion. Este unica zonă a grădinii proiectată geometric. Restul terenului este tratat liber (tot liber este dispusă și vegetația), peisager, cu alei care urmează în general sinuozitățile malurilor lacului și oferă o atmosfera inedită, cu caracter romantic. Sugestia naturalității a condus la crearea unei coline artificiale, cu stînci și peșteră.

În etapa doi s-au executat alte numeroase amenajări, însă din punct de vedere stilistic și compozițional axul principal, rondurile, compoziția liberă(?) peisageră în restul parcului (cu grupurile de plante, suprafețele gazonate degajate și suprafețele mari de apă) sunt elementele compoziționale de bază.

În etapa a treia de dezvoltare a grădinii (între 1859-1910), apariția bulevardelor a condus, prin exproprieri, la cedarea către grădina Cișmigiu a unor suprafețe de teren aparținînd până atunci unor proprietăți private. Prin anexarea acestor suprafețe noi și prin reducerea suprafeței lacului cu circa 6000 mp a devenit posibil prelungirea aleii principale, rectilinii, cu circa o treime în partea de nord, dispărînd spațiul circular terminal anterior al acesteia.

Paralel cu aceasta, se desființează terminarea circulară al axului (rondul) din direcția opusă, care nu-și mai avea sens căci se opunea, prin forma circulară acuzată de aborii înalți, ideii de deschidere spre spațiul public al bulevardului Elisabeta. Însăși str. Silfidelor, care permitea

La intersecția celor două bulevarde a fost însă realizat în 1889, după proiectul arhitectului Montauréanu, liceul Gh. Lazăr, ca element volumetric care marchează intersecția. Se poate aprecia că, în acest moment al existenței Cișmigiului, partea sa vestică este mai curând rezultatul unor amenajări de conjunctură, decât rodul unor căutări peisagere speciale.

O concepție diferită asupra articulării spațiilor urbane a condus, spre sfârșitul secolului, (1896) la modificarea configurației fostei intrări principale, dinspre Calea Victoriei. Rondul care avansa în interiorul grădinii, plantat pe contur cu arbori, a fost înlocuit cu un amplu spațiu oval (formă des utilizată în aceeași perioadă pentru trasarea piețelor), retras în frontul construit al străzilor, care se deschidea fastuos spre Cișmigiu. În mijlocul acestei piațete a fost amplasată statuia lui Valter Mărăcineanu, erou al războiului de independență (1877-78). Acest spațiu a fost flancat de clădiri care au accentuat sensul relației cu grădina; cea mai importantă a fost Teatrul Liric, aflat la limita Cișmigiului, distrusă în cel de-al doilea război mondial, iar pe latura opusă ampla construcție a Ministerului de Război.

În etapa a treia s-au executat de asemenea numeroase alte amenajări, echipări și modernizări în parc. Din punct de vedere stilistic și compozițional trebuie menționat, că intervențiile în această etapă se datorează în mare măsură schimbărilor constructive radicale care au avut loc în întreaga zonă care înconjoară Cișmigiul. În această perioadă are loc, ca urmare a dispariției curților libere, o mult mai clară separare a spațiului amenajat al grădinii de suprafețele construite adiacente.

Se menține ca elemente compoziționale de bază axul principal (într-o formă prelungită) și, în contrast cu acesta, compoziția liber peisageră din restul parcului.

O modificare semnificativă este dispariția rondurilor lui Meyer, dintre care cel dinspre b-dul Elisabeta apare încă pe planul lui Knechtel din 1883 (pe acest plan este reprezentată de asemenea printr-un rond prelungit, eliptic, terminarea opusă al axului principal – anexa 6). Cele două ronduri de capete nu mai apar însă pe reprezentările de pe harta din 1895-1899, schimbând mult înfățișarea și organizarea spațială al ansamblului.

Etapa a patra este perioada în care, datorită transformărilor efectuate de Rebhuhn, s-a realizat Cișmigiului în cea mai mare parte înfățișarea actuală.

Cea mai importantă modificare a lui Rebhuhn este adusă axului de promenadă. Aleea centrală a axului, puternic acuzată înainte prin înălțimea arborilor care o flancau, devine, prin tăierea copacilor bătrani, un mare parter de peluză și câmpuri continue de aranjamente florale. Cele două alei laterale – care preiau astfel în totalitate fluxul vizitatorilor din promenada – sunt flancate de un rând dublu de tei tunși în formă geometrică, rezultând două „tuneluri” de umbră. Intercalarea unui aliniament de arbuști la baza teilor crează un ritm de forme și culori variate pe toată durara anului. Prin această remodelare a volumului de vegetație, axul este deschis vizual în ambele direcții – atât spre mai vechiul capăt de perspectivă al bisericii, cât și spre bulevard (Fig. 5a. și 5b.)

Întreaga parte a grădinii dintre acest ax și bulevardul Schitu Măgureanu este integrată coerent în rețeaua de alei, de volume plantate și spații libere. Aleea paralelă cu bulevardul (care apare pe harta parcului din 1921, Pantea, PUZ, 109) de exemplu, este plantată, pe toată lungimea ei, cu trandafiri agățători.

O altă intervenție a lui Rebhuhn în această parte a grădinii a fost așa-numitul rond roman, realizat în 1942-1943 pe locul unui restaurant. O savantă distribuție a arborilor, arbuștilor și a florilor organizează, pe o platformă de circa 20 m diametru, un cadru spațial ritmat de cele 16 statui ale principalilor scriitori romani, alternate cu tise tuse sub formă de conuri, plasate de-a lungul unei alei circulare cu dale de piatră. Perimetral rondului central sunt plantate de

asemenea, tise tunse geometric. Spațiul este despărțit de grădină prin nișe alcătuite din pereți de arbuști agățate pe suporturi metalici și, în spatele lor, de un rând circular de tei tunși regulat. Prin cumpărarea întregii proprietăți Krețulescu în 1927 de către municipalitate circa 2 ha din grădina din spatele palatului Krețulescu, incluzând o mică oglindă de apă, a fost cedată Cișmigiului. În urma acestuia s-a realizat accesul în parc din str. Știrbei Vodă.

Fig. 5a. Aleea principală din Cișmigiu în 1900, utilizată și ca coridor de circulație pietonale (PUZ, 96).

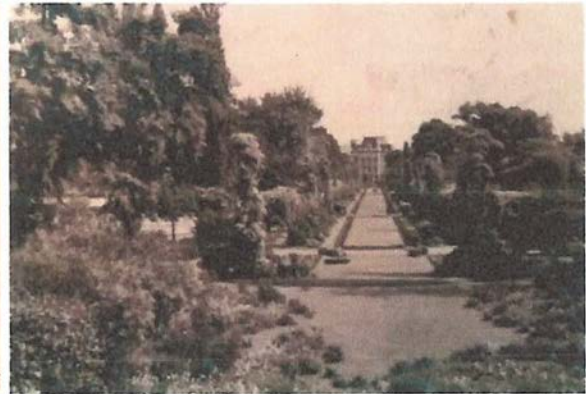

Fig 5b. Aleea principală din Cișmigiu după transformarea făcută de Rebhuhn apare ca o peluză reprezentativă, cu rabate de flori (PUZ, 96).

În partea de nord a Cișmigiului Rebhuhn amenajează, în 1912, o grădină de trandafiri, preluând panta lină a terenului prin trepte și ziduri mici de piatră, pergole de lemn etc.

Modificările aduse de Rebhuhn au condus, înainte de toate, la îmbogățirea substanțială a compoziției proiectate de Meyer și apoi de Knechtel, fără a-i aduce transformări esențiale. Toate aceste intervenții din prima parte a secolului se încadrează în stilul de epocă (anexa 5, analiza referitoare la anul 1927). Transformările au condus la un control mult mai riguros al tablourilor peisagiste (pitorești) oferite privitorului, la extinderea considerabilă a suprafețelor florale și, nu în ultimul rând, la înnoirea și multiplicarea speciilor de arbori plantați. Amplasarea unor statui a contribuit la particularizarea unor zone ale grădinii.

Grădina și-a diversificat punctele de interes, fiecare dintre acestea fiind particularizate prin amenajări studiate cu grijă, printr-o ierarhizare subtilă a fragmentelor, care sunt subordonate imaginii de ansamblu. Toate aceste intervenții au condus la o nouă configurație generală a Cișmigiului, care și a căpătat o coerență diferită de cea anterioară.

Amenajările proiectate de Rebhuhn au fost făcute treptat, întrerupte doar pe durata primului război mondial. Stilurile clădirilor din grădină au fost adaptate curentelor arhitecturale ale epocii. Relația grădinii cu contextul urban s-a modificat considerabil pe latura de est; ea s-a datorat, înainte de toate, evoluției spectaculoase a arhitecturii anilor '30-'40 - creșterea numărului construcțiilor, utilizarea frecventă a imobilelor de raport, cu multe niveluri și prezența masivă a arhitecturii moderne

În etapa a patra – conform tendințelor geometrice de amenajare a grădinilor aparte începutului de secol – apar niște elemente compoziționale noi, care compartimentează structura grădinii. Peluza geometrică de-alungul axului principal, grădina de trandafiri, rondul scriitorilor, intrarea dinspre str. Știrbei Vodă prin mărirea suprafeței grădinii, îmbogățirea materialului vegetal reprezintă intervenții care determină și caracterul actual și aspectul general al grădinii Cișmigiu, păstrând însă structura primară istorică a parcului.

După cel de-al doilea război mondial grădina Cișmigiu traversează o perioadă de stabilitate. Puține și ne semnificative modificări au fost aduse ambianței generale stabilită de Rebhuhn; aceasta s-a dovedit a fi expresia aspirațiilor estetice contemporane.

Grădina Cișmigiu de-a lungul evoluției sale, a preluat prin adaptări succesive mereu noi elemente compoziționale, conformându-se de noile funcțiuni aparute de-a lungul anilor, integrându-le într-un ansamblu care a fost reglat permanent în raport cu aceste destinații dar și cu transformările importante ale contextului urban. A rezultat astfel o suprapunere a momentelor diferite ale artei peisagere, fapt ce trebuie să constituie baza de pornire a concepției de reabilitare a grădinii Cișmigiu (anexele 6A, 6B, 6C, 6D)

4.3. Structura spațială

Structura spațială a sitului este subordonată compoziției ansamblului, servește manifestarea elementelor artistice, și depinde mult de funcțiile parcului, cantitatea și dispunerea masei vegetale și de sistemul rutier al parcului. La analiza evoluției structurii spațiale a Cișmigiuului am analizat numeroase aspecte, cum ar fi gradul de acoperire a terenului, rețeaua de trafic, relațiile de acces și elementele vizuale (axe de perspectivă) în incinta parcului precum și analiza relațiilor cu vecinătăți și cu peisajul urban înconjurător.

Parcul public în general, și Cișmigiu în cazul nostru particular, este o compoziție peisagistică format dintr-un complex de spații verzi organizate după principiile de proiectare bine definite al parcurilor peisagere. Percepția spațială a parcului este influențată în cea mai mare măsură de elementele și masele verticale, care reprezintă o piedică vizuală și perturbă axele și perspectivele proiectate, sau din contra, limitează niște conexiuni vizuale nedorite. În acest sens masa vegetală, și în special cel arboricol și arbustiv mai înalt de 1,5-2 m, este factorul determinant în formarea sistemului spațial al parcului. Studiile în acest sens au aratat că în cazul parcurilor publice, gradul de acoperire – adică raportul între suprafețele acoperite de coroana copacilor și suprafețele degajate (peluze, oglinzi de apă, zone funcționale, suprafețe pavate etc) – în caz ideal trebuie să fie cuprinsă între 35-55%. Dacă gradul de acoperire este de peste 55% din suprafața totală a parcului, atunci parcul capătă un caracter forestier, de pădure. Dacă gradul de acoperire este sub 35%, atunci predomină un caracter de luncă sau de câmp nedorit, pierzând de fapt structura spațială a parcului, și nefiind asigurat caracterul de culisă și raportul de umbră dorit.

Analiza comparativă al evoluției gradului de acoperire, și indirect al sistemului spațial în cazul Cișmigiuului arată, că în timp ce la început zonele acoperite cu vegetație înaltă reprezentau în jur de 41% din totalul suprafețelor, de-a lungul anilor și până în zilele noastre acest raport a ajuns la 79%, ceea ce depășește considerabil limita superioară a valorii dorite (anexa 7).

Am făcut un studiu, analizând - că baza de comparație pentru Cișmigiu - evoluția gradului de acoperire a suprafețelor cu vegetație înaltă în cazul unor parcuri publice din Anglia (Birkenhead Park, Liverpool) și Germania (Englischer Garten, München), prezentate în anexele 8 și 9). În urma studiului se poate constata foarte clar, ca în ciuda faptului că la fiecare parc public se constată o creștere a raportului de acoperire pe măsura ce parcul evoluează și vegetația se dezvoltă, valorile în cazul locațiilor bine întreținute sau reabilite recent se ridică doar cu câteva procente deasupra valorilor inițiale în acest sens.

În urma analizei unor parcuri din Europa Centrală și România (Városliget, Budapest; Maximir Park, Zagreb; Parcul Romanescu, Craiova) - la care din păcate în ultimele decenii nu s-au

intervenit spectaculos prin lucrări de restaurare sau de întreținere profesională – am constatat un grad de acoperire extrem de înaltă și un sistem spațial mai puțin structurat, mai greu de înțeles și folosit de utilizatori (anexele 10, 11 și 12).

4.4. Vegetația

Grădina Cișmigiu a fost amenajată la mijlocul secolului al 19-lea pe locul unei mlaștini urbane asociate cursului Dâmboviței. Grădina a fost concepută ca un „*ornament al orașului [...] traversat pe cărări bine acoperite și în majoritate umbrite, conducând spre scenele cele mai interesante ale grădinii*”¹. Acest caracter imprimat de aleile umbrite care adăpostesc zone de ședere și permit observarea cadrelor interesante din jur se mai păstrează și în prezent mai ales în partea de est a grădinii. Această caracteristică este alterată din ce în ce mai puternic de gestionarea inadecvată a compoziției vegetale. Această întreținere defectuoasă a dus la pierderea a numeroase exemplare de arbori poziționați în apropierea aleilor, care asigurau umbrirea lor și, respectiv, confortul utilizatorilor. De asemenea, plantarea cu arbori a peluzelor care constituiau odinioară scene luminate ce permiteau observarea unor ipostaze importante ale grădinii a dus în mod inevitabil la alterarea acestui caracter esențial pe care Cișmigiu l-a avut încă de la început.

4.4.1. Etapele 2 și 3 (1847-1910)

Soluția de amenajare propusă de Meyer se încadrează în tendințele vremii, acesta adaptând principiile stilului gardenesque în construcția și plantarea Cișmigiuului (anexele 6 și 15). Cele mai multe elemente din această epocă de amenajare se păstrează în partea de est, între țesutul urban și aliniamentul de tei poziționat nord-sud.

Compoziția vegetală a grădinii a fost dezvoltată astfel, încât aceasta să genereze contextul ideal pentru fiecare zonă în parte. Cu privire la proveniența plantelor și caracterul materialului săditor ce urma a fi utilizat, Meyer face în 1850 următoarele precizări: *”Plantația se va realiza în general din arbori și arbuști indigeni, exceptând aleile principale și alte câteva puncte importante ce vor fi organizate cu arbori și arbuști specifici grădinilor, la modă, pentru a servi la ruperea monotoniei unei vegetații înalte și firave la început. O parte din acești arbori vor putea fi procurați din pepinieră, alții vor trebui cumpărați de la alții chiar și din țări vecine.”*² Meyer stabilește încă de la bun început o serie de standarde de plantare pentru materialul săditor utilizat. De asemenea, el face și o împărțire a plantelor necesare după patru categorii majore, respectiv (Mexi & al., 2018, p. 35):

- 1) arbori cu trunchi drept, cu o înălțime de aproximativ 2 stânjeni (cca 4 metri)³, cu un diametru al trunchiului de aproximativ 3-4 degete (cca 7,5-10 cm)⁴ și o rădăcină de cel puțin 3 palme lungime (cca 75 cm)⁵
- 2) arbori cu trunchi drept sau strâmb, cu o înălțime variabilă, cu un diametru al trunchiului de aproximativ 1,5-2,5 degete (cca 3,75-6,25 cm) și o rădăcină de 2-2,5 palme lungime (cca 50-62,5 cm);

¹ Extras din corespondența lui Meyer, ANIC, fond REAZ, dosar 38, textul a fost tradus din limba franceză

² ANIC, fond REAZ, dosar 38, textul a fost tradus din limba franceză

³ Un stânjén este aproximativ egal cu 2 metri (Mexi & al., 2018, p. 50);

⁴ Un deget este aproximativ egal cu 25 milimetri (Mexi & al., 2018, p. 50);

⁵ O palmă este aproximativ egală cu 25 centimetri (Mexi & al., 2018, p. 50);

- 3) arbuști destinați masivelor, cu o lungime a rădăcinilor de aproximativ 1,75 palme (cca 43,75 cm)
- 4) ramuri de salcie și răchită, fără rădăcină, dar cu o "grosime corespunzătoare pentru că ele prind destul de bine în acest mod"⁶.

Plantele urmau să fie aduse din pădurile din vecinătatea orașului, din pepinierele locale sau de peste Carpați, de la pepiniere din străinătate. În acest sens, documentele de arhivă dezvăluie o paletă foarte variată de specii de arbori și arbuști avute în vedere pentru a fi plantate în Grădina Cișmigiu (pentru detalii vezi anexa 13). Sunt menționate atât specii din flora autohtonă cât și specii și varietăți exotice. Nu în ultimul rând, este avută în vedere plantarea unui număr impresionat de cultivari (precum specii cu port columnar, specii cu formă pendulă sau specii cu flori involte) și de hibrizi. Este important de reținut faptul că în această etapă dintre *Gymnospermae* (care erau foarte rar întâlnite în amenajări la acea vreme în București) în documentele de arhivă sunt menționate doar *Thuja orientalis* și *Cupressus disticha*.

Specii arboricole utilizate în aliniamente și ronduri:

Este interesant paleta de specii arboricole utilizată de Meyer pentru plantarea aliniamentelor și rondurilor, care erau elemente compoziționale marcante ale parcului, întâlnite în toate parcurile publice europene de pe vremea respectivă.

Referitor la acest aspect, Meyer indică că „*intrarea din nord, ... trebuie plantată cu salcâmi.*”⁷ Salcâmul (*Robinia pseudacacia*) originar din America, a fost adus pe continentul European în 1635 de către directul grădinii botanice din Paris, Jean Robin. După Franța s-a răspândit foarte repede, fiind menționată în anul 1672 în Berlin (Böhmer, 2001), iar mai târziu în Bohemia și Ungaria (în ambele țări fiind menționată deja în 1710, Vadas, 1914). Până la urmă în secolul al 19-lea a devenit una dintre cele mai utilizate specii de arbori în Europa Centrală (Austria, Germania, Cehia, Ungaria) fapt care explica logic uzul salcâmului de către Meyer în Cișmigiu. A fost o specie îndrăgită de aliniament, dar și al plantațiilor masive în mediu urban pe străzi și în parcuri publice. De altfel, a fost introdus masiv în cultura în România în secolul al 19-lea, în primul rând datorită caracterului melifer precum și pentru stabilizarea nisipurilor continentale. Fiind o specie invazivă, în afara arealului primar, el reprezintă o amenințare serioasă asupra vegetației native. Salcâmul este o specie nepretențioasă, crește spontan pe aproape orice tip de teren, având o rezistență bună la ger și secetă.

Numeroase bibliografii menționează utilizarea salcâmului în parcuri publice că Városliget, și Népliget, Budapesta, Ungaria sau în Prater, Viena (încă din anii 1810, Szécsi et al, 2016).

„O a treia intrare importantă va fi a ceea ce mahalalei Gorgani, care va trebui plantată cu **plopi...**” menționează Meyer.⁸

Plopii din descriere utilizați de către Meyer – bazând pe analogiile vremii, pe ilustrațiile de epocă și pe exemplarele de arbori supraviețuitoare observate în Cișmigiu de-a lungul secolului al 19-lea – aparțineau mai mult ca sigur speciei de **plop lombard** (*Populus nigra 'Italica'*). Aceasta specie, după cum arată și numele ei, a fost ameliorată în Lombardia între anii 1700-1720 răspândindu-se apoi foarte rapid în toată Europa și America de Nord, datorită în primul

⁶ ANIC, fond REAZ, dosar 38, textul a fost tradus din limba franceză;

⁷ Quattro Design SRL – Arhitecți și urbanisti asociați (2018): Planuri Urbanistice Zonale pentru Parcurile Carol I, Cișmigiu și Herastrau, aflate în administrația ALPAB, București, 66.

⁸ Quattro Design SRL – Arhitecți și urbanisti asociați (2018): Planuri Urbanistice Zonale pentru Parcurile Carol I, Cișmigiu și Herastrau, aflate în administrația ALPAB, București, 67.

rând habitusului foarte caracteristic, cu o valoare arhitecturală deosebită. Primele mențiuni ale plopului lombard datează din Franța (1749), Anglia (1758) și America de Nord (1784). Prin aspect determină foarte puternic caracterul spațiilor în care a fost utilizat, în unele cazuri în mod negativ, fapt pentru care a fost nominalizat de către John Claudius Loudon ca o planta periculoasă pentru peisagistică (Wood, 1994). Popularitatea speciei s-a bazat pe lângă altele și pe utilizarea ei în Ermenonville, pe insula Jean-Jaques Rousseau, unde formează una dintre cele mai cunoscute rotunde din Europa, imitată deseori de arhitecți și peisagiști pentru a evoca sentimentul sublimității.

Analizând fotografia lui Angerer datată în 1856, în colțul stâng superior al fotografiei se poate observa câțiva plop piramidali, care mai mult ca sigur sunt exemplarele proiectate de Meyer în rondul nordic al aleii principale (marcate pe Fig. 6.)

Utilizarea salcâmului și plopului lombard ca arbori de aliniament a fost o soluție adecvată și proprie epocii respective.

Fig. 6. Exemplari de plop lombard în 1856, plantate pe baza planului lui Meyer în rondul de Nord din Cișmigiu (PUZ)

Fotografiile de epocă făcute de Angerer indică de altfel și faptul, că plopii columnari au fost utilizați din belsug în parc, fiind prezente în mai multe locații chiar imediat după amenajare, în anii 1850. Reprezentările grafice (planurile perspective Pappasoglu din anii 1870) susțin la rândul lor popularitatea plopilor în parc (Fig. 7b.). Fotografiile dovedesc de asemenea și utilizarea unor altor specii de arbori decorative caracteristice, cum ar fi salcâmul plângător (*Salix babylonica*). de pe imaginea din fig 7a.

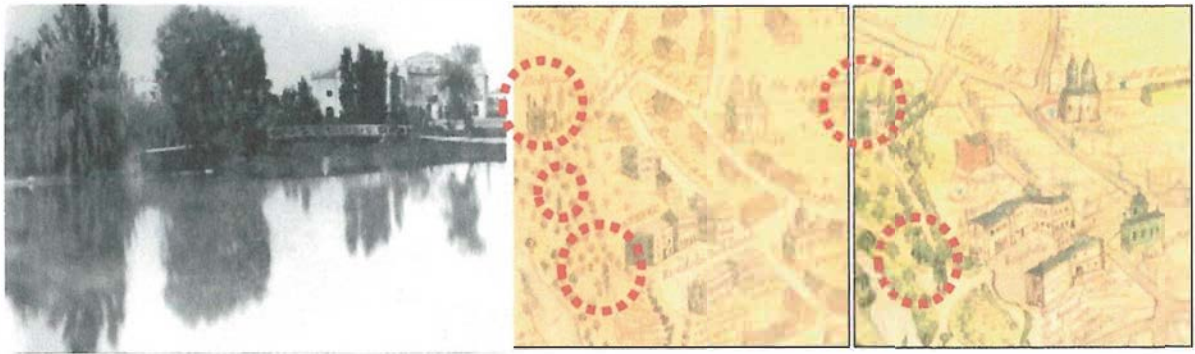

Fig. 7a. Salcâm plângător pe malul lacului pe fotografia lui Angerer din 1856 (PUZ).

7b. Reprezentări grafice ale plopilor lombarzi pe planurile perspectivice Pappasoglu, din începutul anilor 1870 (PUZ).

În documentele din epocă apar câteva mențiuni cu privire la speciile erbacee decorative prin flori. Acestea sunt semnalate în relație cu serele din grădina lui Ianoș Rakoschdy unde Meyer cere să fie "iernate" aceste componente vegetale invocând sensibilitatea lor și faptul că Grădina Cișmigiu nu dispunea de sere proprii⁹. În listele de plante descoperite până în prezent nu sunt menționate speciile erbacee decorative prin flori avute în vedere pentru amenajarea inițială. Dintre subarbuștii floriferi sunt menționați pentru achiziție "trandafiri din cele mai bune specii" și "trandafiri cu înflorire remontantă din cele mai bune varietăți"¹⁰.

Centrul grădinii era umbros fiind plantat masiv după o tramă regulată, plantație ce se desfășura în jurul pavilionului de muzică. Către sud, masivul a fost limitat spre finalul secolului 19 de o colină realizată artificial care îngloba o grotă. Această inimă răcoroasă a parcului era înbrățișată de un lac. Acesta ocupa un teritoriu mai întins decât cel de azi, limitând către nord alea principală. Pe suprafața acestuia se regăsea o insulă. Aleile perimetrice, realizate preponderent din cărămidă și piatră, aveau o tratare liberă și erau umbrite de plantațiile masive poziționate către limitele parcului.

De-a lungul traseelor generate de intrări erau presărate elementele care constituiau atracțiile grădinii. De exemplu, intrarea dinspre Strada Valter Mărăcineanu se deschidea către fântâna arteziană amplasată pe lac, în timp ce vederea deschisă de accesul dinspre Strada Șipotul Fântânilor era purtată peste marea peluză, plantată cu flori, către podul de peste lac și către pavilionul din zona centrală a parcului.

De-a lungul deceniilor din ce de a doua parte a secolului al 19-lea s-a manifestat acest aspect de stil gardenesque în grădina, atmosfera romantică a parcului datorându-se în mare măsură abundenței și varietății excepționale a materialului săditor.

4.4.2. Etapa 4 (1911-1957)

Friedrich Rebhuhn au fost cel care a adus cele mai semnificative modificări proiectului inițial, intervenind atât asupra structurii generale a grădinii cât și asupra efectivului vegetal. În cea ce privește paleta vegetală arboricolă și arbustivă din această epocă, documentele de arhivă relevă faptul că doar aproximativ 15% dintre speciile utilizate în amenajarea inițială se mai regăsesc pe teren la început de secol 20, peste 50% dintre speciile selectate de Meyer fiind în fapt eliminate. Având în vedere faptul că multe dintre elementele vegetale utilizate inițial

⁹ Conform ANIC, fond REAZ, dosar 38

¹⁰ Lista de arbori și arbuști necesari pentru Grădina Cișmigiu, 1850 (specii aduse de la pepiniere din București, Brașov și Viena) - Mexi & al., 2018 la p. 138

reprezentau specii exotice, neadaptate condițiilor pedo-staționale caracteristice Bucureștiului, precum și cultivaruri care de regulă sunt sensibile și instabile, nu este de mirare faptul că multe dintre speciile din amenajarea inițială au fost pierdute pe parcursul primilor 70 de ani de existență a Grădinii Cișmigiu.

Din această perioadă se păstrează specii autohtone precum frasinul, tufanul, alunul, carpenul și plopul, dar și specii exotice precum *Sophora japonica* (care a preluat treptat în parcurile europene locul salcamului alb), *Ginkgo biloba* sau *Maclura pomifera*. Este important de semnalat aici păstrarea exemplarelor columnare de plop (Fig. 8a. și 8b.) care contribuie la alcătuirea unor perspective importante ale parcului, constituind în același timp adevărate repere în peisaj.

Dintre cele mai importante modificări aduse de Rebhuhn se numără restructurarea axului nord-sud, amenajarea unei grădini în stil japonez în partea de nord a lacului, amenajarea unei ruine false în zona de nord a axului, realizarea unui rozariu în zona de nord-est a grădinii și amenajarea unui "rond roman" (actualmente Rotonda Scriitorilor) în zona de vest a Cișmigiuului (Fig. 9).

Fig. 8a. Fotografie aeriana a Cișmigiuului din 1927, arătând dispunerea unor pâlcuri și exemplare solitare de plopi în parc respectiv din zona Podului de Nuc spre nordul Grădinii Cișmigiu.

Sursa: Arhiva Fundației pentru Arhitectură și Urbanism Simetria, citata de RPR Biroul de studii contemporane

Fig. 8b. Perspectivă din zona Podului de Nuc spre nordul Grădinii Cișmigiu, cu plopi pe marginea lacului (sursa PUZ 2018)

Nu în ultimul rând, din documentele de epocă aflăm faptul că au fost introduse între timp peste 60 de specii noi, respectiv 34% din totalul speciilor care se presupune că au fost prezente pe sit până în 1927.

Fig. 9. Structura înnoită de către Rebhuhn a parcului Cișmigiu în 1927
Sursa: RPR Biroul de studii contemporane

Între acestea se numără atât specii autohtone (precum dracila sau sâmbovina), dar mai ales specii exotice (precum magnolia, paulownia, koelreuteria sau arborele ludei) și cultivaruri precum *Fagus sylvatica* 'Atropurpurea', *Cerasus avium* 'Plena Rosea' sau *Diervilla hybrida* 'Rosea'). Numărul speciilor exotice și al cultivarurilor are însă o pondere mult mai mare.

Este foarte important de remarcat faptul că numărul speciilor cu frunziș veșnic verde din rândul gimnospermelor crește într-o proporție importantă. Astfel, celor două specii avute în vedere de Meyer și se adaugă încă șapte specii arboricole, respectiv: *Picea abies*, *Picea pungens* 'Argentea', *Pinus mugo*, *Pinus nigra*, *Pinus sylvestris*, *Taxus baccata* și *Taxus baccata* 'Fastigiata'. Majoritatea exemplarelor din aceste specii sunt concentrate în zona de sud-vest a Cișmigiului, în așa-numita *grădină de iarnă*. Exemplare de *Taxus baccata* însoțesc sau pun în valoare o serie de elemente emblematice ale grădinii printre care se numără axul nord-sud și rondul roman.

Tot din rândul gimnospermelor este plantat și *Taxodium distichum*, care împreună cu alte varietăți sau cultivaruri contribuie la generarea unor verticale foarte importante în scenografia Cișmigiului. Exemplarele menționate în documentele de epocă sunt plantate în relație cu lacul. Predilecția pentru utilizarea speciilor cu frunziș veșnic verde în alternanță cu paleta de foioase este evidențiată și de introducerea speciilor *Mahonia aquifolium* 'Rotundifolia' și *Buxus sempervirens*. Folosirea buxusului în relație cu podurile de peste lac contribuie la generarea unora dintre cele mai emblematice imagini din cadrul acestei grădini istorice (Fig. 10.).

Fig. 10. Exemplare de buxus dispuse la intrarea pe Podul Mare
(în prezent debilitate din cauza unei gestionări precare)

Sursă: arhive personale, 2018, citată de RPR Biroul de studii contemporane

Un alt aspect esențial cu privire la noile specii introduse în Grădina Cișmigiu între mijlocul secolului 19 și început de secol 20 1 constituie utilizarea de liane, între care se numără *Hedera helix* și *Wisteria sinensis*. Această adăugare se constituie într-un parcurs firesc, aceste specii însoțind pergolele aferente rozariului amenajat de Rehbnh în partea de nord-est a grădini. Desigur informațiile de mai sus trebuie filtrate prin prisma faptului că momentan este imposibil de stabilit corectitudinea și integralitatea informațiilor prezente în arhive în raport cu realitatea din teren la epoca în care aceste documente au fost elaborate. De asemenea, trebuie avut în vedere faptul că pe baza informațiilor avute la dispoziție până în prezent au fost considerate ca specii diferite elementele care sunt menționate cu denumirea integrală (de exemplu *Quercus robur* 'Fastigiata') și cele care menționează doar un caracter (de exemplu sintagma "Quercus fastigiat" a fost înregistrată ca *Quercus sp.* 'Fastigiata'). Trebuie luată în calcul eroare umană care poate să intervină la înregistrarea unor specii cvazi-similare cum este cazul *Platanus orientalis* (care apare menționat în releveul din 1927) și *Platanus orientalis* var. *cuneata* (menționat în lista de specii comandate în 1950 pepinierelor din București, Brașov și Viena). Nu în ultimul rând, trebuie avut în vedere faptul că este posibil ca plantele comandate să nu fi fost achiziționate sau plantate în Grădina Cișmigiu din diverse motive (lipsa materialului săditor dintr-o anumită specie, deteriorarea materialului săditor pe parcursul transportului, etc.

4.4.3. Etapa 5 (1857-1989)

După jumătatea secolului 20 conformația Grădini Cișmigiu nu mai suferă transformări importante. Noile intervenții au în această fază mai degrabă un caracter punctual, abordând mai curând exemplare și nu elemente compoziționale. Este astfel foarte greu de decelat dacă,

la nivel de paletă vegetală au existat schimbări semnificative. Cele mai vizibile sunt, desigur, plantările realizate pe marginea lacului. În acest sens pot fi amintite exemplarele de *Taxodium distichum* plantate cu precădere în zona de sud a lacului Grădinii Cișmigiu (Fig. 11.).

Fig. 11. Exemplare de *Taxodium distichum* plantate pe malul lacului,
în zona dintre debarcader și Podul Mare
Sursă: arhive personale, 2018, citate de RPR Biroul de Studii Contemporane

4.4.4. Eapa 6 (1989-2018, perioada post-comunistă¹¹)

Conformația generală a Grădinii Cișmigiu nu suferă modificări majore nici după 1990 (anexa 14). Gestionarea inadecvată a dus la degradarea fizică, dar și la alterarea imaginii de ansamblu a parcului. Intervențiile de refacere ocazionale nu fac parte dintr-o acțiune strategică de restaurare a grădinii, având mai ales un caracter punctual, iar materialele utilizate în acest sens nu sunt întotdeauna compatibile cu caracterul istoric al sitului, și nu prezintă standarde adecvate pentru refacerea unor elemente din cea mai emblematică grădină istorică a României.

¹¹ Secțiune dezvoltată pe baza informațiilor înglobate de PUZ Parc Cișmigiu - Studiu Istoric, 2018;

5. ANALIZA SITUAȚIEI ACTUALE

Baza revitalizării, pe lângă cunoșterea trecutului istoric, a procesului de evoluție și a valorilor de monument ale parcului constă în cunoașterea condițiilor actuale și înțelegerea factorilor și forțelor care au contribuit la formarea situației actuale, precum și tendințele de viitor cu privire la exigentele și nevoile vizitatorilor, care trebuie luate de asemenea în considerare.

Metodologie de relevare permite o monitorizare amplă a condițiilor existente pe teren - în context urban, social și ecologic. Caracteristicile situației actuale obținute în urma relevării elementelor constructive ale sitului ne dau o imagine clară despre starea generală actuală a imobilului.

5.1. Metodologia de relevare

Descrierea metodologiei conține recomandări și cerințe față de lucrările de teren necesare întocmirii evaluării peisagistice.

Considerații generale legate de relevare

Lucrările de teren respectiv releveurile de specialitate trebuie executate pe suport topografic, și trebuie documentate prin fotodocumentații specifice fiecărei tip de relevare.

Rezultatele releveurilor trebuie predate expertului în forma digitală, după cum urmează:

- dwg în cazul pieselor desenate și reprezentărilor pe hartă
- xlsx în cazul tabelelor și antemăsurătorilor
- docx în cazul pieselor scrise

În vederea obținerii unei imagini de ansamblu, dar și al unor rezultate în detaliu despre situația de față a parcului, la execuția releveurilor, pe lângă planșele generale de ansamblu - legate de fiecare categorie de relevare, în funcție de specificul releveului – suprafețele de parc trebuie împărțite în zone mai mici, bine definite, fiecare cu suprafața de 0.5-3 ha. Pentru fiecare zonă se execută releveuri detaliate cu hărți, tabele și descrieri, care ulterior pot fi utilizate și în mod independent.

Conținutul releveului

A. RELEVARE VEGETAȚIE

A.1. RELEVARE ARBORI

Se referă la totalitatea arborilor de pe suprafața de proiectare, cu diametrul trunchiului de peste 10 cm la înălțimea de 1 m măsurată de la sol.

Se culeg date de teren referitoare la:

- locația exactă a exemplarelor de arbori, aratăată pe harta prin numerotare (pe baza releveului topografic);
- date ordonate în tabel referitoare la:
 - specie
 - mărime (diametrul trunchiului și al coroanei)
 - vârstă (estimativă)
 - condiția actuală
 - starea de sănătate evaluată pe o scală 1-5 (5 = cel mai sănătos)
 - aspectul estetic evaluat pe o scală 1-5 (5 = cel mai decorativ)

- recomandări (tăieri, tratamente sau alte intervenții)

Se recomandă clasificarea tuturor arborilor investigați în următoarele categorii:

a. Arbori valoroși care trebuie păstrați în sit cu orice preț, având o valoare deosebită:

- exemplare originale, datând din una dintre principalele epoci caracteristice ale parcului;
- exemplarele care reprezintă importanța majoră în structura spațială istorică a parcului și care sunt elemente compoziționale primare și în momentul actual;
- exemplarele reprezentând speciile caracteristice ale sitului, având valoare dendrologică deosebită;
- exemplarele cu valoare emotivă sau culturală;

b. Arbori care trebuie păstrați cât mai mult posibil

- exemplarele care reprezintă masa vegetală esențială a parcului;
- exemplarele care au un aspect decorativ deosebit, formând pâlcuri sau grupuri reprezentative;
- exemplarele izolate, plantate cu rol compozițional-estetic;
- exemplarele/grupurile care reprezintă valoare ecologică deosebită, fiind elementele constructive pe baza ale unor ecotopuri din parc;

c. Arbori care trebuie replantați

- exemplarele mai tinere în deosebi, plantate în ultimii ani în parc, la locuri necorespunzătoare, care nu se simt bine în locul plantat, sau care nu se încadrează în compoziția parcului;
- replantarea se recomandă doar dacă scoaterea arborilor tineri nu periclitează supraviețuirea arborilor mai valoroși din jur;

d. Arbori care necesită expertiza dendrologică și/sau intervenții și tratamente majore.

- arbori valoroși, uscați sau distruși parțial de către dăunători, boli, vandalism, furtuni etc. care în situația lor actuală au un aspect negativ asupra imaginii parcului și care periclitează siguranța vizitatorilor, dar în urma unor tratamente situația lor poate fi remediată;

e. Arbori care trebuie îndepărtați

- arbori uscați total sau parțial, care au un aspect negativ asupra imaginii parcului și care periclitează siguranța vizitatorilor;
- exemplare care nu se încadrează în compoziția a parcului, care prin abundența lor împiedică dezvoltarea normală a unor arbori valoroși sau cei care reprezintă specii nedorite în parc sau în împrejurime;

Se întocmește fotodocumentații de suport în cazul arborilor din categoriile „a” (Arbori valoroase care trebuie păstrate în sit cu orice preț) și „e” (Arbori care trebuie îndepărtați).

Se întocmește o statistică referitoare la compoziția arboricolă a parcului, cu accent deosebit la vârsta, varietatea dendrologică (total specii, specii exotice, specii principale, conifere etc.), starea de sănătate generală.

Se culeg date legate de faună dependentă de arborii din parc (păsări, mamifere, nevertebrate) și se marchează arborii implicați în special în această conviețuire.

Relevul arborilor – datorită numărului mare de exemplare și a densității deosebite, precum și a perioadei de relevare extrem de scurte – s-a făcut în anumite zone bine definite. Prin analiza acestor zece zone prezentate pe anexa 16 se poate obține o imagine generală asupra...

condiției și caracterului materialului vegetal. Releveul arborilor trebuie definitivat pe toată suprafața parcului înainte de proiectare și de întocmirea planurilor de execuție.

A.2. RELEVU ARBUȘTI

Se referă la totalitatea exemplarelor arbustive de pe suprafața de proiectare.

Se recomandă clasificare tuturor arbuștilor investigați în următoarele categorii:

a. Arbuști valoroși care trebuie păstrați în sit cu orice preț

- arbuștii izolați, tufe, gardurile vii și alte tufărișuri cu o valoare compozițională deosebită;

b. Arbuști care trebuie păstrați cât mai mult posibil

- tufărișurile care adăpostesc zone de cuibărit a unor specii de păsări rare sau care reprezintă valoare ecologică deosebită, fiind elementele constructive pe baza ale unor ecotopuri din parc;

c. Arbuști care trebuie îndepărtați

- arbuști care prin densitatea atinsă nu permit observarea axelor vizuale și principiilor spațiale și compoziționale ale parcului;
- arbuști care prin abundența lor împiedică dezvoltarea normală al unor arbori valoroși sau cei care reprezintă specii nedorite în parc sau în împrejurime;
- arbuști care sunt uscați total sau parțial, care au un aspect negativ asupra imaginii parcului;
- exemplare care nu se încadrează în compoziția specifică a parcului.

Se culeg date de teren referitoare la:

- date referitoare la locația exactă, arătată pe hartă (pe baza releveului topografic); identificarea se face prin numerotare (în cazul grupurilor mai mari se arată numai suprafața ocupată de arborii din grup, se măsoară întinderea grupului în m²)
- date sub forma de tabel referitoare la:
 - specie
 - condiția actuala
 - starea de sănătate evaluată pe o scala 1-5 (5 = cel mai sănătos)
 - aspectul estetic evaluat pe o scala 1-5 (5 = cel mai decorativ)
 - recomandări (tăieri, tratamente sau alte intervenții).

Se culeg date legate de flora dependentă de tufărișul parcului (păsări, mamifere, nevertebrate) și grupurile de arbuști implicași în special în această conviețuire.

A.3. RELEVU PELUZE, SUPRAFETE GAZONATE

Se referă la totalitatea peluzelor și suprafețelor gazonate din parc, inclusiv la releveul speciilor caracteristice care compun vegetația erbacee din zonele respective.

Se culeg date de teren referitoare la:

- locația exactă arătată pe hartă (pe baza releveului topografic); se măsoară întinderea peluzei în m² și speciile erbacee specifice pentru fiecare peluză;
- date referitoare la speciile care compun peluza, starea de sănătate și estetică respectiv recomandări

B. RELEVU STRUCTURA SPAȚIALĂ

Se referă la stabilirea raportul suprafeței acoperită de vegetație aboricolă și arbustivă respectiv raportul suprafețelor deschise (peluze, cursuri de apă, oglinzi de apă, drumuri etc.) din parc, identificarea structurii spațiale și compoziționale ale parcului.

Se execută marcarea și reprezentarea pe harta a tuturor axelor vizuale și de perspectivă care pot fi determinate pe teren.

Se referă de asemenea la marcarea punctelor principale de acces în parc, axele de perspectivă prin care se pot observa elementele din parc din afara parcului, precum și axele vizuale prin care se deschid eventuale perspective din parc către oraș.

C. RELEVU FORMAȚIUNI DE TEREN

Se referă la stabilirea zonelor afectate de eroziunea solului, de surpari de teren.

Zonele afectate trebuie marcate pe o hartă topografică, cuprinzând curbe de nivel de cel puțin de 0.5 m.

Trebuie delimitate exact suprafețele afectate, precum este necesară și delimitarea unor zone buffer în fiecare caz, care poate fi afectată de asemenea de problema alunecării terenului sau eroziunii de sol.

Trebuie marcată și descrisă vegetația - sau alte elemente de constructive de parc (construcții, mobilier, drumuri, ziduri de sprijin etc.) - existența în zonele afectate.

Trebuie descrisă modul actual de management al apelor pluviale în zona afectată, utilitățile și instalațiile legate de acest aspect, dacă este cazul.

Întocmirea fotodocumentației este indispensabilă.

D. RELEVU APE

Se referă la analiza cursurilor și suprafețelor de apă din parc, inclusiv izvoarele existente.

Se culeg următoarele date:

- sursa de apă care alimentează cursul de apă sau lacul;
- debitul de apă;
- calitatea apei din cursul de apă sau lac (probe);
- diferența de nivel maximă în cursul anului;
- elemente constructive a cursului de apă sau a lacului;
- flora și fauna (viețuitoarele din lac și vegetația adiacentă).

Se analizează relația apei cu parcul:

- posibilități de acces la apă;
- posibilități de traversare;

Se analizează în ce măsură apele pluviale din zona curg în apa sau sunt colectate de către cursul de apă sau lacul în cauză.

Se analizează efectele artistice create de oglinda de apă (axe vizuale create deasupra oglinzii de apă, reflexia vegetației sau a construcțiilor de pe mal etc.)

Se întocmește un tabel cu toate tipurile, indicând în mod exact cantitățile în m2.

Întocmirea fotodocumentației este indispensabilă.

E. RELEVU SISTEM DE CIRCULAȚIE

Se referă la toate tipurile de acces în parc: se execută o harta detaliată marcând principalele categorii de drumuri existente (drumuri carosabile, alei cu circulație mixtă, alei pietonale, poteci, trepte), arătând drumurile primare, secundare și terțiare.

Se marchează principalele unități funcționale din parc și legătura între ele stabilită prin sistemul de circulație internă, marcând în mod obligatoriu rutele de circulație ale personalului și al vehiculelor care întrețin parcul.

Se marchează fluxurile și direcțiile pietonale cele mai accentuate.

Se marchează accesele principale în parc.

Se marchează toate tipurile de pavaje, borduri și scări existente, indicând caracteristicile constructive și tehnice ale acestora (obținute prin probe, încercări nedistructive și sondaje la fața locului).

Se analizează în ce măsură sistemul de circulație corespunde cerințelor designului universal, adică în ce măsură poate fi utilizată de către persoanele cu diferite dizabilități.

Se analizează scurgerea și colectarea apelor pluviale, pantele longitudinale și transversale ale aleilor, starea emisarilor.

Se întocmește un tabel cu toate tipurile de drumuri și pavaje, indicând în mod exact cantitățile în m2.

Întocmirea fotodocumentației este indispensabilă.

F. RELEVU MOBILIER URBAN

Se referă la analiza și evaluarea mobilierului urban (inclusiv iluminatul public - fără analiza infrastructurii electrice).

Se culeg date referitoare la tipul și condițiile actuale ale mobilierului urban (bănci, gunoiere, balustrăzi, corpuri de iluminat, pavilioane și alte tipuri de mobilier urban), precum și date privind materialele constructive ale acestora.

Se marchează dispunerea spațială al acestor elemente pe harta, indicând numărul exact al acestora.

Se culeg date referitoare la sistemul informațional din parc (panouri de informații, indicatoare de direcții, stabilite de informare etc.)

Se întocmește un tabel cu toate tipurile de mobilier urban, indicând în mod exact cantitățile în m2.

Întocmirea fotodocumentației este indispensabilă.

G. RELEVU LOCURI DE JOACĂ

Se referă la analiza și evaluarea locurilor de joacă, indicând cu exactitate numărul, suprafața și locația acestora pe teren, precum și date privind materialele constructive ale acestora.

Se culeg date referitoare la:

- suprafața în m2;
- numărul și tipul elementelor de joacă existente;
- condiția elementelor de joacă;
- vegetația existentă în încinta locurilor de joacă;
- dacă sunt sau nu împrejmuite;
- dacă corespund normativelor de siguranță în vigoare.

Intocmirea fotodocumentației este indispensabilă.

5.2. Unitățile funcționale ale parcului, dotări

Datorită suprafeței de aproximativ 16 ha, formei compacte, locației centrale în oraș și materialului vegetal masiv existent în parc, Grădina Cișmigiu reprezintă o componentă de bază a infrastructurii verzi la nivelul capitalei, și o valoare deosebită din punct de vedere al ecologiei urbane. Cele mai importante unități funcționale din parc sunt prezentate în anexa 17.

Istoricul grădinii Cișmigiu și din punct de vedere al unităților funcționale scoate în evidență caracterul urban al funcționalității sale, prin destinații legate, în cea mai mare parte, de viața cotidiană a locuitorilor de vârste diferite: promenadă, odihnă, petreceri populare, alimentație publică (unul dintre punctele fixe fiind locul numit „Monte Carlo” de pe insulă), patinaj. Aceste destinații au avut, în timp, amenajări sau chiar construcții speciale. Periodic au avut loc manifestări de interes orășenesc mai larg: diferite expoziții, concerte etc. Este foarte probabil ca ultimele amenajări (din punct de vedere cronologic) să fie cele destinate copiilor – locuri de joacă, echipate chiar cu dotări dintre cele mai noi, nu totdeauna încadrate ca aspect în caracterul istoric al parcului.

În ceea ce privește funcțiile actuale ale parcului, le putem categoriza în funcții primare, care sunt legate în primul rând de activitățile de recreație activă și pasivă a locuitorilor din zona, adică funcțiile de loisier al orașului contemporan. Datorită locației, parcul este folosit și ca zona de tranzit, înlesnând circulația pietonală prin traversarea parcului în direcții și prin rute variate.

Funcțiile primare ale parcului sunt deservite prin elemente, dotări, instalații și utilități care pot fi definite ca funcții secundare.

Principalele unități funcționale primare și secundare ale parcului și o descriere sumară a condițiilor actuale ale acestora, ilustrată prin fotografii, sunt arătate pe mai multe anexe, și pot fi grupate după caz în următorul fel:

- funcțiuni de odihnă (anexele 18-24)
- funcțiuni de recreație – spații de joacă (anexele 25-28)
- funcțiuni de deservire a vizitatorilor – funcțiuni comerciale (anexele 29-30)
- funcțiuni de deservire a vizitatorilor – altele decât comerciale (anexele 31-32)
- funcțiuni de depozitare și deservire a mentenanței parcului (anexa 33)

Dotările din parc (bănci, coșuri de gunoi, tipuri de iluminat, pergole, împrejuriri/îngrădiri, panouri informaționale și de direcție) au caracter foarte mixt și de cele mai multe ori un design necorespunzător ambianței istorice din parc, cauzând aspect general haotic. Dotările în majoritatea cazurilor nu-și găsesc locul corespunzător în parc, și sunt prezente în proporții nedorite. Unele dotări (de exemplu băncile sau coșurile de gunoi) în afara aspectului lor estetic negativ, sunt deja nefuncționale (rupte, ruginite).

În parc în momentul de față se găsesc 18 tipuri diferite de bănci, majoritatea lor în stare deosebit de degradată (anexele 34-35). Coșuri de gunoi se găsesc de asemenea în tipuri foarte variate (anexa 36), ca de altfel pergolele existente în parc, prezentate în anexa 37, și elementele de iluminat public (anexa 37a).

În prezent nu există o intenție clară de ierarhizare a sistemului de iluminat. În general, elementele de iluminat sunt inegal dispuse pe suprafața parcului. Există încercări de iluminare arhitecturală al unor elemente de accent, cum ar fi busturile amplasate în Rotonda scriitorilor sau a platanilor seculari, dar aceste încercări sunt sporadice.

Elementele supraterane ale rețelelor edilitare sunt reprezentate de obiecte cu aspect vizual neplăcut, și ocupă suprafețe valoroase de parc (anexa 38.).

Varietatea mare a tipurilor de dotări și mobilier urban, precum și starea lor precară în majoritatea cazurilor este cauza principală al aspectului neuniform și neordonat al parcului. Varietatea exagerată și numărul imens al dotărilor existente în parc este arătată în studiul "Suport topografic și GIS pentru Parcul Cișmigiu – Grădina Cișmigiu București Sector 1", executat de SC GCT EVAL SRL în noiembrie 2017, care a identificat pe teren următoarele entități:

1. Bănci (787 buc.)
2. Buturugi (243 buc.)
3. Canale (80 buc.)
4. Cișmele (6 buc.)
5. Decor (452 buc.) din care:
 - Arcadă metalică (4 buc.)
 - Balustradă (18 buc.)
 - Beton (21 buc.)
 - Cântar (3 buc.)
 - Ceas (1 buc.)
 - Coloană beton (4 buc.)
 - Coloană marmură (2 buc.)
 - Coloană piatră (21 buc.)
 - Fântână (4 buc.)
 - Hrănitore păsări (3 buc.)
 - Masă (1 buc.)
 - Monument (3 buc.)
 - Piatră (229 buc.)
 - Piatră comemorativă (1 buc.)
 - Piatră informații (1 buc.)
 - Piatră și vas flori (2 buc.)
 - Stâlp decor (12 buc.)
 - Stâlpi (2 buc.)
 - Statui și statuete (24 buc.)
 - Suport metalic (2 buc.)
 - Vase decorative (94)
6. Instalații (423 buc.) din care:
 - Alimentare apă (21 buc.)
 - Alimentare curent electric (3 buc.)
 - Cablu electric (4 buc.)

- Corp de iluminat (88 buc.)
 - Gura de aerisire si de vizitare (15 buc.)
 - Hidrant (16 buc.)
 - Panou electric (55 buc.)
 - Robinet (3 buc.)
 - Scurgeri (4 buc.)
 - Sprinkler (193 buc.)
 - Stâlp electric (3 buc.)
 - Țeavă (18 buc.)
7. Jardiniere (63 buc.)
 8. Panouri (165 buc.) din care:
 - De informare (159 buc.)
 - De restricție (6 buc.)
 9. Pubele (347 buc.)
 10. Stâlpi (381 buc.) din care:
 - De iluminat (358 buc.)
 - De susținere (22)
 - Indicator rutier (1 buc.)
 11. Scaune (618 buc.)
 12. Stâlpi decor (2777 buc.)
 13. Susținere metalică (52 buc.)
 14. Gard (2644,96 m)
 15. Trepte (45,8 m)
 16. Cetate (109,23 mp)
 17. Construcții (2347,63 mp)
 18. Pergole (625,50 mp)
 19. Poduri (150,27 mp)
 20. Rețele (293,85 mp)
 21. Spații de joacă (2260,60 mp)
 22. Zid bănci (104,14 m)
 23. Zonă animale (3452,69 mp)

Se remarcă de asemenea că disfuncționalități situate la limita între parc și țesut urban existența a numeroase puncte de tensiune și conflict, la nivel spațial și de funcțiune care agresează parcul, în limita acestuia sau în vecinătatea construită; se observă zone destructurate la exteriorul limitei parcului în părțile de est și nord-est, la contactul cu vecinătatea spatelui loturilor.

Existența numeroaselor elementelor de afisaj și semnalizare agresează de asemenea imaginea parcului (prin număr, aspect, materiale).

Sculpturile sau ansamblurile de obiecte de artă plastică din parc sunt în majoritate distruse, neîntreținute, nerestaurate.

5.3. Structura spațială și compoziția parcului

Structura spațială și compoziția parcului depind de conceptul peisagitic, precum și de elementele constructive (topografie, hidrologie, vegetație, arhitectura) și funcționale (funcțiile de recreație și infrastructură de deservire ale acestora) existente în parc. Delimitările parcului, legăturile cu terenurile vecine și cu țesutul urban, axele vizuale interioare și cele

exterioare sunt de asemenea în strânsă interdependență cu structura spațială și contribuie la definirea structurii și compoziției parcului.

Referitor la structura grădinii Cișmigiu, aceasta este compusă dintr-o succesiune de spații cu caractere aparte, agregate în cadrul a cinci mari zone. O parte dintre acestea zone sunt sub împărțite la rând lor în unități care au propria lor logică. În urma evoluției compoziționale a parcului s-a format până în zilele noastre o structură compozițională care păstrează elemente valoroase din punct de vedere peisagistic, și se compune din următoarele unități:

A. Axul monumental

- intrarea Elisabeta;
- aliniamentul de tei;
- peluza amplasată la sud de cetate;
- cetatea.

B. Zona Mobilei

C. Zona lacului

- malul lacului;
- cuva lacului;
- insula.

D. Grădina de est

- intrarea Elisabeta - Zalomit;
- zona masivelor alternate cu peluze;
- grădina cu trandafiri;
- zona Lacului Kretzulescu;
- plantația perimetrală de est.

E. Grădina de vest

- grădina de iarnă;
- Rondul Roman;
- peluza de vest;
- plantația perimetrală de vest.

În cadrul analizei evoluției parcului Cișmigiu s-au făcut deja câteva referiri (în capitolul „4.3. Structura spațială”) la condiția actuală a sistemului spațial al parcului. Aceste referiri s-au efectuat în comparație cu parcuri publice similare din mari orase europene, pentru a avea o bază de evaluare mai globală al situației din Grădina Cișmigiu.

În general se poate constata, că structura spațială a parcului nu este ideală. Structura spațială originală a parcului s-a deteriorat și probabil s-a schimbat considerabil: nu se pot deosebi numeroase axe vizuale interioare și exterioare, raportul ideal de acoperire a suprafeței de către vegetația arboricolă, caracteristică parcurilor publice s-a modificat considerabil.

În ciuda prezervării unor elemente compoziționale majore, ierarchia spațială s-a simplificat mult, iar spațiile deschise, gazonate și peluzele, care permit crearea unor perspective și axe vizuale importante în parc, în primul rând datorită vegetației abundente și necontrolate din ultimele decenii s-au diminuat mult.

În ciuda erodării generale a parcului, multe elemente structurale – care ne ajută în revitalizarea grădinii (construcții, alei, exemplare de arbori în vârstă, direcții și fluxuri de circulație, unități funcționale etc.) s-au păstrat integral sau parțial, pot fi recunoscute și ne

ajuta la înțelegerea structurii, se pot observa sau deduce și principalele direcții ale axelor de perspectivă.

Axele vizuale mai mult sau mai puțin istorice care se pot identifica în grădina Cișmigiu sunt prezentate în anexe. Anexele 35 și 36 arată cele două direcții ale axei principale istorice a parcului, care păstrează într-o mare măsură caracteristicile din anii 1920. În anexele 37 și 38 se poate observa cum s-au schimbat și cum au dispărut niște axe de perspectiva istorice – datorită în primul rând creșterii vegetației și apariției unor clădiri noi construite în parc – care au fost dezvoltate prin parc și către suprafețele și arhitectura suprafețelor adiacente parcului. Alte câteva axe sau legături vizuale valoroase ale parcului, care merită păstrate sunt prezentate în anexele 39 – 47.

Ansamblul compozițional al parcului a suferit de asemenea transformări în timp. Trebuie subliniat faptul că fiecare dintre amenajări – fie cea inițială, fie cele adăugate ulterior s-au înscris într-o estetică a momentului, a epocii. Prin urmare, ansamblul rezultat al grădini Cișmigiu reflectă estetici succesive, materializate într-o structură peisageră care, astfel, prezintă un interes aparte ca și o valoare semnificativă, ca sinteză articulată a momentelor respective. Pe de altă parte, trebuie subliniat faptul că toate aceste modificări au fost adăugate celei inițiale, a peisagistului austriac Meyer. Ele gravitează, de fapt, în jurul nucleului inițial al grădinii. Compoziția acestuia, rezultată din îmbinarea unui fragment riguros geometric și celălalt liber, cu caracter peisager, este frecvent întâlnită la mijlocul secolului al 19-lea.

La fel de frecvente sunt utilizarea grotelor, a stâncilor, a reliefului variat realizat artificial, cum este în cazul Cișmigiuului movila centrală. Elementele menținute până azi – axul liniar orientat spre biserica Schitu Măgureanu (chiar dacă a suferit modificări importante din punctu de vedere al configurației sale și a vegetației), zona plantată, de asemenea geometric, cu platani (din care se mai păstrează un număr relativ mare), zona monticulului cu stânci, echilibrul general dintre suprafețele plantate și cele cu gazon, dar și liniile generale ale traseelor aleilor principale etc., asigură substanța istorică esențială a grădinii.

Din etapele următoare pot fi semnalate, în urma studiului istoric, câteva elemente care au marcat considerabil alcătuirea generală a grădinii:

- alea paralelă cu bulevardul Schitu Măgureanu, trasată la sfârșitul secolului al 19-lea de Knechtel, dar transformată de Rebhun, după 1910, într-un parcurs de pergole cu trandafiri agățători,
- grădina trandafirilor, executată după proiectul aceluiasi Rebhuhn în partea de nord-est; analiza situației actuale al acestui element geometric, tipic grădinilor începutului de secol 20, este prezentată în fotodocumentația de pe anexele 48A-48E,
- circular, în care statuile și vegetația concură la realizarea unui fragment remarcabil al Cișmigiuului,
- diferitele statui plasate în diferite puncte ale grădinii, care pot genera momente peisagere speciale,
- partea din nord, inclusă în anii 1930, în care suprafața de apă și toate amenajările înconjurătoare definesc un fragment particular.

5.4. Sistemul de circulație, suprafețe pavate

Circulația constituie o funcție majoră a grădinii, deoarece stabilește viteza, succesiunea și natura experienței sau desfășurării vizuale. Cu cât este mai curgătoare schema traseelor de circulație, cu cât există mai multe puncte de observație, cu atât sporește interesul pentru ceea ce este în jur. Sistemul de circulație interior determină modul în care vizitatorii percep peisajul

mai bine. Percepția dinamică a peisajului este influențată de direcțiile fluxului pietonal din parc. Analizele schematice ale fluxului pietonal în parc făcute în cursul săptămânii și la sfârșit de săptămână, sunt prezentate în anexa 49.

Percepția statică – observarea unui fragment de parc sau percepând o axa vizuală, o perspectivă artistică dintr-un punct aparte – depinde de poziționarea locurilor de odihnă în parc, prezentate mai înainte în anexele 18-24.

Sistemul de circulație a parcului asigură și conectarea parcului în țesutul urban, înlesnește accesul vizitatorilor în parc. Sistemul intern de circulație deservește de asemenea și circulația mașinilor, utilajelor și altor mijloace de întreținere a parcului. După cum arată analiza circulației de pe anexa 50, majoritatea drumurilor și aleilor din parc deservește o circulație mixtă (pietonală și a mijloacelor de întreținere). Numai câteva secvențe de trotuar și poteci sunt rezervate în exclusivitate pietonilor. Analiza arată și principalele accese în parc, singura poartă de acces a mijloacelor de transport și de întreținere fiind accesul marcat cu nr 12 pe anexa. O imagine detaliată al acceselor - care cuprinde și porțile de intrare în parc - este dată de anexele 51-53.

Eficiența și siguranța circulației este dată de calitatea drumurilor și aleilor, atât în cea ce privește pavimentul existent, cât și infrastructură și parametri tehnici ale acestora. Nu în ultimul rând calitatea și caracterul pavelor aplicate determină în mare măsură aspectul decorativ și unitar al imaginii parcului.

Din punct de vedere tehnic se ridică numeroase probleme legate de sistemul rutier, deoarece majoritate drumurilor și aleilor sunt în stare de degradare avansată. Pavimentul și infrastructura este în stare precară, bordurile lipsesc cu desăvârșire și materialele folosite sunt uzate, nefiind în concordanța cu tipul de folosință. Materialele de pavaj ridică probleme grave și din punct de vedere al aspectului general, pentru că pe lângă starea de uzura avansată sunt de numeroase tipuri, utilizate fără nici un sistem logic, și fără a se încadra în caracterul istoric al sitului. În cursul analizei pavajelor am numărat 12 tipuri de pavaje diferite în încinta parcului. Acest mare număr de pavaj creează un aspect general vizual haotic în parc. Dispunerea spațială a principalelor tipuri de materiale de pavaj sunt prezentate în figura 11a. Imagini referitoare la aspectul și starea fiecărui tip de pavaj se găsesc în anexele 54 -55.

Întrăcămintea unor suprafețe pavate prezintă numeroase denivelări, cu fisuri sau crăpături mari, și nu asigură scurgerea apelor de pe el, astfel încât se formează bălți de apă în urma ploilor sau topirii zăpezilor.

De acest capitol aparțin și treptele și scările care reprezintă suprafețe de circulație pietonală. Analiza treptelor a arătat, că starea lor este de asemenea degradată, materialele utilizate la construcția treptelor nu sunt cele mai adecvate. În parc am observat cinci zone cu trepte, dispunerea acestora este arătată pe anexa 56. Foarte probabil, ca treptele și scările – în afara celor din zona movilei centrale - au apărut în cursul etapelor de dezvoltare 4 și 5 al parcului Cișmigiu. Scările constituie un pericol pentru pietoni datorită lipsei treptelor sau prezenței treptelor deteriorate.

5.5. Sistemul hidrologic, oglinzi de apă, fântâni, izvoare

Apa, și mai ales lacul cu oglinda de apă a jucat un rol important în istoria Grădinii Cișmigiu. A fost principalul element organizator al parcului, oferind șansa locului de a deveni o grădină peisageră. A contribuit la determinarea compoziției peisagere și al accentelor decorative ale parcului și prin definirea aleilor și punctelor de legătură dintre cele două maluri.

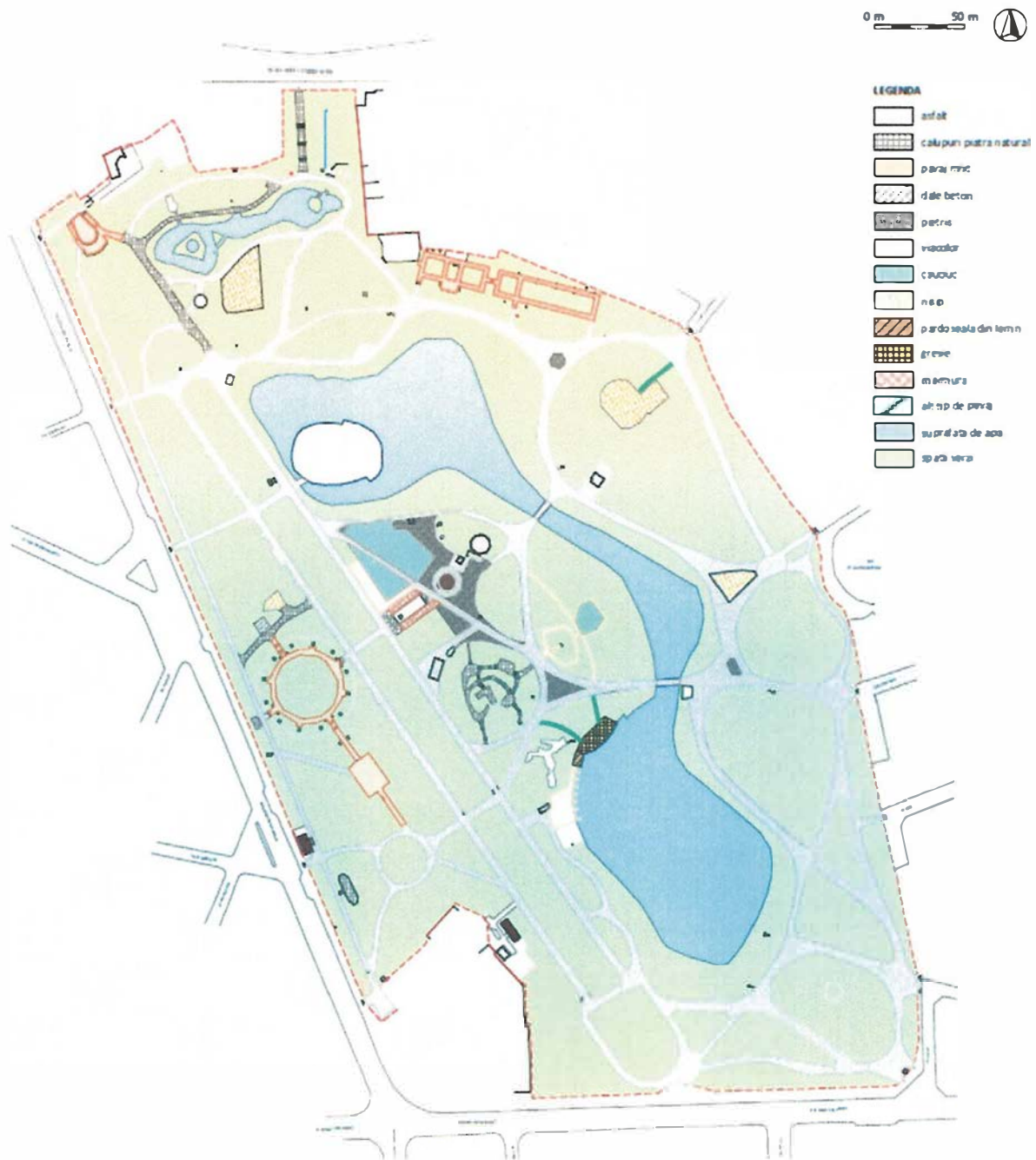

Fig. 11a. Dispunerea spațială în parcul Cișmigiu a diferitelor tipuri de pavaje utilizate la drumurile de acces și zonele de odihnă.

Pe lângă aspectul decorativ și artistic (oglindea de apă, suprafața orizontală prin care se deschid perspective în toate direcțiile), a avut și are și în prezent un rol funcțional important, fiind de fapt o componentă atractivă în care se desfășoară activități recreative tipice de parc, cum ar fi vâslitul vara sau patinajul iarna.

În momentul de față în Grădina Cișmigiu se află două lacuri: lacul mare și lacul mic (acesta din urma fiind atașat ulterior grădinii, făcând parte din grădina Kretzulesku).

Lacul mare – în mod logic – a fost constituit în zona de mijloc a parcului, aceasta fiind zona cea mai joasă a grădinii, și la început a fost alimentată de numeroasele izvoare existente în parc, având mai târziu și o legătura artificială cu râul Dâmbovița. Suprafața lacului mare - datorită

intervențiilor de reamenajare - s-a redus cu circa 20% în cursul anilor (astfel a devenit posibil de exemplu prelungirea axului principal al promenadei către Nord în ultimele decenii ale secolului al 19-lea), iar albia a fost schimbată într-una artificială, betonată.

Această intervenție era cauzată în primul rând de schimbările intervenite în urma urbanizării intenzive în sistemul hidrografic al zonei, nivelul apei freatiche reducându-se considerabil în cursul secolului al 20-lea. Din acest motiv – și probabil și din cauza mentenanței insuficiente – au desecat sau au pierdut debitul inițial bogat și izvoarele din parc care au principalele surse de alimentare a lacurilor din parc. În prezent am identificat trei izvoare/fântâni în parc, arătate pe anexa 57. Malul Lacului Cișmigiu are probleme de întreținere.

În momentul de față lacurile au o albie artificială, betonată, iar apa lacurilor – după informațiile colegilor de la ALPAB - provine din puțuri de adâncime. Albiile se află într-o stare tehnică deteriorată. Fotodocumentația albiei lacului mare este prezentată pe un material executat de inginerii Bobarcea Dorin și Dorobanțu Ștefan în februarie, 2019 și pus la dispoziție pentru studiere de către Beneficiar. În perioada de execuție a evaluării de față, lacurile din Cișmigiu au avut albiile uscate, fiind curățate și pregătite pentru sezonul de vară.

Lacul mic este îngrădit cu gard de sârmă și este integrat în mica grădină zoologică a parcului.

5.6. Vegetația parcului

Privind situația actuală a vegetației parcului, se remarcă o debilitare puternică a vegetației arborescente din cadrul unor elemente compoziționale importante. Un exemplu în acest sens este aliniamentul de tei care însoțește axul nord-sud (Fig. 12, 13 și 14). Gestionarea inadecvată a acestor arbori a dus la degradarea lor fizică, dar și la alterarea imaginii de ansamblu a acestui element compozițional. Intervențiile de refacere a aliniamentului au în prezent caracter punctual, iar materialul săditor utilizat în acest sens nu are un standard adecvat pentru refacerea unui element compozițional esențial pentru una dintre cele mai emblematice grădini istorice ale României. O altă dovadă a incoerenței intervențiilor de refacere a aliniamentului este dată de faptul că unele plantări sunt făcute în compensare, iar altele intercalat, fapt care denotă intervenții punctuale, neplanificate.

Fig. 12. Conformația actuală a arborilor care însoțesc axul nord-sud
Sursă: arhive personale, 2018, citate de RPR Biroul de Studii Contemporane

Fig. 13. Conformația materialului săditor utilizat pentru refacerea aliniamentului
Sursă: arhive personale, 2018, citate de RPR Biroul de Studii Contemporane

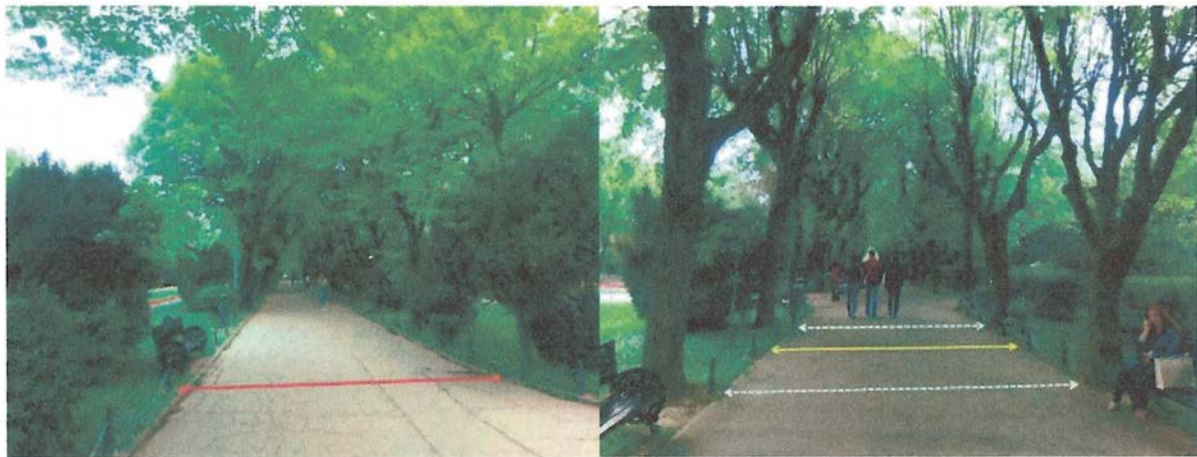

Fig. 14. Plantări în compensare (stânga) și plantări intercalate (dreapta)
realizate de-a lungul axului Grădinii Cișmigiu
Sursă: arhive personale, 2018, citate de RPR Biroul de Studii Contemporane

Un alt exemplu de alterare a unui element compozițional ca urmare a unei întrețineri defectuoase este ansamblul Rondului Roman (Fig. 15). Conformația centripetă a acestuia este modificată astăzi în primul rând din cauza faptului că vederea este obturată de exemplarele de tisă care au crescut necontrolat. Acestea, împreună cu mai multe liane care au devenit prea mari pentru suportul care le-a fost desemnat împiedică perceperea spațiului așa cum acesta a fost configurat inițial.

Alte modificări compoziționale sunt date de introducerea HCGMB 304/2009. Două dintre prevederile acesteia aduc importante modificări în cadrul Grădinii Cișmigiu. Prima dintre acestea se referă la realizarea de plantări în compensare.

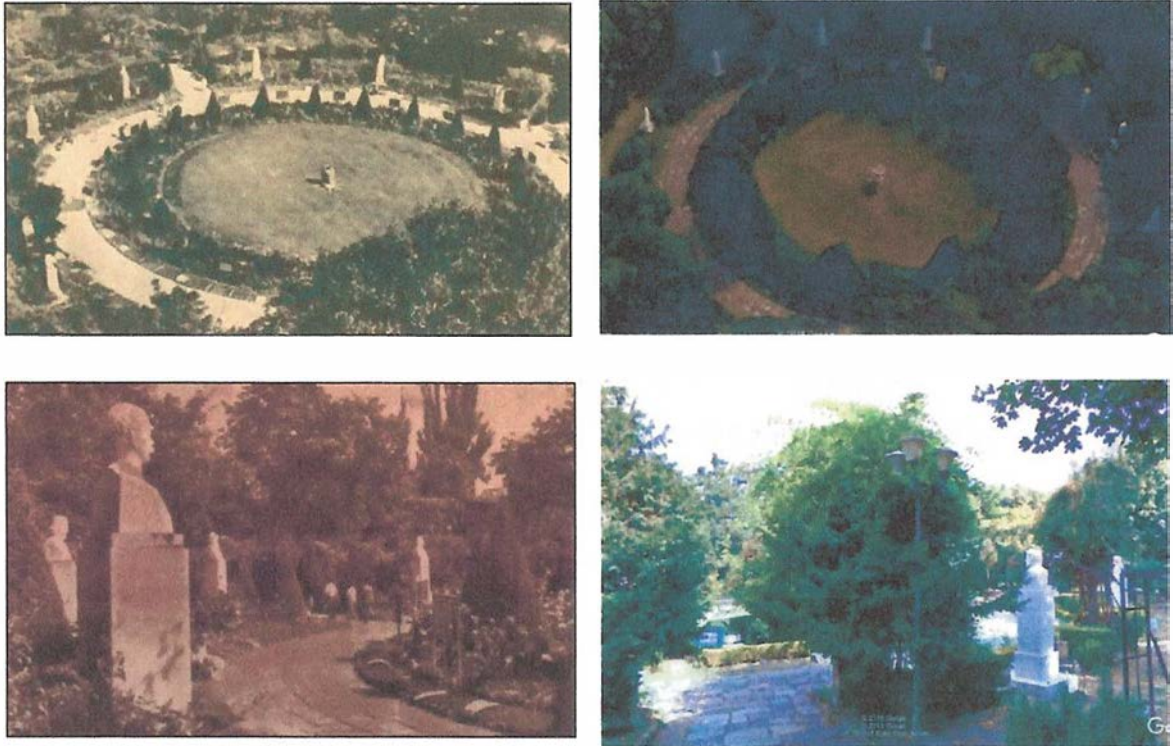

Fig. 15. Conformația Rondului Roman în faza inițială (stânga) și în prezent (dreapta)
Sursă: (stânga) ANIC; (dreapta) Google Earth, ©2018 Google

Întrucât la ora actuală nu există o strategie generată de administrația publică pentru realizarea de noi spații verzi, plantările în compensare se efectuează în cadrul parcurilor și grădinilor existente. Acest fapt a dus de exemplu la plantarea „Peluzei Șerbănescu” cu exemplare de mesteacăn - specie nou introdusă cu această ocazie în cadrul acestui monument istoric de importanță națională. Plantarea a fost realizată fără a avea la bază un proiect de amenajare avizat de Ministerul Culturii. Standardul precar utilizat pentru efectuarea acestor plantări și lipsa acțiunilor de întreținere aferente (de exemplu lipsa sistemului de tutorare) au dus în timp la alterarea acestei plantații (Fig 16).

Fig. 16. Plantările realizate în cadrul „Peluzei Șerbănescu” în 2016 (stânga) și în noiembrie 2018 (dreapta)
Sursă: arhivă personală (stânga - 2017 și dreapta - 2018)

Cea de-a doua problemă majoră creată de HCGMB 304/2009 este debilitarea arborilor cauzată de intervențiile de "toaletare". De cele mai multe ori, aceste tăieri extrem de agresive au dus ulterior la dispariția unor arbori de mari dimensiuni (Fig. 17) care făceau parte din infrastructura de bază a Grădinii Cișmigiu. Exemple în acest sens sunt o serie de exemplare de plop columnari (Fig. 18.) care contribuiau în mod esențial la generarea unor scene importante ale acestei grădini istorice.

Fig. 17. Arbori afectați de intervențiile de "toaletare"
Sursă: arhivă personală (stânga – 2017; mijloc și dreapta - 2018)

Vegetația apărută spontan este un alt factor care produce modificări în cadrul elementelor compoziționale din această grădină istorică. Astfel, tot ca urmare a unei întrețineri precare, asistăm astăzi la dispariția Peluzei Mari, aceasta fiind înlocuită treptat de un masiv alcătuit din arbori cu caracter spontan (în majoritate frasini). Aceștia formează deja un volum vegetal compact și schimbă imaginea de ansamblu a acestei zone (Fig. 19).

Gestionarea defectuoasă pune în continuare în pericol integritatea multor arbori și, respectiv, siguranța utilizatorilor din Grădina Cișmigiu. O serie de arbori sunt năpădiți la ora actuală de iederă (Fig. 20, 21). Această plantă invazivă ascunde de foarte multe ori defectele arborilor și împiedică în acest fel implementarea unor măsuri de punere în siguranță. Un exemplu în acest sens este exemplarul de glădiță poziționat lângă locul de joacă din mijlocul grădinii. În iunie 2016, o ramură debilitată a acestui arbore s-a desprins și a căzut peste locul de joacă provocând rănirea mai multor persoane. Defectele prezente la nivelul ramurii respective nu au putut fi observate din cauza iederii care invadase arborele. În lipsa luării unor măsuri adecvate, în perioada următoare astfel de probleme vor apărea din ce în ce mai des, acestea ducând ulterior și la modificarea puternică a infrastructurii arborescente a grădinii. Această stare este agravată și de faptul că în prezent nu există un sistem de monitorizare (instrument de tipul registru verde) care să evidențieze problemele cu care se confruntă fiecare exemplar de-a lungul timpului.

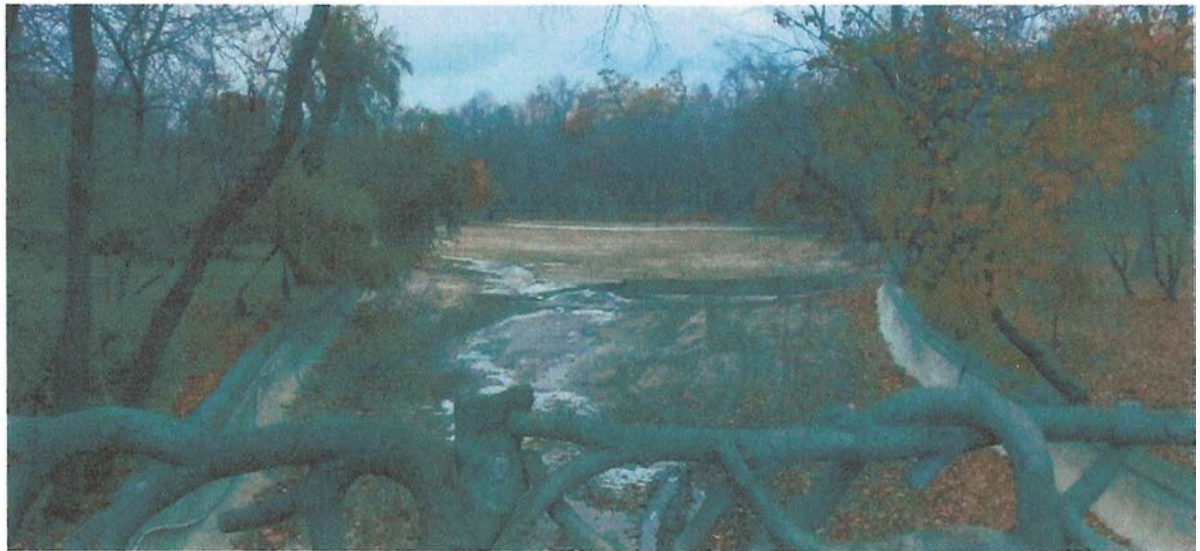
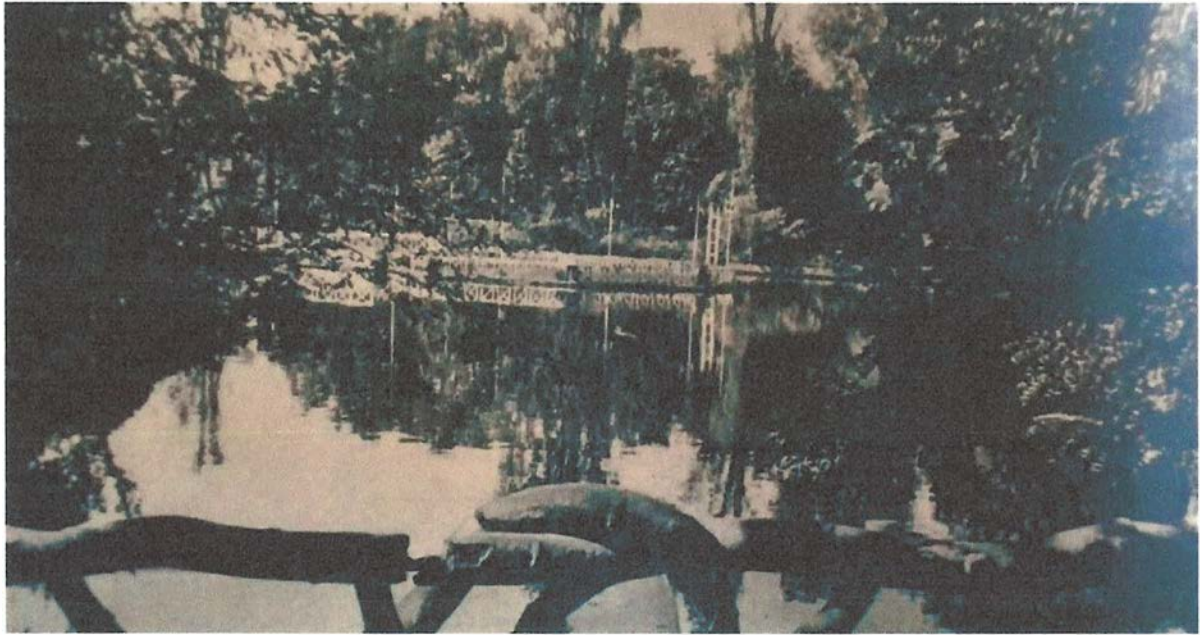

Fig. 18. Comparație între perspectiva istorică și imaginea de azi a vederii de pe Podul de Nuc (în plan secund se observă dispariția plopilor ce jucau un rol important în compunerea imaginii)
Sursă: (sus) ANIC, fond. F. Rebhuhn, dosar 9, f. 102; (jos) arhive personale (2018)

De asemenea, o serie de intervenții realizate în cadrul Grădinii Cișmigiu cum este cazul dezvoltării unui nou sistem de iluminat sau refacerea împrejuririi nu țin cont de faptul că o parte esențială a arborelui - rădăcina - poate să fie afectată, ducând ulterior la debilitarea gravă sau chiar la dispariția exemplarelor afectate. Aceste probleme vizează atât exemplarele obișnuite cât și pe cele remarcabile, care sunt marcate pe teren ca atare (Fig. 22a).

Fig 19. Masiv compus din arbori cu caracter spontan care a luat locul Peluzei Mari
Sursă: arhive personale (2018)

Fig. 20. Ramura de glădiță căzută peste locul de joacă pentru copii în iunie 2016 (stânga); unul dintre teii cu probleme de stabilitate din aliniamentul axului nord-sud în toamna anului 2017
Sursă: arhive personale (2017)

Fig. 21 - Zonă cu arbori invadați de iederă în partea de nord a Grădinii Cișmigiu
Sursă: arhive personale (2018)

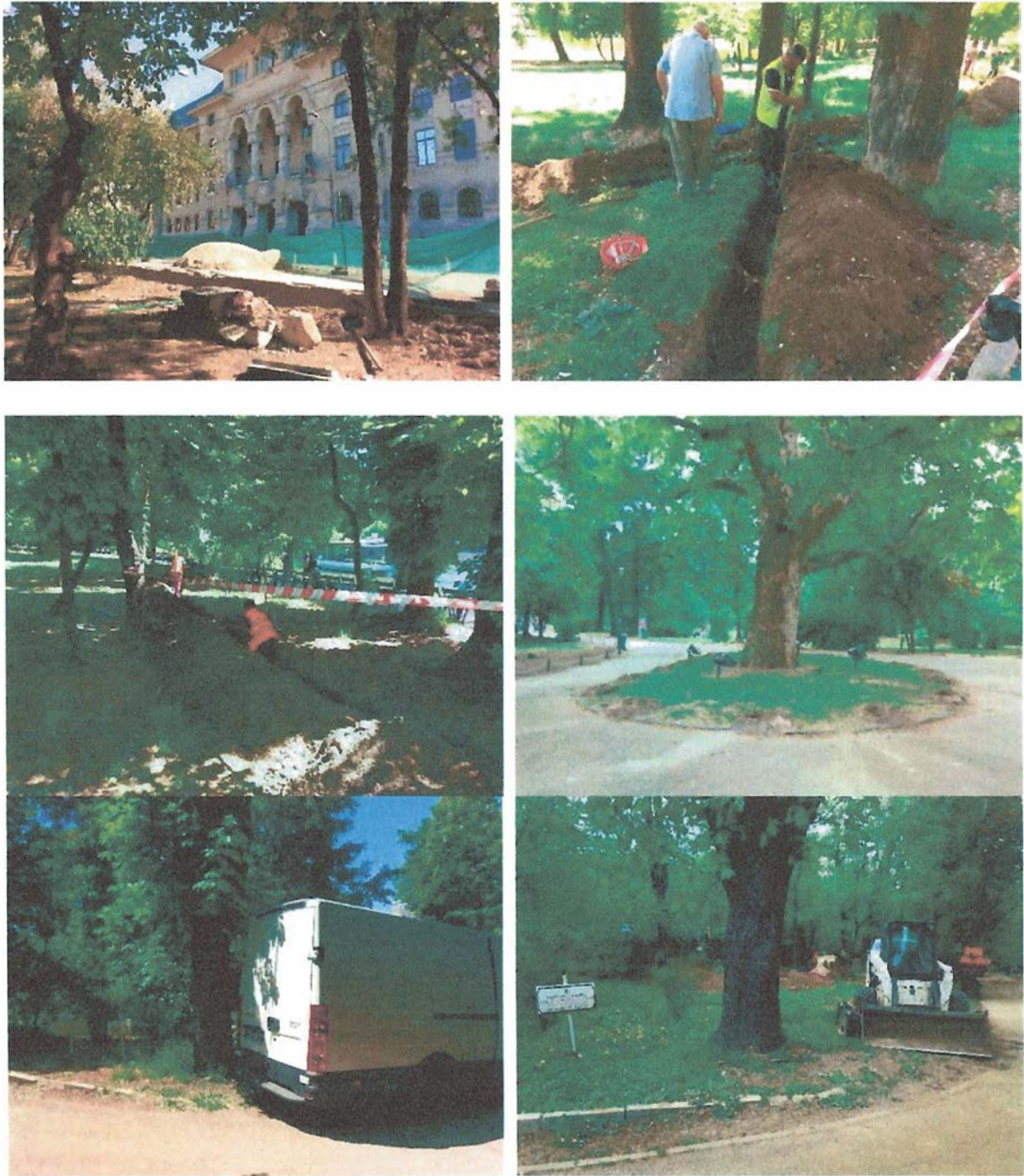

Fig. 22a. Arbori afectați de diferite intervenții de amenajare realizate recent în cadrul Grădinii Cișmigiu
Sursă: arhive personale (2018)

Panta descendentă pe care se află în prezent integritatea vegetației arborescente din acest monument istoric este ilustrată de pagubele tot mai dese pricinuite de diverse fenomene meteorologice (Fig. 22b și anexa 56A). Pe lângă alterarea elementelor componențiale esențiale, lipsa unui sistem de monitorizare adecvat, intervențiile realizate fără suportul unei documentații specializate și gestionarea defectuoasă a ansamblului în prezent pun în pericol în mod permanent utilizatorii Grădinii Cișmigiu.

Fig. 22b - Pagube pricinuite de precipitațiile căzute în noiembrie 2018
Sursă: Daniela Gamfiuc (2018)

5.6.1. Elemente valoroase ale compoziției vegetale

Aspecte generale cu privire la palierele vegetale¹²

Vegetația Grădinii Cișmigiu este structurată pe trei paliere, respectiv arbori, arbuști și plante erbacee. Gestionarea deficitară și-a pus însă puternic amprenta asupra stării și aspectului general al întregului efectiv vegetal.

¹² Secțiune dezvoltată pe baza informațiilor înglobate de PUZ Parc Cișmigiu - Studiu Peisagistic, 2018.

Așa cum s-a arătat în subcapitolul precedent, vegetația arborescentă suferă în prezent o puternică debilitare. Din păcate însă, în lipsa unui sistem de monitorizare (de tip registru verde), care să înregistreze toate problemele cu care se confruntă fiecare arbore (incluzând aici și utilizarea propriu-zisă a parcului), este imposibil de realizat o estimare corectă a nivelului de deteriorare suferit până în prezent. Pagubele tot mai însemnate provocate de fenomenele meteorologie extreme fundamentează însă ipoteza conform căreia acest palier vegetal se apropie cu pași repezi de colaps.

Vegetația arbustivă care intră în alcătuirea Grădinii Cișmigiu este foarte degradată (Fig. 24). În proporție de peste 90% acest palier vegetal este alcătuit din exemplare îmbătrânite, puternic debilitate. În mare parte, exemplarele ce fac parte din specii cu frunziș persistent, precum buxusul sau tisa, aveau odinioară forme susținute prin tundere. Aceste elemente de *topiaria* au fost lipsite însă o lungă perioadă de îngrijirile periodice necesare, iar forma acestora a avut de suferit. Debalansarea formelor a dus și la apariția problemelor de structură. În cazul multor exemplare tăierile aplicate recent nu au mai putut să ducă decât la debilitarea și mai pronunțată a acestora. Mulți dintre arbuștii care marcau intersecțiile de alei sau care susțineau diferite perspective către lac au crescut foarte mult în înălțime și au ajuns să afecteze relațiile vizuale formate între diverse elemente compoziționale. Aspectul precar, sfrijit al acestor exemplare afectează negativ și imaginea de ansamblu a acestui monument istoric emblematic.

La nivel erbaceu, situația este de asemenea destul de problematică. Speciile folosite pentru a asigura un decor variat de-a lungul anului nu fac parte dintr-un plan de gestionare bine pus la punct. Lipsa unei programări în acest sens și folosirea materialului săditor avut sporadic la dispoziție se traduce deseori printr-o imagine lipsită de energie. Aceste elemente care aveau rolul de a susține a dinamica amenajării chiar și pe parcursul sezonului rece sunt acum lipsite de personalitate și au deseori o imagine dezolantă. Lipsa programului de gestionare este vizibilă pretutindeni, de-a lungul întregului sit putând fi observate - indiferent de anotimp - spații neîngrijite. Această lipsă de previziune afectează la rândul său imaginea generală a grădinii (anexa 56B).

În ceea ce privește covorul vegetal acoperitor de sol, se încearcă permanent instalarea de suprafețe gazonate. Din păcate, caracterul diferențiat imprimat de lumină și de umbră diferitelor zone ce alcătuiesc peluzele nu permit instalarea unor suprafețe gazonate clasice. Amestecurile alcătuite din 2-3 specii de ierburi nu pot avea sorti de izbândă în aceste situații. În acest sens, amestecuri mai complexe și o gestionare diferențiată a spațiilor umbrite față de cele însorite este esențială. Este important de remarcat faptul că pe alocuri plantele apărute spontan acoperă uneori spațiile unde gazonul nu crește din cauza lipsei luminii. Acestea sunt însă înlăturate periodic prin refacerea suprafețelor cu gazon. Din păcate, această abordare dovedește, de asemenea, o necunoaștere a proceselor succesionale specifice naturii, care afectează cel mai puternic exact suprafețele ocupate de plante erbacee, iar în acest caz duc la alterarea unor elemente compoziționale esențiale pentru imaginea de ansamblu a Grădinii Cișmigiu.

Starea componentelor vegetale în marile unități compoziționale ale Grădinii Cișmigiu

În cadrul acestor secvențe compoziționale se regăsesc o serie de componente vegetale cu un caracter special (anexa 58 - planșa P03) fie în raport cu etapele istorice de amenajare (cum este cazul arborilor protejați), fie ca elemente de sine stătătoare care imprimă o **ambianță**

aparte (precum aliniamentului de tei care însoțește axul nord-sud). Între elementele valoroase identificate se numără:

- Aliniament de arbori
- Plantație de arbori în rețea
- Grup/masiv de arbori cu o compoziție specială (elemente compoziționale în a căror alcătuire intră exemplare de arbori care fac parte din amenajarea inițială a Grădinii Cișmigiu și care constituie în prezent adevărate unități ecosistemice)
- Compoziție vegetală cu plante sempervirescente
- Compoziție vegetală arbustivă cu un rol însemnat în conturarea ambianțelor specifice Grădinii Cișmigiu
- Arbore ocrotit (exemplar special abordat diferențiat în cadrul procesului de gestionare de către administrația publică)
- Exemplar special (arbore care îndeplinește sau care îndeplinea în trecut un rol important în crearea ambianțelor specifice Grădinii Cișmigiu, dar care nu a primit un statut special în cadrul procesului de gestionare).

A. Axul monumental

Acest element compozițional este alcătuit din patru sub-elemente care se desfășoară de-a lungul axului de la sud la nord, respectiv: zona de intrare din Bulevardul Elisabeta, aliniamentul de tei, peluza amplasată la sud de cetate și cetatea propriu-zisă.

Intrarea Elisabeta (Fig. 27.) este formată dintr-un parter central cu caracter preponderent decorativ, decupat de alei dincolo de care se regăsesc - spre est și spre vest - plantații cu arbori. Parterul găzduiește o serie de arbuști (în majoritate forme tunse de buxus) și plante erbacee provenind din diverse specii. Acestea sunt schimbate în cadrul procesului, în funcție de sezon. Așa cum se poate vedea din documentele de profil, la mijlocul secolului 20 amenajarea acestui parter central era mult mai laborioasă (Fig. 28 și 29), în concordanță cu rolul acestei intrări principale în cadrul Grădinii Cișmigiu. În prezent însă, amenajare are mai degrabă un caracter întâmplător, părând să depindă de stocurile de plante aflate la dispoziția celor care se ocupă de gestionarea amenajării (Fig. 30.). Alternanța plantelor de-a lungul sezoanelor nu are o coerență estetică și nici nu ține seama de ciclul de viață specific materialului săditor utilizat. Astfel, această piesă importantă a amenajării suferă de foarte multe ori din punct de vedere al imaginii, utilizatorii fiind întâmpinați de plante uscate, parterul - această piesă definitorie a spațiului - având o imagine dezolantă.

Zona parterului central este flancată de două masive poziționate la est și la vest. Masivul din partea vestică este format din unele dintre cele mai vechi exemplare de arbori ale grădinii (Fig. 31, stânga). *Fraxinus excelsior* (frasin) este principala specie care intră în alcătuirea acestui ansamblu. Către zona parterului central, spațiul care alcătuiește acest masiv este bordat de o plantație de arbuști. Acest cordon de arbuști cu forme libere (Fig. 31, dreapta) este un element tipic pentru axul monumental care asigură coerența vizuală și, respectiv, unitatea zonei. Plantația poziționată spre est este alcătuită în majoritate din arbori de talie mică și medie. Etajul arbuștii lipsește, acest aspect permițând generarea unei relații vizuale cu zona lacului. Calitatea vegetației din aceste două zone este afectată de gestionarea inadecvată, care nu ține seama de tipul de element vegetal și, respectiv, de nevoile și cerințele speciilor asupra cărora se intervine.

Fig. 27. Intrarea Elisabeta
Sursă: RPR Birou de studii contemporane (2019)

Fig. 28. Amenajarea Intrării Elisabeta în anii '60
Sursă: arhivă privată

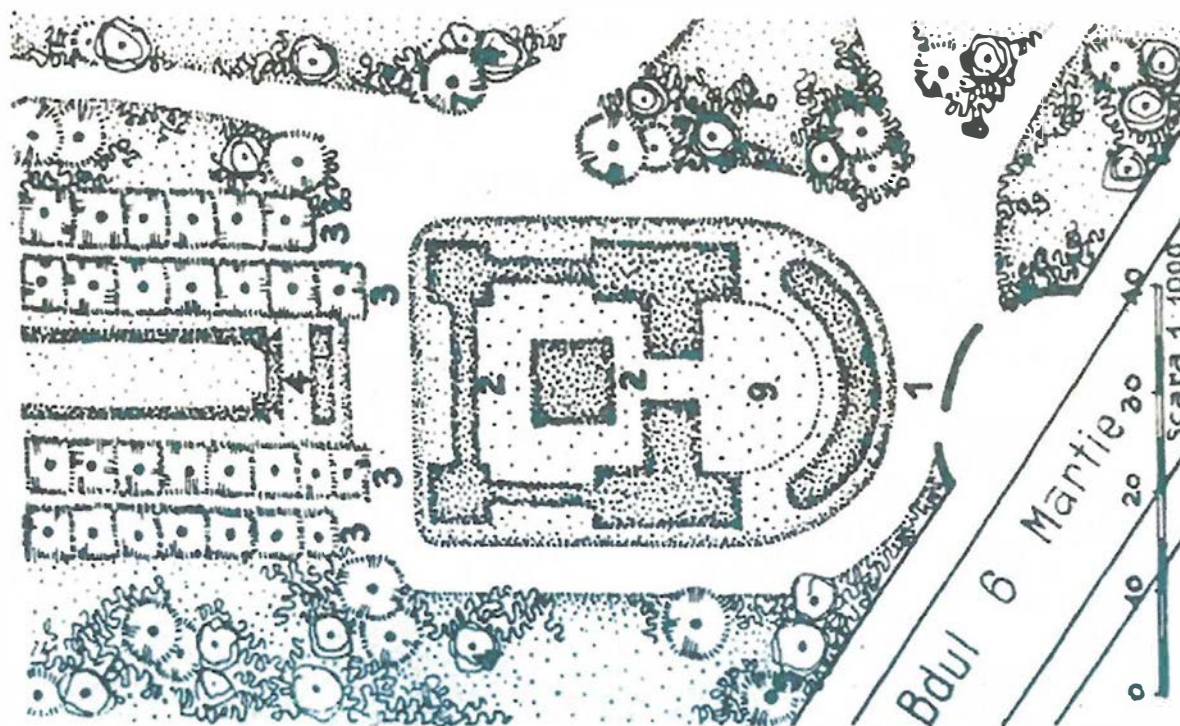

Fig. 29. Configurația Intrării Elisabeta la mijlocul secolului XX

Detaliu de plantare: (1) mozaic cu plante cu frunze divers colorate; (2) flori anuale cu bordură din *Euonymus* sp.; (3) tei tunși, (4) cireș decorativ – *Cerasus avium*; (5) arțar cu frunze roșii; (6) piersic decorativ; (7) salcâm japonez cu frunze roșii – *Sophora japonica*; (8) migdal pitic – *Amigdalus nana*; (9) peluză cu bujori – *Peonia officinalis*, iuca – *Yucca filamentosa*, crăciuniță – *Begonia* sp., năsturași - *Bellis perenis*, vase mari de ceramică înconjurate cu glicină – *Wisteria sinensis*, vase mici cu plante grase – *Sedum* sp.

Sursă: Rică Marcus, 1958, p. 186.

Deseori cifrele nu sunt vizibile și lizibile

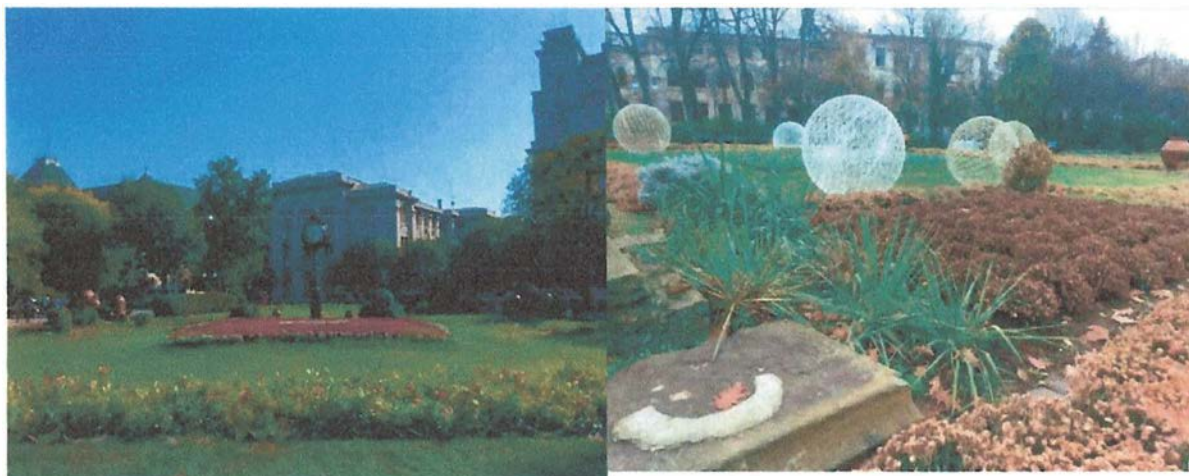

Fig. 30. Amenajarea parterului central al Intrării Elisabeta

Sursă: arhive personale (2018)

Fig. 31. Plantația vestică a Intrării Elisabeta
(stânga) pâlnc de arbori din amenajarea inițială; (dreapta) cordon de arbuști
Sursă: arhive personale (2018)

Spre nord, axul monumental este continuat cu aliniamentul de tei (Fig. 32). Acesta este una dintre cele mai complexe structuri ale Grădinii Cișmigiu, fiind un element definitoriu al imaginii de ansamblu. Aliniamentul este compus din patru rânduri de tei dispuse pe direcția nord-sud (Fig. 33). Distanța de plantare între arbori pe rând este de 7 metri. Distanța între rândurile din mijloc este de 15 metri, iar distanța dintre rândurile care flanchează aleile de promenadă este de 6 metri, arborii fiind plantați la aproximativ 0.50 metri față de marginea aleilor. Rândul de est este întrerupt pe două secvențe: cea aferentă intrării în Restaurantul Monte Carlo (unde aliniamentul este înlocuit de câteva exemplare de platan) și a accesului spre locul de joacă din vecinătate și, respectiv, cea din zona Movilei (Fig. 34.).

Arborii au avut odinioară coroana menținută prin tăiere regulate sub o formă geometrică. Începând cu anii '90, aceste tăieri de formare nu au mai fost realizate, iar coroana a prins o formă naturală. Zonele unde aceste tăieri de formare erau realizate sunt încă, prezentându-se ca niște excrescențe vizibile la baza noilor ramuri. Conformația coroanelor tunse precum și atmosfera intimă generată de nivelul jos de inserare a ramurilor principale poate fi observată foarte ușor în imaginile de epocă (Fig. 34).

Deprofesionalizarea administrației publice a dus la dispariția acestei activități din procesul de gestionare, iar azi asistăm la o alterare a imaginii istorice prin revenirea coroanei arborilor la formele naturale. În același timp, tăierile realizate recent pun în pericol integritatea arborilor. Ramurile nou crescute, conduse vertical, vor căpăta în viitor greutate și vor afecta integritatea arborilor rupând șarpantele ale căror țesuturi sunt afectate de descompunere (Fig. 35 și 36). Prin această gestionare precară, inadecvată, valoarea aliniamentului a scăzut în ultima perioadă cu aproximativ 40% (Mexi & al., 2018, p. 121). Din cadrul aliniamentului peste 50 de arbori au dispărut deja, în unele zone acest fapt creând goluri semnificative. Nu în ultimul rând, arborii din aliniament sunt stresați și de apariția unei game foarte variate de echipamente și rețele care parazitează spațiul.

Fig. 32. Aliniamentul de tei
Sursă: RPR Birou de studii contemporane (2019)

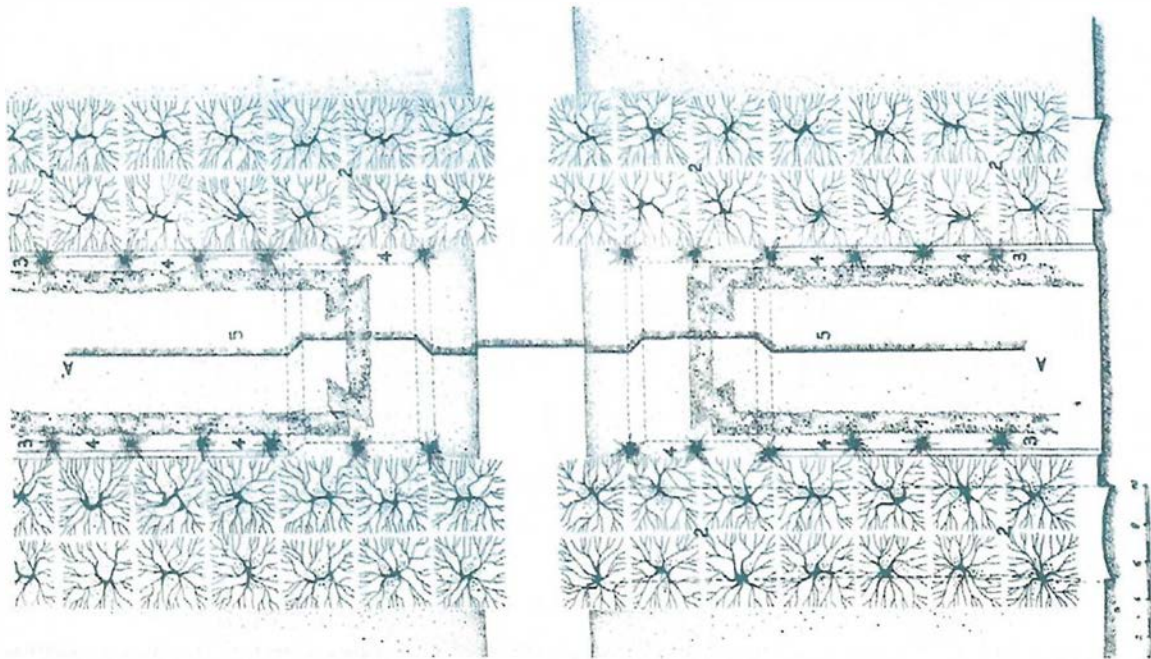

Fig. 33. Conformația aliniamentului de tei la mijlocul secolului 20.

Detaliu al axului monumental: (1) straturi de flori anuale, (2) tei tunși; (3) tisă – *Taxus baccata*; (4) plantație ritmată din plante verzi și de iarnă: merișor – *Buxus spemervirens*, iuca; *Yucca filamentosa*; crăciunișă – *Begonia sp.*, iederă – *Hedera Helix*; arbuști floriferi: *Forsythia sp.*, *Spiraea van Houttei*, migdal pitic – *Amigdalus nana*; liane pe stâlpi: glicină – *Wisteria sinensis*, clematită – *Clematis montana*, poligon - *Polygonum baldschuanicum*; flori perene: *Viola odorata*, nu mă uita; vase mari de ceramică, farfurii de ceramică cu crăciunișe (*Begonia*), peluză cu năsturași – *Bellis perenis*

Sursă: Rică Marcus, 1958, p. 167 Cifre cu culoarea neagră – greu de observat și citit

Demersul de refacere a aliniamentului ridică în prezent numeroase semne de întrebare. Pe lângă faptul că standardele de plantare sunt inferioare, neadaptate pentru a face față în mediul urban și total inadecvate pentru un monument istoric de anvergura Cișmigiului, modul în care sunt realizate plantările denotă o necunoaștere a principiilor de restaurare a vegetației. Aceste noi plantări sunt rezultatul unor acțiuni izolate, care nu iau în considerare întregul ax în ansamblul său sau măcar rândurile de arbori în sine. În timp ce anumite plante sunt inserate ca plantări în compensare, altele sunt introduse intercalat (Fig. 37). Acest din urmă aspect este cu atât mai inadecvat cu cât nu vizează întreaga lungime a aliniamentului. O intervenție de restaurare coerentă a acestui element emblematic pentru Grădina Cișmigiu nu poate să fie abordat punctual ci trebuie să reprezinte o conștientă, planificată și concertată.

Fig. 34. Imagini de epocă ale aliniamentului de tei
Sursă: (sus) ANIC, fond F. Rebhuhn, dosar 9, f. 101; (jos) Rică Marcus, 1958, p. 168

Fig. 36. Conformația actuală a aliniamentului de tei
Sursă: arhive personale (2018)

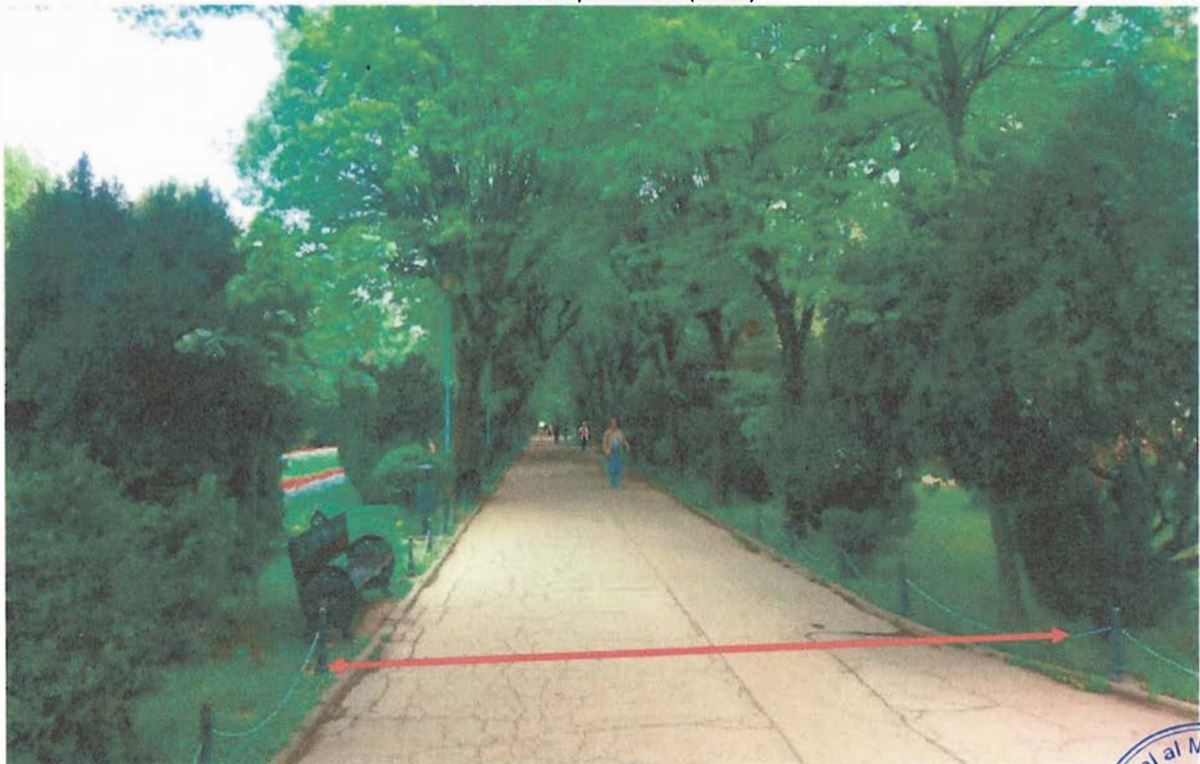

Fig. 35. Conformația aleilor de promenadă din cadrul aliniamentului de tei
Sursă: arhive personale (2018)

Ansamblu aferent acestei zone este completat de o serie de alte elemente. Pe rândurile centrale, între arbori, au fost intercalați stâlpi de iluminat pe care se cațără diverse liane (în principal glicină). Odinioară, când teii aveau coroana mult mai joasă menținută sub formă geometrică prin tundere, aceste structuri erau mult mai proeminente ca imagine (Fig. 38.). În prezent, din cauza îmbătrânirii/debilitării elementelor vegetale și a deteriorării elementelor constructive, multe dintre aceste adevărate coloane verzi au dispărut sau sunt alterate deja în mare măsură. În esență, perceperea ritmului generat odinioară de acestea este imposibilă în cadrul amenajării actuale.

Spre interior, înglobând rândurile centrale de tei și stâlpii cu liane se regăsește un parter central înierbat. El este străbătut de trei alei transversale. Acestea au fost configurate inițial astfel încât, prin intermediul unui sistem de debleuri să fie ascunse privirilor, cele patru tronsoane ale parterului fiind percepute împreună la privirea în lungul axului (Fig. 39). Acest artificiu reprezintă un element tehnic de mare rafinament al amenajării istorice. Din păcate, aceste efect s-a pierdut între timp din cauza unor lucrări de refacere a aleilor transversale care au dus la ridicarea nivelului acestora.

Fig. 37. Exemple de plantări de refacerea a aliniamentului
 Sursă: (sus) plantare în compensare; (jos) plantare intercalată
 Sursă: arhive personale (2018)

Efectivul de arbuști care însoțește parterul central cu scop preponderent decorativ se păstrează în mare măsură ca și compoziție, însă elementele ce intră în alcătuirea acestuia sunt degradate în mare măsură. Creșterea necontrolată a tiselor face ca azi parterul central să fie foarte greu perceput din zona aleilor de promenadă. De asemenea, tufele de forsythia sunt foarte îmbătrânite și degarnisite. Multe dintre aceste elemente depășesc nivelul ochiului, împiedicând perceperea unitară a spațiului așa cum acesta a fost alcătuit inițial (Fig. 39). Aceeași situație precară caracterizează și cordoanele de arbuști cu forme libere, poziționate la vest și la est de-a lungul aliniamentului, care aveau rolul să delimiteze vizual spațiul aliniamentului de alte elemente compoziționale ale grădinii. Protecția vizuală oferită de aceștia este astfel alterată în prezent, zonele adiacente începând să fie din ce în ce mai vizibile din cadrul aliniamentului de tei.

Această modificare puternică a relațiilor vizuale caracteristice generată de debilitarea vegetației arbustive este vizibilă și prin modul în care cei care se ocupă de gestionarea spațiului înțeleg să mobilizeze în prezent acest spațiu. Altfel, dacă odinioară băncile erau așezate pe margine, intercalate între arborii rândului exterior (așa cum se poate vedea în imaginile de epocă și în Fig. 40, sus), relativ recent un nou set de bănci a fost introdus cvazi-improvizat de-a lungul rândurilor centrale. Acest demers denotă o necunoaștere a istoricului amenajării și, de asemenea, ignoră conformația aliniamentului și rolul parterului central și a elementelor care intră în componența acestuia. Această întoarcere a spatelui către frumos și istorie (Fig. 40, jos) este caracteristică pentru toată activitatea de gestionare a Grădinii Cișmigiu din perioada recentă.

Fig. 38 - Configurația aliniamentului de tei la jumătatea secolului XX
Sursă: Rică Marcus, 1958, p. 166

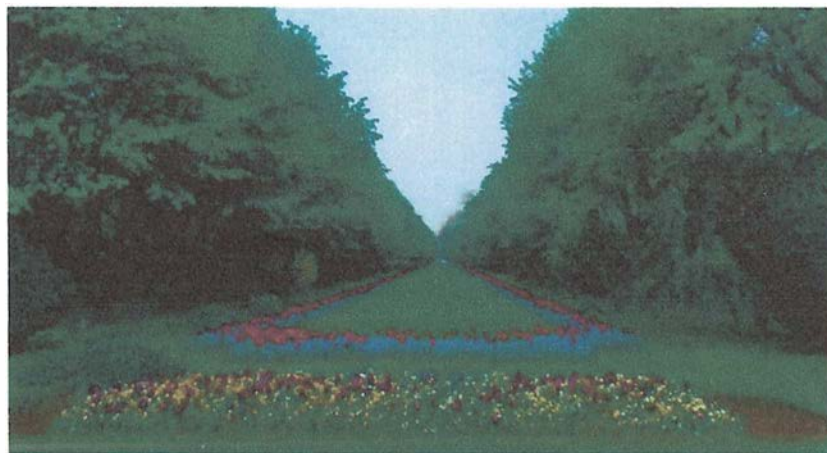

Fig. 39. Configurația actuală a parterului ce însoțește aliniamentul de tei
Sursă: arhive personale (2018)

Peluza amplasată la sud de cetate (Fig 41) este un spațiu-preambul al cetății propriu-zise. Această zonă este alcătuită de o suprafață înierbată și mărginită de grupuri de arbori și arbuști. Zona vestică înglobează o serie de arbori care fac parte din amenajarea istorică a Grădinii Cișmigiu. Vegetația arborescentă a fost lăsată să crească necontrolat, iar în prezent, din cauza gestionării precare, îngustează foarte mult unghiul de vedere în cadrul axului monumental (Fig. 42, stânga).

Aceste elemente compoziționale înglobează mai multe zone decorative, alcătuite din plante erbacee, a căror conformație este într-o oarecare măsură arbitrară. Dincolo de acestea, în laterale se regăsesc niște zone delimitate de un gard viu de buxus în cadrul cărora sunt plantați trandafiri (Fig. 42, dreapta). Înălțimea gardului viu, determinată de o gestionare precară, nu mai permite la ora actuală observarea adecvată a acestei plantații decorative.

Fig. 40. Amplasarea băncilor de-a lungul aliniamentului de tei
(sus) vedere dinspre exterior către parterul central;
(jos) vedere dinspre parterul central spre exterior
Sursă: arhive personale (2018)

În partea de est a peluzei, către Lacul Kretzulescu, una dintre lianele caracteristice amenajării s-a dezvoltat de-a lungul tipului formând un ansamblu de tulpini contorsionate cu un aspect foarte inedit (Fig. 43). Acesta este un element de atracție pentru vizitatorii zonei, fiind foarte apreciată de comunitatea locală. Astfel, mulți copii care utilizează zona ca alternativă la locurile de joacă foarte impersonale și anoste prezente în restul grădinii, se joacă în jurul acestui element vegetal. Aici este de reținut faptul că arborii din jurul acestei glicine (pe care aceasta chiar sprijină) s-au uscat din cauza gestionării inadecvate. Acest lucru face ca spațiul să prezinte potențiale pericole pentru utilizatorii zonei, arborii putând să cedeze oricând. Tot în cadrul acestei zone, la extremitatea sud-estică este amplasat un exemplar de *Diospyros kaki* (arborele de kaki - numărul 1 pe anexa 58 - planșa P03). Acesta este unul dintre cele mai spectaculoase exemplare aparținând speciilor exotice care s-au păstrat în cadrul Grădinii Cișmigiu. Din păcate, gestionarea precară a vegetației arborescente și-a pus amprenta și asupra acestui arbore. Astfel, arhitectura sa inadecvată are de suferit mai ales pe parcursul fenomenelor meteo extreme. Un exemplu în acest sens este situația creată de ploaia de gheață căzută la finalul lui ianuarie 2019 (Fig. 44), în urma căreia coroana acestui exemplar a suferit pagube semnificative. Cetatea (Fig. 45) înglobează o vegetație relativ comună, fără elemente speciale.

Fig. 41. Peluza amplasată la sud de cetate
Sursă: RPR Birou de studii contemporane (2019)

Fig. 42. Conformația peluzei amplasate la sud de cetate (stânga) îngustarea unghiului de vedere generată de vegetația crescută necontrolat; (dreapta) delimitări realizate din buxus pentru plantațiile de trandafiri
Sursă: arhive personale (2018)

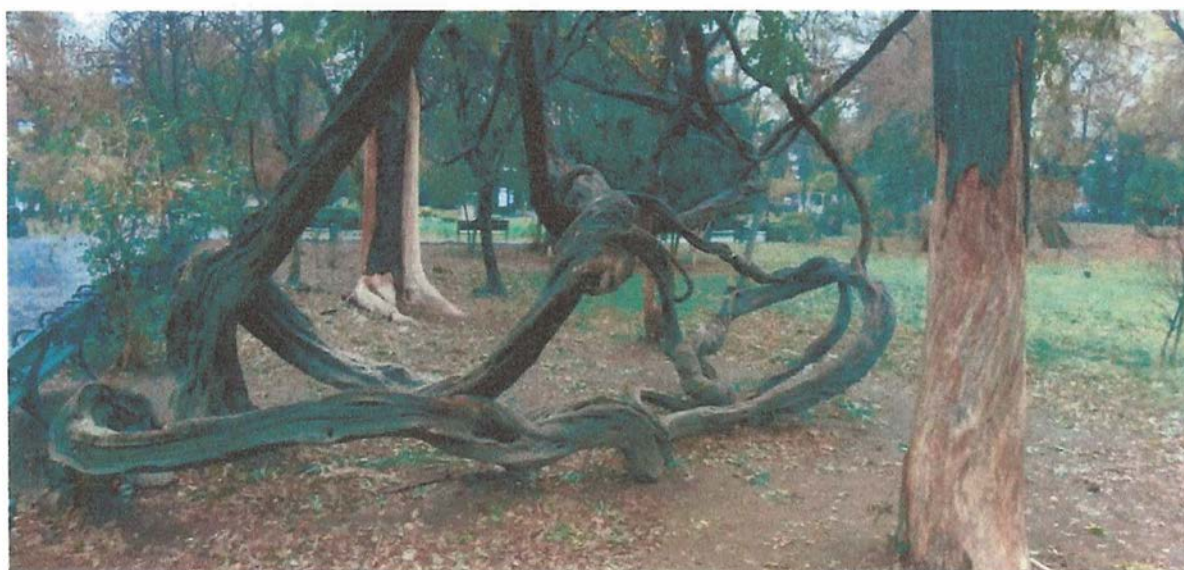

Fig. 43. Liana din partea estică a peluzei
Sursă: arhive personale (2018)

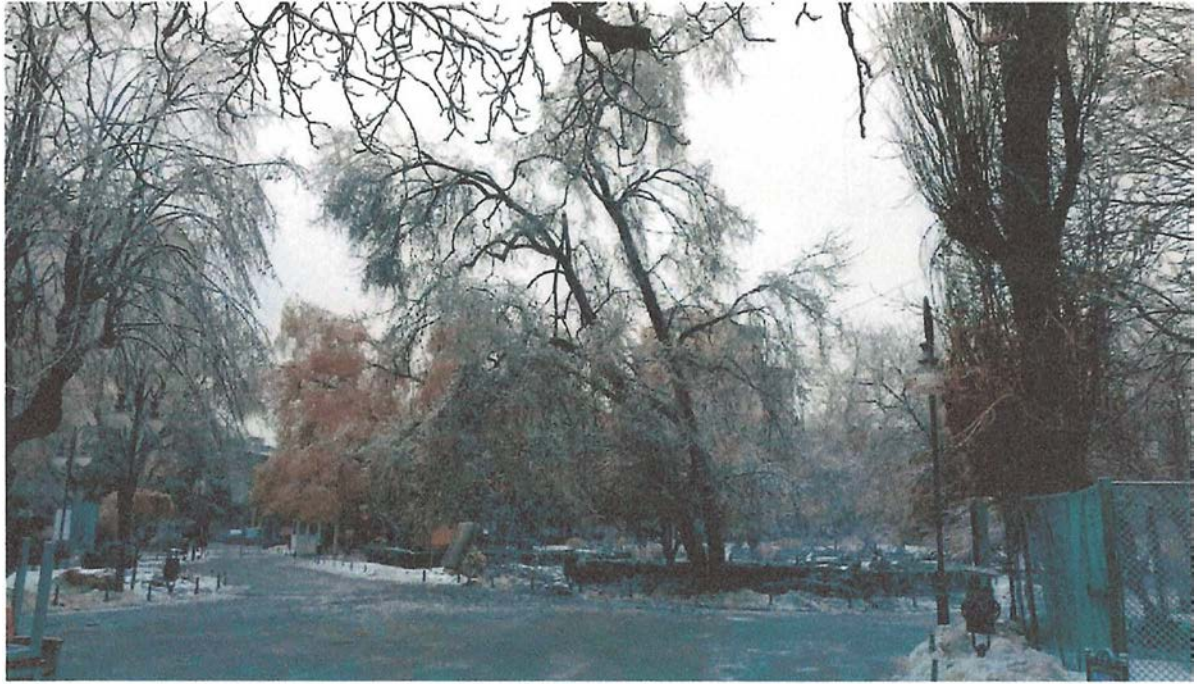

Fig. 44. Exemplar de Diospyros kaki (arborele de kaki)
Sursă: arhive personale (2019)

Fig. 45. Cetatea
Sursă: RPR Birou de studii contemporane (2019)

B. Zona Movilei

Zona Movilei constituie în fapt inima Grădinii Cișmigiu (Fig. 46.) și înglobează o serie de elemente vegetale valoroase. Este important de reținut faptul că acest spațiu reprezenta capătul perspectivelor oferite de intrările amenajării inițiale (azi Strada Șipotul Fântânilor și, respectiv, Strada Valter Mărăcineanu). Treptat aceste relații vizuale au fost alterate sau chiar anulate, multe elemente componente ale acestei zone suferind între timp importante degradări.

În componența zonei intră mai multe elemente. În centru, adiacent aliniamentului de tei, se află movila propriu-zisă (Fig. 47). Compoziția vegetală a acesteia înglobează unii dintre cei mai vechi arbori ai parcului. Gestionăți însă foarte impropriu, aceștia au suferit debilitări considerabile. Este de reținut faptul că stabilitatea acestui monticul de pământ depinde în mare măsură de arborii care se regăsesc aici. De asemenea, tufele de arbuști sunt îmbătrânite și puternic destructurate, iar în prezent elementele vegetale întrerup o serie de legături vizuale (Fig. 48). Accesul la cota superioară a movilei se face prin intermediul unei rețele întortocheate de alei, care oferă aici și acolo diferite mici platforme de observație. Cea mai importantă platformă se află însă la cota superioară. Din acest punct, în trecut erau foarte ușor observabile toate spațiile din jur. Aceste perspective descendente sunt însă modificate în mare măsură de vegetația prost gestionată.

La nord față de Movilă, dincolo de o mică zonă de peluză (se desfășoară o plantație de arbori dispuși în rețea (Fig. 49.). Conformația acestei plantații reproduce imaginea indusă de planurile istorice. Platanii dispuși în rețea sunt însă extrem de contorsionați, fapt care împiedică perceperea lor ca o plantație regulată. Deși exemplarele sunt în mod vădit mult mai tinere față de alți indivizi similari prezenți în cadrul Grădinii Cișmigiu, o parte dintre acestea au căpătat un loc aparte în mentalul comunității tocmai datorită formelor lor speciale.

În partea de est a zonei spațiul este amenajat pentru a susține vizual Monumentul Eroilor Francezi (Fig. 50, sus). Această amenajare a fost îmbinată însă cu un masiv care înglobează unele dintre cele mai vechi exemplare de arbori din cadrul Cișmigiului (Fig. 50, jos). Gestionarea inadecvată a vegetației a dus la debilitarea plopilor și a altor arbori din această zonă. De asemenea, arborii cu frunziș persistent pe care se profilează monumentul au mari probleme de stabilitate fiind în prezent susținuți cu ajutorul unor bare metalice. Gestionarea precară a dus și la debilitarea elementelor arbustive care însoțesc ansamblul.

Zona mai înglobează doi arbori ocrotiți¹³, respectiv:

- un exemplar de *Magnolia soulangeana* (magnolie) poziționat adiacent Monumentului Eroilor Francezi (spre nord - Fig. 51, sus și litera E în anexa 58, planșa P03),
- un exemplar de *Torreya nucifera* (torreya) amplasat la sud de Movilă (Fig. 51, anexa 58, planșa P03).

Ambele exemplare au însă o stare extrem de precară cauzată de gestionarea inadecvată. Având în vedere dimensiunile reduse ale acestor exemplare este posibil ca inserarea lor în Lista arborilor ocrotiți din Municipiul București să se fi făcut pornind de la specia din care fac parte și nu de la importanța lor istorică. Pe lângă aceste elemente vegetale, pe baza contribuției lor la generarea unor secvențe speciale, în relație cu zona Movilei mai pot fi

¹³Conform Listei arborilor ocrotiți din Municipiul București (aprilie 2009) disponibilă pe site-ul Agenției Naționale de Protecția mediului (www.anpm.ro)

menționate două exemplare de *Taxodium distichum* (chiparos de baltă) dispuse de o parte și de alta a debarcaderului (Fig. 52, respectiv numărul 9 și numărul 10 în anexa 58, planșa P03).

Fig. 46. Zona Movilei

Sursă: RPR Birou de studii contemporane (2019)

Fig. 47. Conformația vegetală a Movilei

Sursă: arhive personale (2018)

Fig. 48. Conformația vegetală a Movilei
(sus) vedere de pe Movilă spre Podul Mare;
(jos) vedere dinspre Monumentul Eroilor Francezi spre Movilă
Sursă: arhive personale (2018)

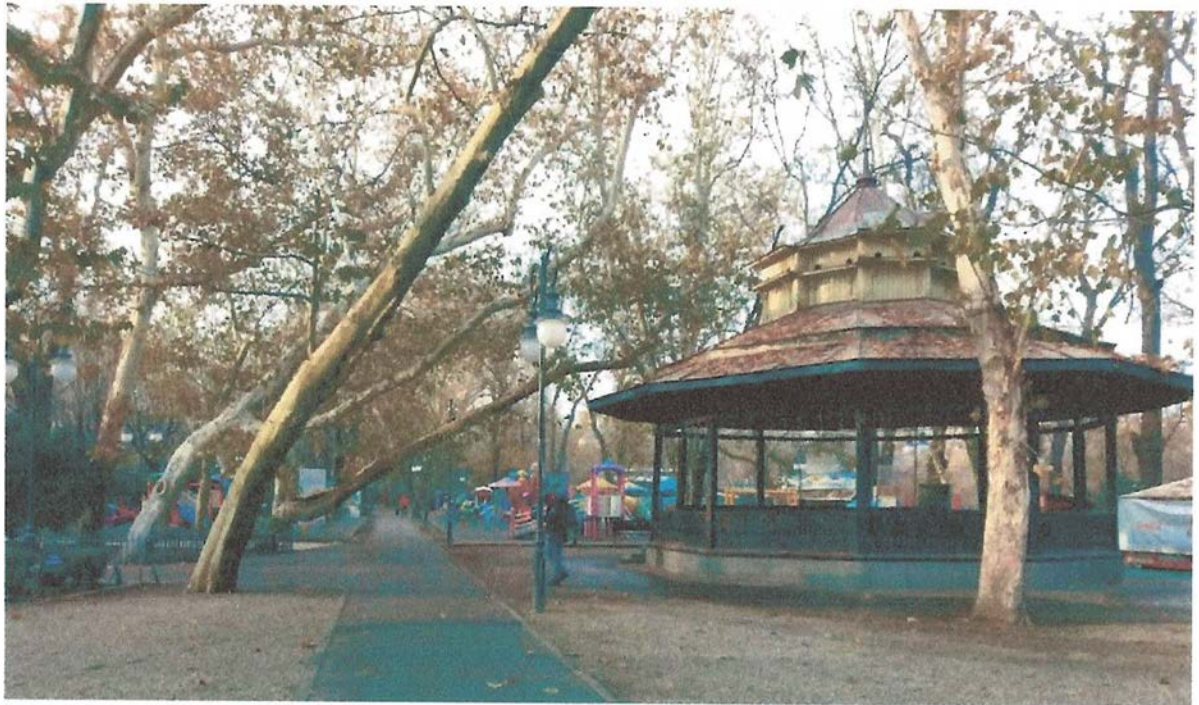

Fig. 49. Conformația plantației în rețea
Sursă: arhive personale (2018)

Fig. 50. Conformația plantației poziționate la est de Movilă
(sus) vedere dinspre movilă spre est; (jos) Vedere dinspre intrarea Valter Mărăcineanu
Sursă: arhive personale (2018)

Fig. 51. Arbori protejați din zona Movelei
(sus) *Magnolia soulangeana* (magnolie); (jos) *Torreya nucifera* (torreya)
Sursă: arhive personale (2018)

Fig. 52. Exemplare de *Taxodium distichum* (chiparos de baltă) în zona Movilei
Sursă: arhive personale (2018)

C. Zona lacului

Malul lacului reprezintă o bandă verde cu lățimi variabile care brodează lacul propriu-zis (Fig. 53 și 54). Ea înglobează atât masive și grupuri de arbori cât și o peluză poziționată în partea de nord-est (spre grădina cu trandafiri). De asemenea, nivelul arbuștilor este diferit reprezentat de-a lungul acestei fâșii verzi. Zonele ocupate de arbuști care creează puncte de focalizare alternează cu zone în care aceștia lipsesc cu desăvârșire tocmai pentru a nu intervenii în relațiile vizuale dintre diferite elemente cheie ale amenajării. În anumite zone, din cauza gestionării inadecvate, tufele de arbuști s-au destructurat având în prezent o formă inestetică. De asemenea, frunzișul acestora a ajuns la nivelul ochilor, impietând asupra unor vederi importante. Exemple elocvente în acest sens sunt compozițiile vegetale arbustive care însoțesc podurile de peste lac precum și cordonul vegetal care brodează malul estic al tronsonului median al lacului (Fig. 55.). În prezent, aceste elemente compoziționale emblematice ale Grădinii Cișmigiu au un aspect deplorabil, fiind debilitate într-o proporție considerabilă.

De asemenea, partea sudică a malului de lac îngloba odinioară și trei exemplare de *Taxodium distichum* (chiparos de baltă). Dintre acestea, singurul care se mai păstrează într-o formă adecvată este cel poziționat pe latura vestică (Fig. 56. - stânga și numărul 8 în anexa 58, planșa P03). Exemplarul amplasat pe latura estică (vezi Fig. 56, dreapta și numărul 11 în anexa 58, planșa P03).

planșa P03)) are o conformație precară, în timp ce exemplarul poziționat către sud-est (vezi numărul 12 în planșa P03) a fost pierdut între timp din cauza tăierilor agresive care i-au fost aplicate.

Deși cuva lacului (Fig. 57) este lipsită de vegetație, aceasta are o importanță deosebită în observarea compoziției generale a Grădinii Cișmigiu, mai ales pe parcursul sezonului cald, atunci când se pot face plimbări cu barca.

Insula (Fig. 58) nu înglobează elemente vegetale spectaculoase, însă vegetația pe care o găzduiește (în majoritate exemplare de arbori) contribuie la integrarea construcției (Restaurantul Monte Carlo) în atmosfera generală a grădinii.

Fig. 53. Malul lacului

Sursă: RPR Birou de studii contemporane (2019)

Fig. 54. Conformația malului de lac
Sursă: arhive personale (2018)

Fig. 55. Conformația arbuștilor care însoțesc podurile (sus) și malul estic al lacului
Sursă: arhive personale (2018)

Fig. 56. Exemplare de *Taxodium distichum* (chiparos de baltă) pe tronsonul sudic al lacului
arhive personale (2018)

Fig. 57. Cuva lacului

Sursă: RPR Birou de studii contemporane (2019)

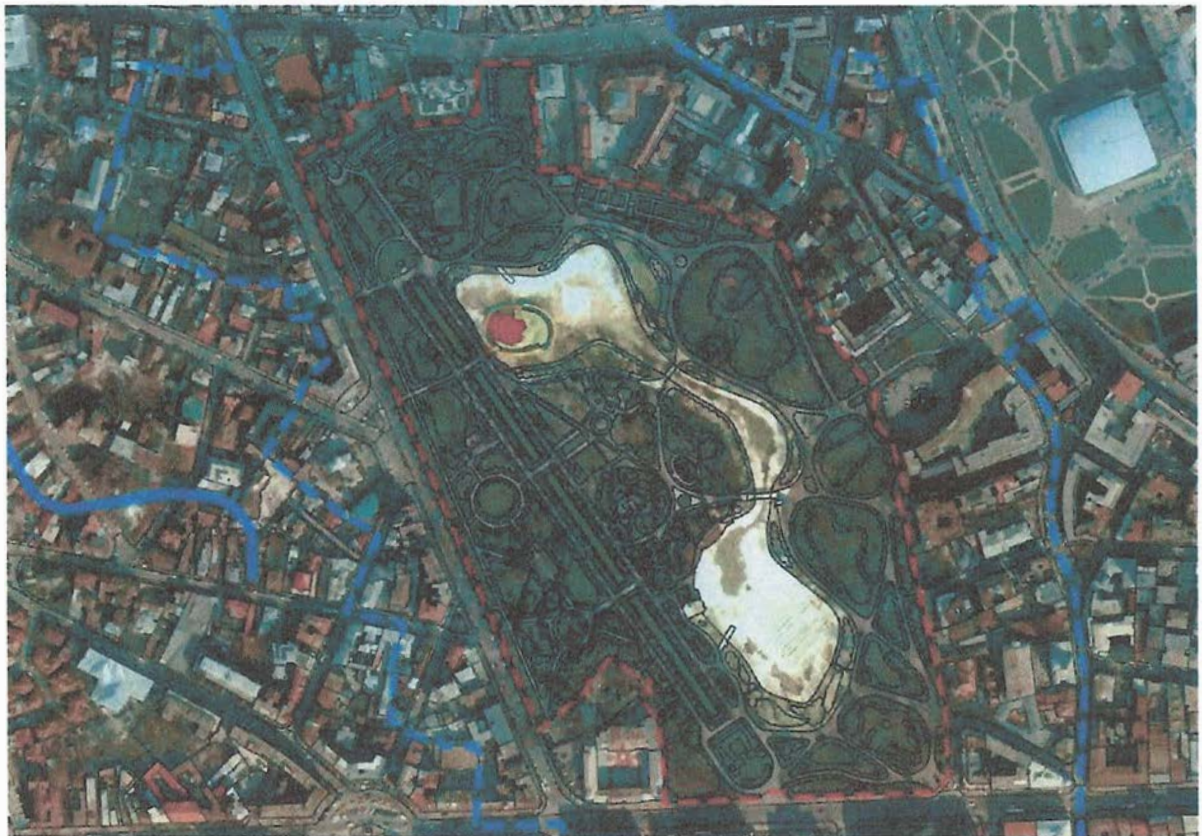

Fig. 58. Insula

Sursă: RPR Birou de studii contemporane (2019)

D. Grădina de est

Intrarea Elisabeta - Zalomit (Fig. 59.) Acest spațiu găzduiește una dintre cele mai spectaculoase perspective ale grădinii (Fig. 60). Deschiderea către lac este marcată de o zonă de peluză, ornată odinioară cu flori, la capătul căreia lacul își face apariția dintre grupuri de arbori cu talii și conformații diferite. Adâncirea acestei zone către mijloc creează un efect optic deosebit, permițând o mai bună observare a acestei suprafețe verzi generoase.

Această perspectivă a fost alterată în urmă cu câțiva ani prin amplasarea unui ceas floral în partea de nord-vest a peluzei, care nu mai este funcțional în prezent. Pe lângă factura contrastantă cu restul amenajării, acesta reprezintă și o intervenție cel puțin ridicolă și lipsită de profesionalism. Așezarea unui monticul în mijlocul unei gropi anulează practic gestul de a realiza o înălțime. Din păcate, acest element are exact dimensiunea potrivită pentru a distorsiona această perspectivă istorică a Grădinii Cișmigiu.

Cu privire la elementele vegetale speciale, în cadrul acestei zone se remarcă masivul amplasat în partea de nord-vest a peluzei (care se continuă și în zona masivelor alternate cu peluze) care înglobează o parte dintre cei mai vechi arbori ai acestei amenajări. Din păcate și în acest caz, lipsa unei gestionări adecvate a dus și duce în continuare la pierderea unor exemplare remarcabile.

În partea de est a alveolei centrale din cadrul Intrării Elisabeta - Zalomit este amplasat un exemplar de *Diospyros kaki*. Acesta este, de asemenea, unul dintre cele mai spectaculoase exemplare aparținând speciilor exotice care s-au păstrat în cadrul grădinii. Starea exemplarului este încă adecvată.

Fig. 59. Intrarea Elisabeta - Zalomit
Sursă: RPR Birou de studii contemporane (2019)

Fig. 60. Configurația perspectivei de la Intrarea Elisabeta - Zalomit
Sursă: arhive personale (2018)

Zona masivelor alternate cu peluze (Fig. 61.) este cea care înglobează cea mai mare parte a masivelor cu arbori ce fac parte din amenajarea inițială, acestea fiind poziționate spre sud. Arborii remarcabili din cadrul acestor masive au suferit însă importante debilitări, iar în lipsa unui program de monitorizare adecvat încep să provoace pagube sau să dispară (Fig. 62.).

Zona înglobează și trei arbori ocrotiți¹⁴, respectiv:

- un exemplar de *Aesculus hippocastanum* (*castan porcesc*) în partea de nord-vest (Fig. 63. și litera B în anexa 58, planșa P03),
- un exemplar de *Platanus sp.* (platan) amplasat spre nord-est, în apropiere de grădina de trandafiri (Fig. 64. și litera C în anexa 58, planșa P03),
- un exemplar de *Platanus sp.* (platan) amplasat spre nord-est, în apropiere de grădina de trandafiri (Fig. 65 și litera D în anexa 58, planșa P03); acesta este probabil cel mai emblematic arbore al Grădinii Cișmigiu.

Întrucât la nord față de castanul porcesc se amenajează de regulă organizările de șantier pentru diverse intervenții realizate în cadrul Grădinii Cișmigiu, la baza acestui arbore sunt plasate deseori echipamente grele, care tasează solul și rănesc baza exemplarului. Întrucât numărul agresiunilor de acest fel a crescut în ultimul timp, cel mai probabil efectele acestor agresiuni urmează să apară curând.

Pe lângă arborii ocrotiți, pe baza contribuției lor la generarea unor secvențe speciale, în relație cu zona Movilei mai pot fi menționate următoarele exemplare de arbori:

- *Populus nigra* (plop negru - Fig. 66. și numărul 2 în planșa P03) debilitat ca urmare a tăierilor agresive aplicate și care a și dispărut între timp. Acest exemplar participa la generarea perspectivei percepute de pe Podul de Nuc;

¹⁴ Conform Listei arborilor ocrotiți din Municipiul București (aprilie 2009) disponibilă pe site-ul Agenției Naționale pentru Protecția mediului (www.anpm.ro);

- *Populus nigra* (plop negru - Fig. 67. și numărul 3 în planșa P03); exemplarul este debilitat din cauza tăierilor agresive și a suferit importante pagube ca urmare a ploii de gheață din ianuarie 2019;
- *Populus nigra* (plop negru - Fig. 68. - stânga și numărul 4 în planșa P03); exemplarul debilitat în urma tăierilor agresive care a și dispărut între timp;
- *Populus nigra* (plop negru - Fig. 68 - dreapta și numărul 5 în planșa P03); exemplarul este debilitat ca urmare a tăierilor agresive care i-au fost aplicate.

Grădina de trandafiri (Fig. 69) este un element compozițional ce însoțește un sistem de terase și ziduri de sprijin care preiau panta prezentă în această parte a grădinii. Zonele plantate cu trandafiri sunt încadrate de o rețea de garduri vii realizate din buxus (Fig. 70). Înălțimea acestui element în prezent permite cu greu observarea trandafirilor. Din păcate, trandafirii plantați aici nu reprezintă o colecție de roze, așa cum a s-a intenționat în momentul realizării acestei părți a grădinii și, respectiv, așa cum era obișnuit în cazul amenajărilor de factura și valoarea Cișmigiului.

Fig. 61. Zona masivelor alternate cu peluze
Sursă: RPR Birou de studii contemporane (2019)

Către nord, zona mai înglobează o înșiruire de pergole realizate din piatră și lemn și acoperite sporadic cu glicină. Acesta era odinioară unul dintre elementele cheie ale acestei zone a grădinii, însă în prezent, atmosfera specifică s-a pierdut (Fig. 71).

Zona Lacului Kretzulescu (Fig. 72.) a pierdut cele câteva elemente arborescente speciale pe care le îngloba așa cum o dovedesc multiplele buturugi cu dimensiuni considerabile. Echipa care a dezvoltat prezenta lucrare nu deține însă informații în acest sens. Este posibil ca un viitor studiu amănunțit de teren sau noi documente de arhivă să scoată la lumină informații cu privire la aceste aspecte.

Fig. 62. Arbori din amenajarea inițială a Grădinii Cișmigiu
Sursă: arhive personale (2019)

Zona perimetrală de est (Fig. 73.) găzduiește câteva masive care înglobează arbori din amenajarea istorică a Grădinii Cișmigiu (amplasate spre nord-vest și sud-est).

De asemenea, această zonă înglobează unul dintre arborii ocrotiți¹⁵ care fac parte din amenajare, respectiv un exemplar de *Sophora japonica* poziționat în partea de nord (Fig. 74 și litera A în planșa P03), chiar lângă aleea de intrare dinspre Calea Știrbei Vodă. Acest exemplar are o stare destul de precară și, în lipsa unor îngrijiri adecvate (bazate pe studii de profil) se constituie un pericol pentru utilizatorii care accesează grădina prin această zonă.

Fig. 63. Arbore ocrotit: *Aesculus hippocastanum*
Sursă: arhive personale (2018)

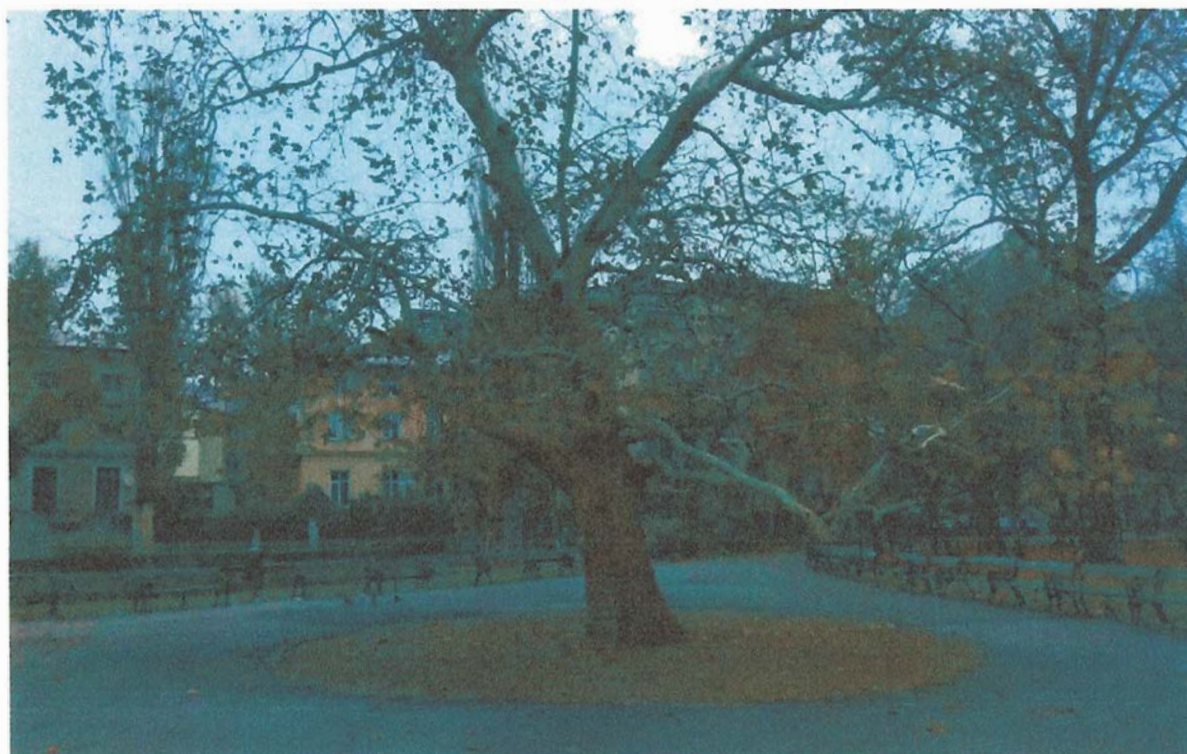

Fig. 64. Arbore ocrotit: *Platanus* sp. (platan; litera C în Planșa P03)
Sursă: arhive personale (2019)

¹⁵ Conform Listei arborilor ocrotiți din Municipiul București (aprilie 2009) disponibilă pe site-ul Agenției Naționale pentru Protecția mediului (www.anpm.ro)

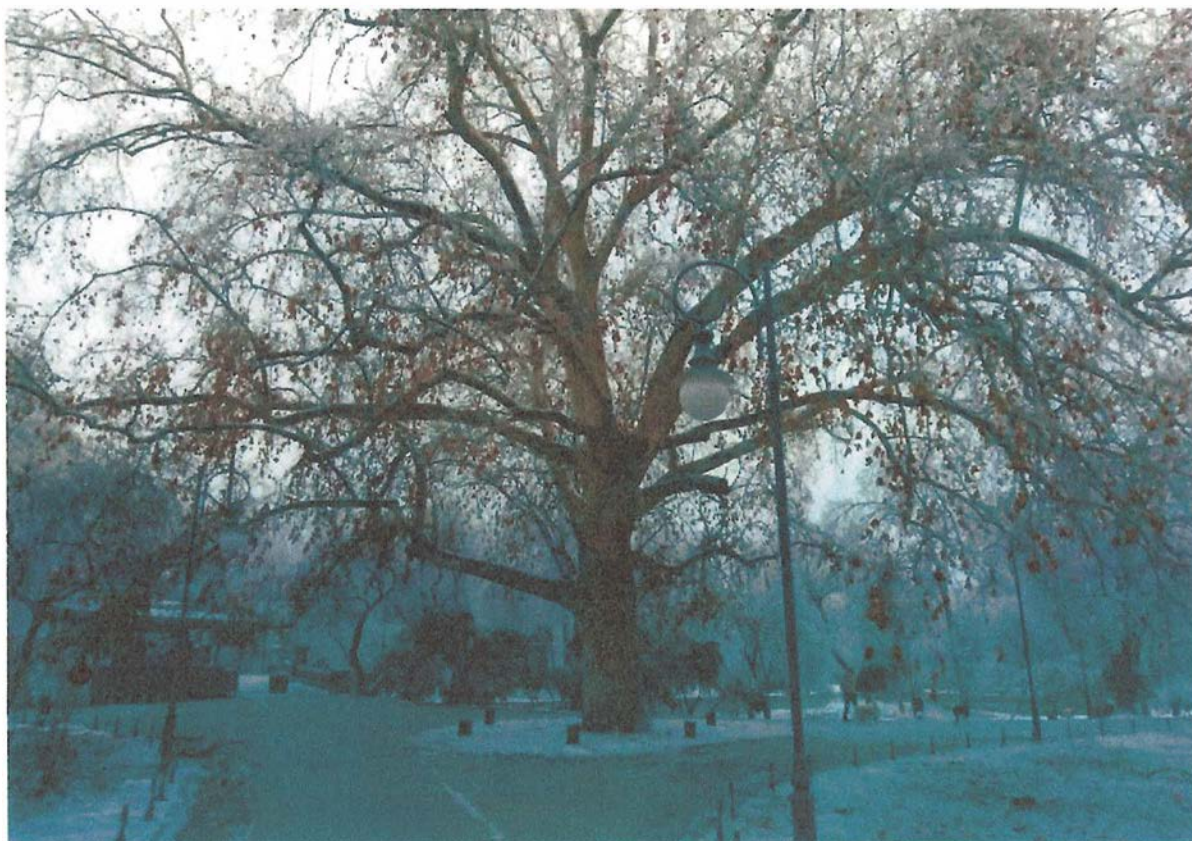

Fig. 65. Arbore ocrotit: Platanus sp. (platan; litera D în Planșa P03)
Sursă: arhive personale (2019)

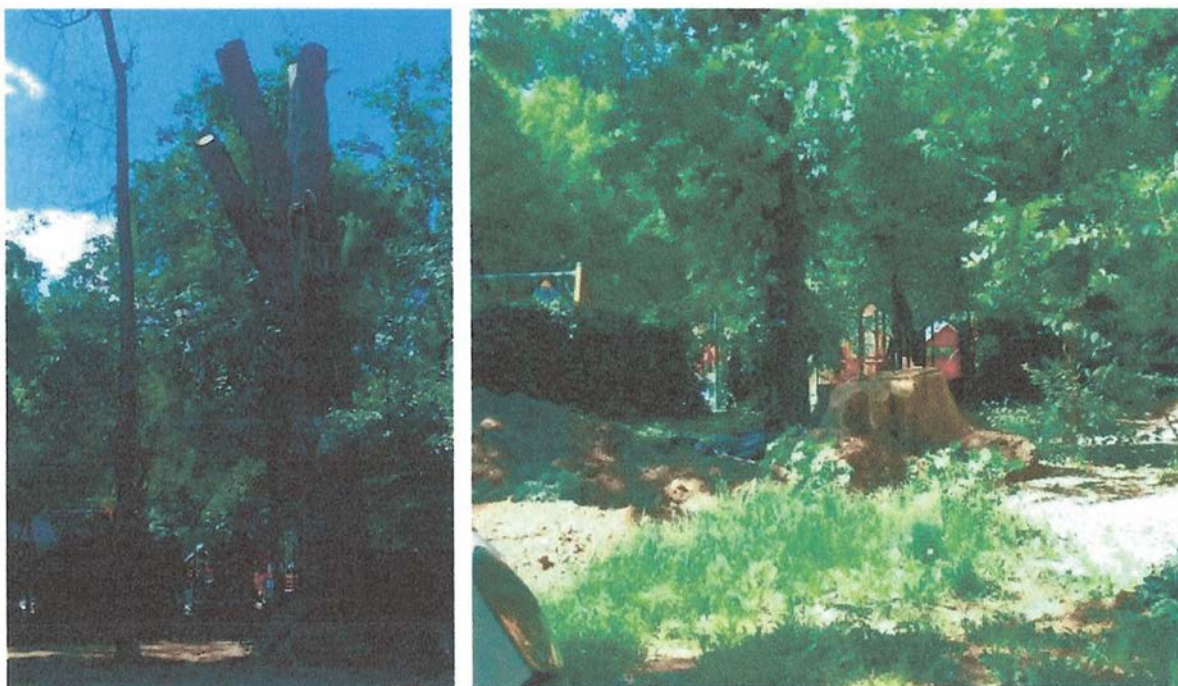

Fig. 66. Exemplar special: Populus nigra (plop negru; numărul 2 în Planșa P03)
Sursă: arhive personale (2016 - stânga și 2018 - dreapta)

Fig. 67. Exemplar special: Populus nigra (plop negru; numărul 3 în Planșa P03)
Sursă: arhive personale (2019 - stânga și 2018 - dreapta)

Fig. 68. Exemplare speciale: Populus nigra (plop negru; numărul 4 și 5 în Planșa P03)
Sursă: arhive personale (2016)

E. Grădina de vest

Grădina de iarnă (Fig. 75) este un element compozițional alcătuit în majoritate din specii de arbori și arbuști cu frunziș veșnic verde (Fig. 76.) aspect inedit în cadrul Grădinii Cișmigiu. Din păcate, gestionarea inadecvată a permis acestor plante să se dezvolte necontrolat, iar în acest moment zona are un aspect închis, care nu permite observarea multiplelor exemplare inserate aici.

Momentan, logica acestei secvențe a amenajării s-a pierdut cu totul. De asemenea, lipsa posibilității de ședere face ca acest colț de grădină să poată fi perceput în general doar prin tranzitare. Pe parcursul sezonului rece, frunzișul persistent crescut necontrolat reține zăpada și gheața făcând spațiul cvasi-inutilizabil (Fig. 77).

Zona mai găzduiește și un exemplar de *Fraxinus excelsior* (frasin - Fig. 78 și numărul 7 în planșa P03) cu dimensiuni considerabile, care face parte din vegetația aferentă amenajării inițiale. Tăierile agresive aplicate recent au dus la debilitarea puternică a acestui exemplar.

Rondul Roman (Fig. 79), cunoscut și sub denumirea de Rotonda Scriitorilor, este un alt element extrem de ilustrativ pentru gestionarea precară a vegetației din Grădina Cișmigiu.

Fig. 69. Grădina cu trandafiri
Sursă: RPR Birou de studii contemporane (2019)

Conceptul centripet al amenajării s-a pierdut de foarte mult timp (Fig. 80 și 81). De asemenea, compoziția vegetală este puternic debilitată, spațiul fiind în prezent un amestec haotic de obiecte de artă și plante îmbătrânite, degarnisite sau deformate. Aici trebuie menționat faptul că, la origini, acest spațiu a fost amenajat cu ajutorul unui amalgam de elemente recuperate din dezafectarea altor construcții. Însă coerența amenajării a fost dată tocmai de compoziția vegetală care este azi destructurată.

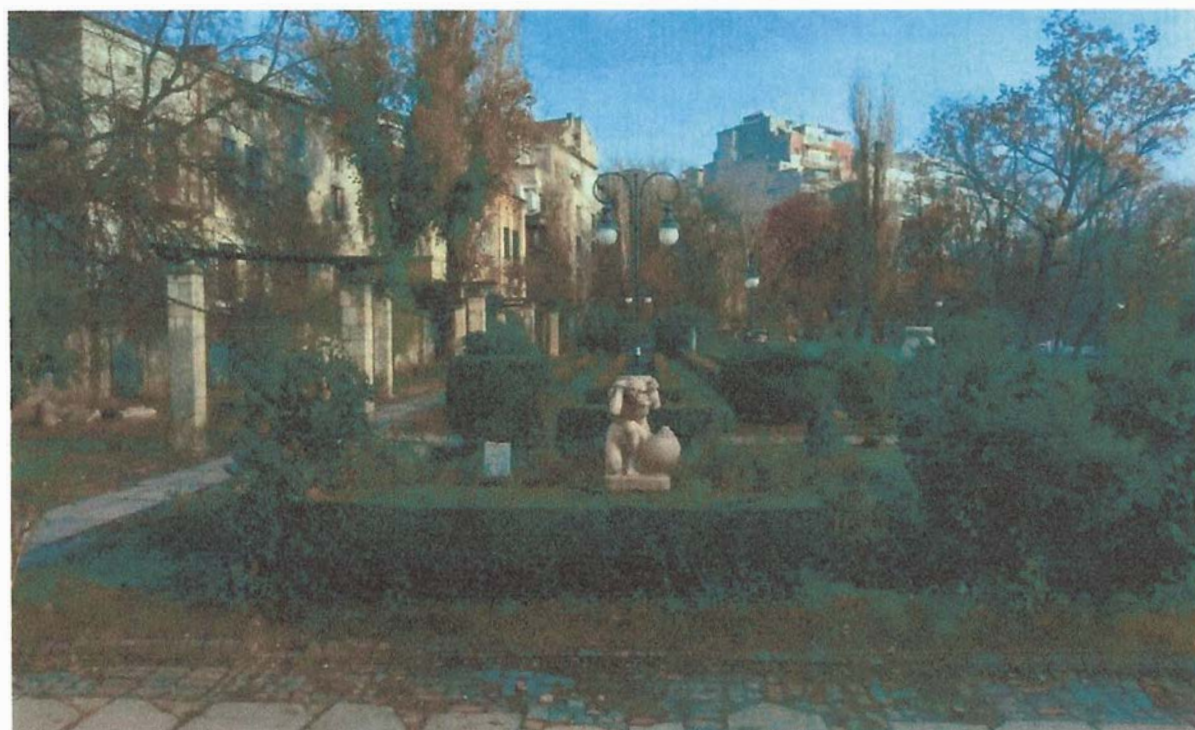

Fig. 70. Configurația grădinii cu trandafiri
Sursă: arhive personale (2018)

Fig. 71. Configurația grădinii cu trandafiri
Sursă: arhive personale (2018)

Tisele conice așezate în centrul amenajării au format între timp un adevărat zid verde care ascunde privirilor peluza centrală care găzduiește un vas decorativ (Fig. 82). Aceasta se zărește prin "spărturile" realizate de utilizatorii grădinii în partea de est și de vest în concordanță cu direcția principală de circulație prin această zonă. Din interiorul acestei incinte verzi, statuile celor 12 scriitori români nu sunt vizibile (Fig. 83 - sus), deși această compoziție vegetală le este dedicată și, ca urmare, trebuie să se subsumeze obiectelor de artă.

Fig. 72 - Zona Lacului Kretzulescu
Sursă: RPR Birou de studii contemporane (2019)

Fig. 73. Plantația perimetrală de est
Sursă: RPR Birou de studii contemporane (2019)

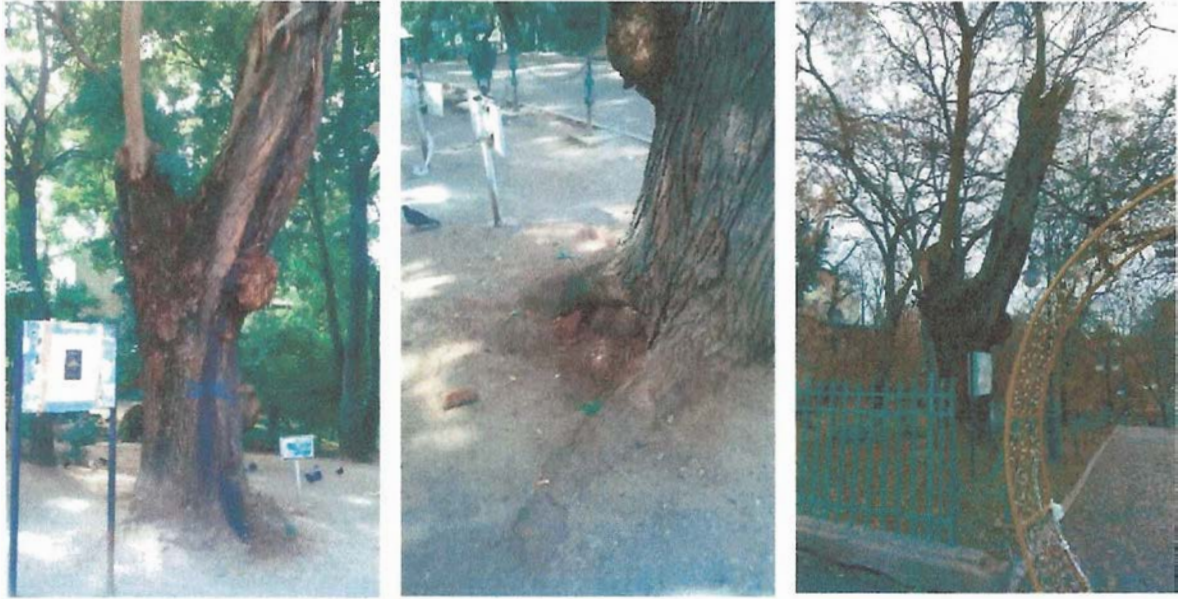

Fig. 74. Arbore ocrotit: Sophora japonica (salcâm japonez; litera A în Planșa P03)
Sursă: arhive personale (2016 - stânga și mijloc; 2018 – dreapta)

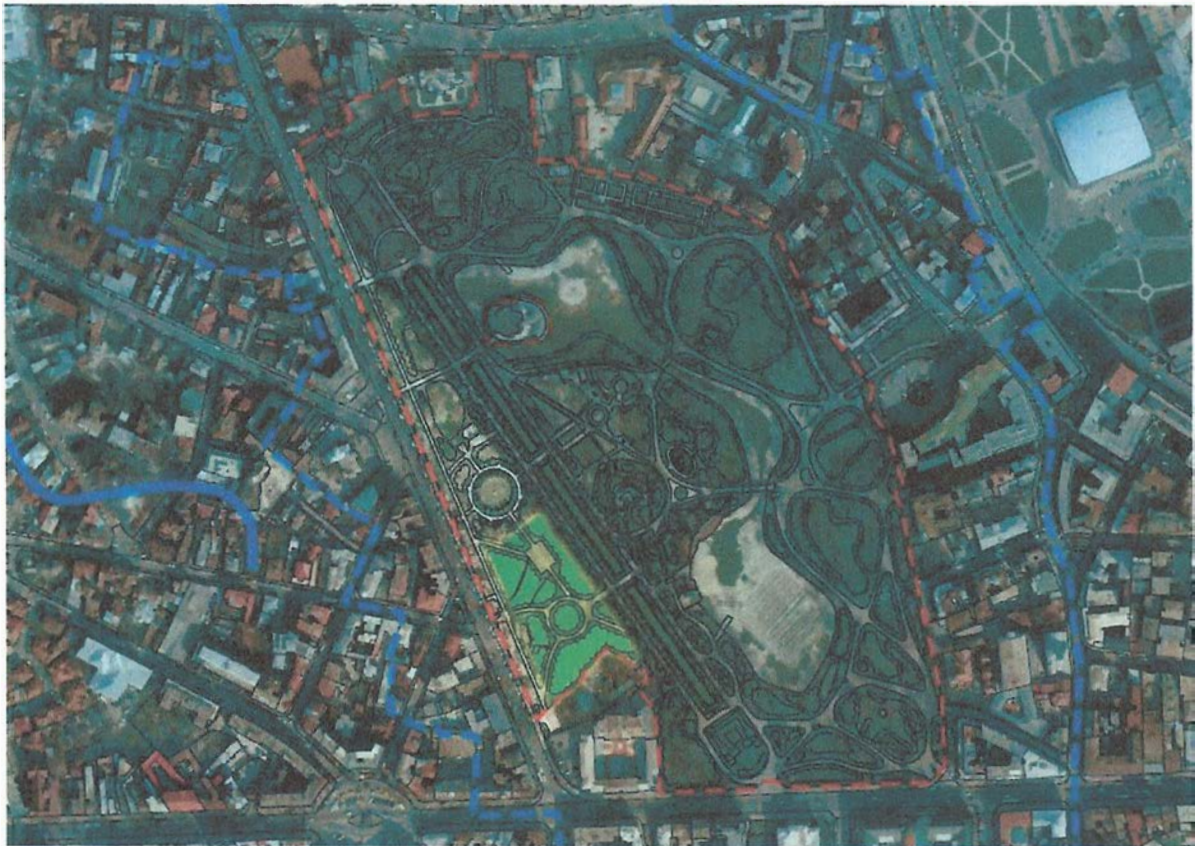

Fig. 75. Grădina de iarnă
Sursă: RPR Birou de studii contemporane (2019)

Exteriorul Rondului Scriitorilor era bordat odinioară de pergole de metal care constituiau suport pentru o serie de plante agățătoare (Fig. 83 - sus). Rolul acestor structuri înverzite era

acela de a asigura un ecran contrastant cu albul statuilor. În prezent o parte din pergole au dispărut, iar plantele agățătoare acoperă doar într-o mică măsură aceste structuri metalice.

Fig. 76. Conformația Grădinii de iarnă
Sursă: arhive personale (2018)

Tisele amplasate alături de aceste elemente sunt și ele îmbătrânite și destructurate. Zona poziționată între pergole și statui este lipsită aproape în întregime de elemente vegetale (Fig. 83 - mijloc stânga). Bordurile formate din buxus au crescut foarte mult în înălțime și au un aspect foarte precar. Zona din fața statuilor (care înglobează și bănci) precum și cea de vis-a-

vis de acestea (adiacentă tiselor din centrul rondului) înglobează doar sporadic elemente vegetale erbacee (Fig. 83 - centru stânga și jos).

Din cauza gestionării precare, zona Rondului Roman lasă impresia unui haos generalizat, minimizând importanța acestui element emblematic al Grădini Cișmigiu. Din păcate, refacerea acestui element compozițional nu se mai poate realiza în mod real decât prin înlocuirea tuturor elementelor vegetale deoarece plantele se află într-un avansat stadiu de degradare, iar dimensiunile lor nu mai permit diverse intervenții (precum reducerea înălțimii). Peluza de vest (Fig. 84.), este bordată pe latura estică și la nord de o plantație ce înglobează arbori care fac parte din amenajarea istorică a Cișmigiuului. Mulți dintre arborii de aici au suferit importante debilitări, iar o parte dintre ei s-au și uscat deja. Dintre arborii speciali din această zonă se remarcă un exemplar de *Ulmus sp.* (ulm - vezi numărul 6 în anexa 58, planșa P03). Dimensiunile considerabile ale acestuia sunt cu atât mai importante cu cât această specie a fost eliminată din cadrul Grădinii Cișmigiu aproape complet de-a lungul timpului din cauza unor boli și dăunători specifici.

Masivul care înglobează arbori ce fac parte din amenajarea istorică se continuă și în cadrul Plantației perimetrice de vest (Fig. 85) în zona intrării dinspre Strada Gheorghe Lazăr.

Fig. 77 - Conformația Grădinii de iarnă în timpul ploii de gheață din ianuarie 2019
Sursă: arhive personale (2019)

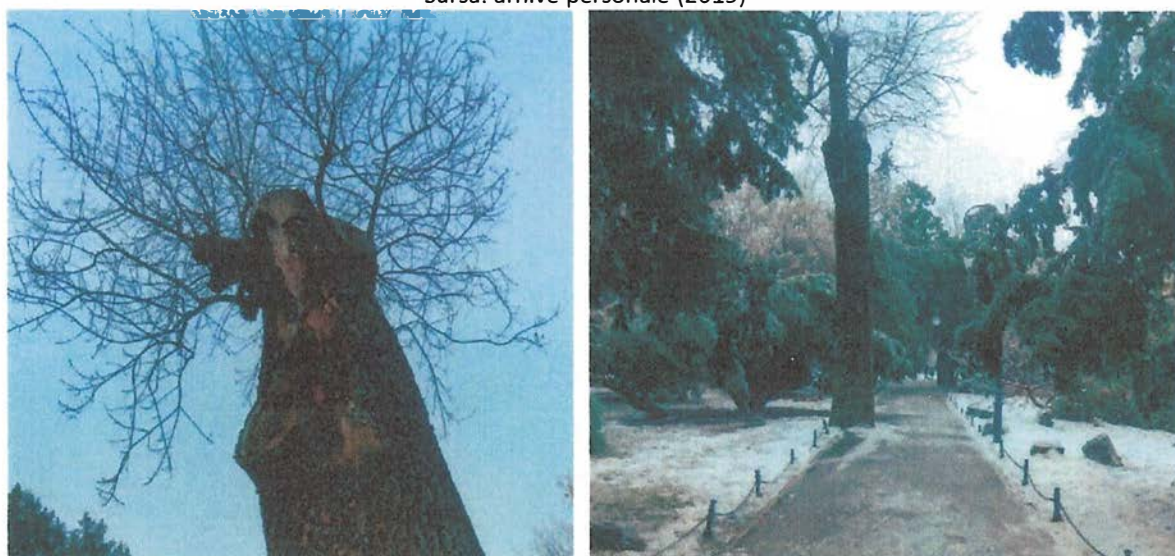

Fig. 78. Exemplar special: *Fraxinus excelsior* (frasin; numărul 7 în Planșa P03)
Sursă: arhive personale (2018 - stânga și 2019 - dreapta)

Fig. 79. Rondul Roman

Sursă: RPR Birou de studii contemporane (2019)

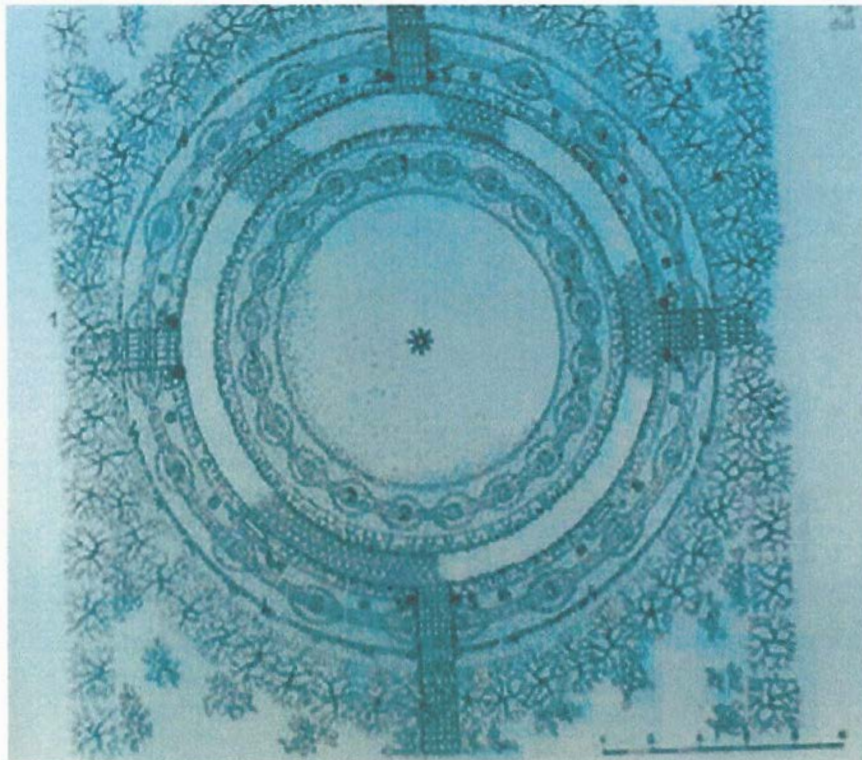

Fig. 80. Conformația zonei Rondului Roman la mijlocul secolului 20.

Detaliu de plantare: (1) tei tunși, (2) tisă tunsă piramidal; (3) Forsytia sp.

(4) flori anuale și perene; (5) bircoace; (6) statui

Sursă: Rică Marcus, 1958, p. 169

Cifrele de culoarea neagră nu sunt vizibile și lizibile

Fig. 81. Conformația Rondului Roman la origini și în prezent
Sursă: arhive personale

Fig. 82. Conformația zonei centrale a Rondului Roman
Sursă: arhive personale (2018)

Fig. 83. Detalii ale zonei Rondului Roman
Sursă: arhive personale (2018)

Fig. 84. Peluza de vest
Sursă: RPR Birou de studii contemporane (2019)

Fig. 85. Plantația perimetrală de vest
Sursă: RPR Birou de studii contemporane (2019)

5.6.2. Statistici legate de valoarea estetică și starea generală al vegetației arborescente

Folosind rezultatele releveului vegetației, am efectuat analizele necesare întocmirii unei statistici care arată clar starea generală și valoarea estetică al arborilor din zonele de parc aratate pe anexa 16, unde s-a efectuat o relevare detaliată a fiecărui arbore.

Exemplarele analizate au fost evaluate pe o scala de la 1 la 5 în ceea ce privește starea generală și valoarea estetică. Rezultatele prezentate în mod grafic pe anexele 59 -67 sunt însumate în tabelele din figurile 86 și 87.

	Z1A	Z1B	Z1C	Z2	Z3	Z4	Z5	Z6	Z7	MEDIA
Valoare estetica foarte mare (%)	18	4	6	6	19	3	1	9	5	8
Valoare estetica mare (%)	44	29	89	38	81	77	48	84	76	62,9
Valoare estetica semnificativa (%)	22	36	5	40	0	16	40	5	8	19,1
Valoare estetica medie (%)	10	18	0	11	0	4	9	2	10	7,1
Valoare estetica mica (%)	4	10	0	4	0	0	1	0	1	2,1
Valoare estetica ne semnificativa (%)	1	4	0	2	0	0	1	0	0	0,8

Fig. 86. Valoarea estetică al arborilor în zonele de relevu detaliat

	Z1A	Z1B	Z1C	Z2	Z3	Z4	Z5	Z6	Z7	MEDIA
Stare generala excelenta (%)	16	5	0	1	0	0	0	0	0	2,4
Stare generala buna (%)	70	68	95	74	86	99	87	95	83	84,1
Stare generala mediocra (%)	12	22	3	17	14	1	11	5	12	10,7
Stare generala rea (%)	1	4	1	2	0	0	1	0	4	1,4
Stare generala foarte rea (%)	1	1	1	4	0	0	1	0	1	1
Arbore uscat (%)	1	1	0	2	0	0	0	0	0	0,4

Fig. 87. Starea generala al arborilor în zonele de relevu detaliat

Conform datelor din tabele, întocmite pe baza releveelor puse la dispoziția Prestatorului de către Beneficiar (CMDDDB), majoritatea arborilor din parc în zonele relevate au o stare generală bună sau excelentă (peste 86%), în timp ce arborii în stare generală rea, foarte rea sau deja distruși reprezintă sub 3% din totalul efectivului de arbori.

La fel, valoarea estetică foarte mare, mare sau semnificativă au 89% din efectivul total de arbori, în timp ce cu valoarea estetică mică sau fără valoare extetică sunt doar 3%.

Anexa 68 arată rezultatele analizelor referitoare la necesarul de arbori tăiați în fiecare zonă, o analiză a diametrului coroanelor de arbori, și o analiză a înălțimilor arborilor raportate la zonele de relevu detaliat.

6. RECOMANDĂRI

Evaluarea valorii peisagistice a parcului Grădina Cișmigiu s-a efectuat pe baza suprapunerii informațiilor oferite de studiul istoric al grădinii (referitor la evoluția acestuia din punct de vedere urban, social, infrastructural și vegetal) cu observațiile și analizele realizate în situ. S-a avut în vedere de asemenea tendințele internaționale privind evoluția parcurilor publice apărute în cursul secolului al 19-lea.

Analiza relevă o serie de probleme delicate, generate de lipsa unei tradiții de viziune referitor la grădinile istorice, de lipsa învățământului superior de specialitate (după cel de-al doilea Război Mondial și până la începutul anilor 2000), și de absența unui program coerent de dezvoltare și gestionare a parcului ca element istoric de seamă al sistemului de infrastructură verde a capitalei. Inexistența unor zone de continuitate, penetrații verzi care să facă legătura cu axa verde de nord-sud a municipiului București agravează situația.

Datorită acestor lipsuri - în schimbul unei mentenanțe consecvente și continue în ultimele decenii - s-au realizat mai ales intervenții punctuale în Grădina Cișmigiu, intervenții cu un caracter foarte agresiv și care sunt contrare oricăror precepte profesionale. Aceste acțiuni care vizează atât elementele vegetale cât și cele construite și artistice din Grădina Cișmigiu sunt departe de a ține cont de importanța formelor, materialelor și a speciilor componente, de rolul individual al fiecărei plante în amenajarea de ansamblu, de particularitățile de creștere ale fiecărei specii.

Parcul Grădina Cișmigiu reprezintă o zonă cu potențial mare la nivelul Bucureștiului, insuficient valorificată și protejată; este un element de atracție al Bucureștiului și o parte componentă definitorie ale unei identități locale și naționale: element de patrimoniu, monument istoric, miezul unei zone urbane funcționale și spirituale deopotrivă.

Limitele clare, istoric constituite ale parcului au potențialul unui **LOC FESTIV**, de parc-monument ideal, destinat recreației, socializării, contemplării și uzului zilnic general.

Cișmigiul, ca parc istoric, are în acest moment nevoie de reabilitarea schemei sale compoziționale, cu îmbunătățiri impuse de noile tipuri de cerințe ecologice și de folosințe ale parcurilor publice (crearea unor zone/suprafețe multifuncționale, asigurarea accesibilității pe toată suprafața parcului, dotări digitale, suprafețe cu plante biodivers, autosustenabilitate ridicată etc.)

Recomandările se concentrează asupra unor importante puncte nevralgice care sunt pe cale să anuleze coerența acestui ansamblu peisagistic și conturează o serie de măsuri ce se impun a fi luate pentru a evita pierderea unui element de patrimoniu emblematic pentru România.

6.1. Ideologia reabilitării parcului Grădina Cișmigiu

Valoarea istorică a parcului Grădina Cișmigiu este dată de:

- vechimea grădinii, respectiv prima dată istorică care atestă existența unei grădini ca parte a unui ansamblu;
- unicitatea grădinii, care se referă la valoarea artistică deosebită a grădinii (de exemplu o creație importantă a unui creator sau a unei epoci);
- tipicitatea grădinii, adică potențialul inerent al creației respective de a deveni un model (sau dacă de exemplu grădina reprezintă un prim exemplu al unei tipologii caracteristice perioadei realizării sale sau este un exemplu caracteristic al unui tip);

- contextul geografic mai larg în care se încadrează grădina;
- mediul înconjurător (țesutul urban) și de considerente ideologice și spirituale (evenimente, personalități sau familii importante).

În cazul Cișmigiului întâlnim un ansamblu al diferitelor straturi istorice, care ne ajută să înțelegem mesajul grădinii. Noile intervenții trebuie să fie adăugiri care vor crește în continuare valoarea grădinii. Aceste intervenții se vor realiza pe baza informațiilor disponibile, având în vedere principiul conform căruia nu este permisă distrugerea elementelor niciuneia dintre perioadele istorice în favoarea prezentării altor epoci.

Carta de la Florența formulează: „*nu se va privilegia o epocă pe contul alteia, doar dacă degradarea sau pierrea unor părți pot excepțional să fie ocazia unei restituiri bazate pe vestigii sau pe o documentație irecuzabilă.*”

Proiectarea trebuie bazată pe consultări ample, cu implicarea proprietarului, administratorului, proiectanților (inclusiv a diferitelor specialități), executantului, autorităților publice și reprezentanților profesiilor conexe, și nu în ultimul rând al populației.

Cea mai importantă intervenție este restaurarea structurii spațiale și a proporțiilor originale, respectiv cea a compoziției și aspectului uniform de odinioară a Cișmigiului. Elemente importante de structura din fericire s-au păstrat pe teren. Acestea pot servi ca referințe de baza ale reabilitării parcului. Cișmigiul a fost un barometru sensibil al evoluției orașului. A preluat, prin adaptări succesive, mereu noi funcțiuni, integrându-le într-un ansamblu care a fost reglat permanent în raport cu aceste destinații, dar și cu transformările importante ale contextului urban. A rezultat, astfel, o suprapunere a momentelor diferite ale artei peisagere. Restaurarea nu se va face într-o anumită formă pe care a avut-o parcul într-o anumită perioadă istorică, ci prin păstrarea caracterului său format prin suprapunerea mai multor straturi istorice, sedimentate în timp. Evitarea intervențiilor agresive, micile adaptări pe care le va impune evoluția vieții urbane ca și, bineînțeles, o atentă și continuă întreținere a plantației vor asigura existența sa viitoare.

Vegetația grădinii este o combinație de specii și exemplare aparținând, în proporții diferite, tuturor etapelor pe care le-a parcurs amenajarea: copaci bătrâni - dintre care câțiva sunt protejați prin lege - pot fi întâlniți alături de vegetație mai recentă; se păstrează, totodată, fragmente din plantația inițială, dispusă geometric, adiacentă axului, amestecându-se cu numeroase plantări efectuate în mai multe etape de-a lungul secolului al 20-lea, sau mai recente. În timpul lucrărilor de restaurare a grădinilor istorice utilizarea speciilor de plante originale poate fi dificilă din cauza agenților patogeni apăruiți recent, din cauza schimbărilor condițiilor ecologice intervenite în mediul urban, neprielnice pentru numeroase plante ornamentale utilizate în trecut, ori din cauza sortimentului pe plante disponibile în prezent. În acest caz se permite utilizarea altor specii, cu caracter și habitus similar, dar ar fi important revitalizarea fostelor specii și soiuri.

În timpul restaurării elementelor construite, este importantă folosirea materialelor compatibile, construirea cu materiale locale, utilizarea tehnologiilor tradiționale, însă chiar și în cazul materialelor compatibile trebuie făcută distincția dintre elementele originale și cele restaurate, pentru a nu încălca principiul autenticității.

Reabilitarea are deci ca obiectiv refacerea grădinii clasice cât se poate de autentic, cu recondiționarea aleilor de pietriș, a vegetației, mobilierului și operelor de artă, al structurii spațiale și axelor de perspectivă, deci a întregii atmosfere de grădina istorică.

6.2. Identificarea valorilor de patrimoniu peisager (elemente structurale și compoziționale)

- Elementele prezervate de structură și compoziție peisagistică primară
 - axul monumental cu aliniamentul (promenada),
 - peluzele istorice,
 - zona movilei,
 - zona lacului Cișmigiu (cu fântână arteziană din lac), vederile spre lac și spre insula Monte Carlo,
 - sistemul de alei din etapa de secol 19,
 - rozariul din partea de nord a grădinii,
 - Rondul Roman,
 - vegetația valoroasă (arborii seculari, arbuștii decorativi și parterele de flori)
- Multifuncționalitatea grădinii: plimbare și trecere prin zone plantate, odihnă, recreere, distracții, restaurante, jocuri de societate, instruire, spectacole
- Lacul Grădinii Kretulescu și păsările din zona lacului
- Peștera, izvorul și „mlaștina” din centrul grădinii
- Izvorul lui Eminescu spre Str. Știrbei Voda
- Rondul mic dinspre Bd. Schitu Magureanu
- Aleea paralelă cu Bd. Schitu Magureanu, cu aliniamentul de arbori aferent
- Circulația bărcilor pe lac și utilizarea lacului ca patinoar în timpul iernii
- Podurile rustice peste lacul Cișmigiu
- Statuile și busturile, colonele, casele de ceramica de mari dimensiuni
- Grotele din partea de nord a grădinii
- Scara rustică de acces dinspre Str. Știrbei Vodă
- Axele vizuale - perspectivele valoroase spre exteriorul grădinii
 - spre Bld. Schitu Magureanu
 - spre frontul construit al Bd. Regina Elisabeta (cu clădiri de patrimoniu)
 - str. Piata Valter Maracineanu si Piața Sălii Platului Regal
 - spre frontul construit al Bd. Schitu Magureanu
 - spre Palatul Kretulescu și spre frontul construit al Str. Știrbei Vodas
 - spre fronturile construite de pe Intr. Victor Eftimiu si Intr. Rigas
 - spre fronturile construite ale Str. Sipotul Fântânilor
 - spre casa Instrate Micescu (Intr. Zalomit)
- Axele vizuale - perspectivele valoroase spre interior - intrări din care este vizibil lacul Cișmigiu
 - Piata Valter Maracineanu
 - Bd. Regina Elisabeta (2 intrari)
 - Strada Zalomit
 - Intrarea Victor Eftimiu
 - Intrarea Rigas
 - Str. Sipotul Fântânilor
 - Str. Știrbei Vodă (se vede lacul Kretulescu)

6.3. Prezervarea/reabilitarea valorilor de patrimoniu peisager

Grădina Cismigiu trebuie protejată în continuare ca monument istoric. Protecția trebuie realizată într-un mod mai eficient decât în momentul de față. Zona cu grad maxim de protecție se referă la ansamblul nucleului parcului și componentele sale, valoroase prin coerența compoziției de ansamblu rezultată din desenul planului și relieful terenului. Ambianța rezultată din relațiile create între elementele vegetale (contrast de culoare și cromatică, raportul înălțimilor, dozarea densității – lumină/umbră), coerența compoziției de ansamblu rezultată din contrastul mineral/vegetal (relația între mobilierul de orice tip și vegetație), valoarea intrinsecă a obiectelor de mobilier, statui, grupuri statuare, fântâni sau mici construcții.

Referitor la secvențele compoziționale identificate în cadrul Grădinii Cișmigiu se impun o serie de recomandări punctuale minimale ce trebuie avute în vedere în cazul procesului de restaurare și mai târziu în procesul de gestionare, respectiv:

6.3.1. Axul monumental cu aliniamentul de tei (promenada)

Este un ansamblu ce definește axul liniar al compoziției parcului (realizat inițial prin proiectul lui Meyer și continuat prin proiectul lui Rebhun) ce se compune din parterul central de flori bordat de două alei plantate cu câte două rânduri de tei tunși riguros, compoziție ritmată prin elemente decorative verticale (coloane metalice) și elemente de masă și culoare (vase ceramice). Este un ansamblu valoros prin compoziție și prin valoarea intrinsecă a componentelor.

Intervenții recomandate la intrarea Elisabeta

- investigarea posibilității evocării prin metode peisagistice a rondului de sud de odinioară al axului promenadei, proiectat de Meyer, preluat și menținut de Hoffmann și Knechtel; după cum am aratat pe anexa 6C, condițiile actuale de teren ar permite chiar replantarea rondului în locația sa inițială; prin aceasta intervenție rondul ar conferi un spațiu mai amplu și festiv de primire a vizitatorilor, ar conferi intrării dinspre b-dul Elisabeta un caracter mai festiv de intrare principală a parcului și ar accentua rolul compozițional și funcțional al promenadei.
- în cazul în care refacerea rondului sudic nu se realizează, este necesar generarea unui plan de intervenție (programare) și de gestionare adecvat, dedicat compoziției vegetale a parterului central, care să permită păstrarea unui decor interesant pe tot parcursul anului, ținând cont de cerințele și nevoile tuturor speciilor de plante folosite,
- refacerea cordonului arbustiv plasat la limita estică a masivului de lângă Liceul Lazăr cu scopul de a păstra aspectul unitar pe care acesta îl imprimă compoziției generale a parcului,
- corectarea arhitecturii arborilor,
- urmărirea atentă, periodică, a stării exemplarelor remarcabile de arbori din cadrul masivului poziționat în partea de vest,
- urmărirea atentă, periodică a stării exemplarelor obișnuite de arbori din cadrul masivului poziționat în partea de vest pentru a împiedica prejudiciile pe care

deteriorarea acestora le-ar putea cauza ulterior exemplarelor remarcabile de arbori,

- medierea elementelor vegetale cu elementele construite și cu fluxurile de utilizare.

Intervenții recomandate la aliniamentul de tei

- restaurarea aliniamentului propriu-zis; aliniamentul de tei se află într-o condiție satisfăcătoare din punct de vedere estetic și privind starea generală al exemplarelor de arbori; anexa 59 arată că peste 80% din arbori au un aspect decorativ cel puțin semnificativ, iar 86% se află într-o stare generală bună sau excelentă; având în vedere acest considerent, soluția cea mai adecvată pentru reabilitarea aliniamentului de tei este cea de plantare de înlocuire intercalată ai arborilor distruși, absenți sau acelor care se află într-o stare precară; specia utilizată pentru refacerea aliniamentului trebuie:
 - să permită implementarea tipului de gestionare ales cum ar fi de exemplu tăieri de tip "pollarding" în cazul în care proiectul de restaurare a Grădinii Cișmigiu prevede refacerea coroanelor geometrice ale arborilor (demers costisitor pe termen lung),
 - să se folosească exemplare de calitate, de aceeași vârstă, mărime (cu circumferința trunchiului de cel puțin 20-24 cm), habitus și proveniența (din aceeași pepiniera și preferabil de la aceeași plantă mamă - de preferință originară din Cișmigiu),
 - să permită dezvoltarea adecvată a plantelor în acest context pedo-stațional,
 - să adreseze realitățile ecologice și climatice din prezent,
 - să respecte aspectele istorice cunoscute cu privire la evoluția paletei vegetale a Grădinii Cișmigiu;
- aliniamentul de tei în momentul de față – în ciuda faptului că pe baza releveului de arbori efectuat de CMDDB – prezintă caracteristici estetice și de stare generală peste mediu; totuși trebuie subliniat, că lotul este neuniform, din următoarele motive:
 - exemplarele de tei originale distruse de-a lungul deceniilor au fost înlocuite în mai multe etape și cu exemplare de diferite vârste și de diferită calitate,
 - în locul anumitor exemplare de tei dispărute din aliniament s-au plantat diferite alte specii,
 - dezvoltarea exemplarelor de arbori din aliniament a fost influențat foarte puternic – datorită desimii excesive a plantației din parc – de concurența altor exemplare de arbori mai bătrâne sau mai viguroase;
- toate acestea au condus la un aliniament neuniform, în ciuda stării relativ bune al exemplarelor constitutive,
- pe termen lung, soluția ideală ar fi schimbarea totală al aliniamentului cu una nouă, formată din exemplare de arbori de calitate ridicată, care corespund cerințelor descrise la condițiile de utilizare al plantelor în cazul înlocuirii intercalate,
- refacerea efectului optic asociat parterului central,
- eliminarea ceasului floral din cadrul peluzei aferente intrării și refacerea perspectivei istorice,

- restaurarea plantației asociate aliniamentului care este poziționată de-a lungul parterului central,
- refacerea cordonului arbustiv care disociază (spre est și spre vest) zona aliniamentului de restul elementelor care compun grădina,
- medierea elementelor vegetale cu elementele construite și cu fluxurile de utilizare.

Intervenții recomandate la peluzele istorice

Suprafața peluzelor s-a redus considerabil, ceea ce este în strânsă legătură cu schimbarea raportului de suprafețe acoperite de coronamentul copacilor și suprafețele degajate, îniebdate. Anexele 6A și 7 arată această evoluție a vegetației, care a influențat în mod negativ structura spațială și compoziția peisagistică originală și caracteristică de-a lungul secolelor a parcului.

Ca recomandare generală suprafețele gazonate, peluzele cu caracter istoric trebuie refăcute cât mai mult posibil, ponderea acestora trebuie crescută considerabil față de cel actual. Peluzele și suprafețele de apă trebuie să atingă împreună în cazul Cișmigiuului un raport de 50-55% din totalul suprafeței parcului.

Peluzele sunt primordiale nu doar din punct de vedere al atmosferei create în parc, dar și pentru faptul că prin peluze se realizează perspectivele și axele vizuale interioare sau exterioare, importante din punct de vedere compozițional.

Intervenții la peluza amplasată la sud de cetate

- refacerea culoarului vizual al axului monumental,
- corectarea arhitecturii arborilor;
- medierea elementelor vegetale cu elementele construite și cu fluxurile de utilizare.

Intervenții la peluza amplasată la sud de cetate

- medierea elementelor vegetale cu elementele construite și cu fluxurile de utilizare,
- găsirea unei soluții pentru refacerea perspectivei către infinit deteriorată de construcțiile realizate în cadrul țesutului urban poziționat la nord față de Grădina Cișmigiu (vezi PUZ Parc Cișmigiu - Studiu Peisagistic, 2018).

6.3.2. Movila

Movila de pământ realizată conform proiectului peisagistului Meyer se află în zona cuprinsă între aleea principală și limitele lacului, și păstrează încă și acum o parte din plantația de platani bătrâni. Ansamblul Movelei, compus din denivelarea reliefului, plantația de platani, mini-cascadă artificială, „Buturuga” este valoros prin compoziție, valoarea intrinsecă al elementelor, și valoarea de vechime a elementelor vegetale.

Intervenții recomandate în zona Movelei

- refacerea arhitecturii arborilor,

- evocarea (de ex. marcarea, printr-o suprafață pavată uniformă a zonei) plantației geometrice - pe o tramă pătrată - de platani propus de Meyer, pentru a menține memoria acestei prime etape a amenajării grădinii,
- urmărirea atentă, periodică, a stării exemplarelor ocrotite/remarcabile de arbori din această zonă,
- urmărirea atentă, periodică a stării exemplarelor obișnuite de arbori pentru a împiedica prejudiciile pe care deteriorarea acestora le-ar putea cauza ulterior exemplarelor ocrotite/remarcabile de arbori,
- refacerea compoziției arbustive care intră în componența elementului ce constituie fundalul pentru perspectiva dinspre intrarea Valter Mărăcineanu,
- medierea elementelor vegetale cu elementele construite și cu fluxurile de utilizare.

6.3.3. Zona lacului Cișmigiu (cu fântână arteziană din lac), vederile spre lac și spre insula Monte Carlo

Intervenții recomandate la malul lacului

- reabilitarea sistemului hidrologic al parcului, și asigurarea unui debit suficient și cu apa de calitate satisfăcătoare în lac,
- refacerea albiei lacului prin metode tehnice, care redau caracterul istoric și care prin posibilitățile de variere cu metodele de inginerie biologică permit o de reabilitare mult mai ecologică a malului; această soluție permite apariția diferitelor tipuri de contacte între apa și mal, care sporesc interactivitatea mai ridicată a vizitatorilor cu apa și contribuie la ridicarea biodiversității în Grădina Cișmigiu (apar ecosisteme mai bogate în specii),
- oglinda de apă are caracteristicile spațiale asemănătoare cu cele ale suprafețelor gazonate, permițând deschiderea unor perspective și legături vizuale ample; pentru a înlesni manifestarea acestor perspective istorice, malul lacului trebuie să fie accesibil în anumite puncte și tronsoane bine stabilite, determinate de compoziția peisageră a parcului; trebuie folosit de asemenea efectul artistic de reflexie oferit de oglinda de apă și utilizat în mod obișnuit în compozițiile peisagere,
- refacerea compoziției vegetale care însoțește malul de lac pentru a pune în valoare diferite perspective sau ambianțe; menținerea și accentuarea axelor vizuale - perspectivele valoroase spre interior – de la intrările parcului din care este vizibil lacul Cișmigiu, descrise în capitolul „6.2. Identificarea valorilor de patrimoniu peisager (elemente structurale și compoziționale)”,
- Insula are o valoare memorială, trebuie menținută cu recomandarea de reconstrucție a restaurantului Monte Carlo într-o manieră mai puțin agresivă.

6.3.4. Sistemul de alei din secolul al 19-lea

Sistemul de alei a parcului s-a păstrat într-o măsură relativ mare. Asta se datorează faptului că suprafața grădinii nu s-a micșorat considerabil de-a lungul anilor, intrările principale și majoritatea celor secundare formate din începutul mijlocului secolului al 19-lea s-au păstrat

până în zilele noastre. De asemenea elementele compoziționale importante s-au păstrat, preservând direcțiile și rutele principale de circulație interioară. Modificările mici care s-au efectuat în desenul aleilor peisagere se datorează în primul rând creșterii numărului de vizitatori și amplasării unor obiective (artistice sau funcționale) și dotări noi în parc care trebuie accesate.

Intervenții recomandate pentru prezervarea și reabilitarea sistemului de alei

- trebuie asigurată circulația pietonală continuă, fără obstacole și în condiții de siguranță; acesta din punct de vedere psihologic îmbunătățește calitatea spațiului public; combinată cu o varietate de funcțiuni posibile, face ca parcul să fie festiv și să trăiască cu adevărat.
- definirea și amplasarea corectă a funcțiilor primare și secundare din parc, reprezentarea acestora prin unități funcționale adecvate și un sistem informațional clar și logic ajută la re-proiectarea sistemului de circulație necesar descoperirii parcului,
- trebuie definită o ierarhie clară a drumurilor interioare, în funcție de importanță compozițională și funcțională ale acestora; bazând pe această ierarhie trebuie fixate secțiunile de drumuri și alei primare, secundare și terțiare; la stabilirea acestei ierarhii trebuie luat în considerare atât fluxul de vizitatori în parc (anexa 49), precum și rutele mașinilor și agregatelor de întreținere a parcului, după cum urmează:
 - alei primare sunt cele care au un caracter istoric și deservește cel mai mare trafic pietonal sau trafic cu caracter mixt (pietoni și/sau mașini de întreținere),
 - alei secundare sunt cele care au un caracter istoric și deservește un trafic mediu de pietoni și trafic mixt,
 - aleile terțiare sunt exclusiv zone pietonale, inaccesibile pentru mașini.
- scopul intervențiilor propuse este îmbunătățirea condițiilor de circulație pietonală în orice zonă a parcului și prin aceasta creșterea numărului de vizitatori, de orice vârstă, pe tot parcursul zilei, în toate perioadele săptămânii și în toate anotimpurile; intervențiile principale necesare trebuie să asigure menajarea corespunzătoare:
 - a dimensionării aleilor (lățime, gabarit, raza de curbă); lățimea aleilor cât și traseul acestora trebuie păstrate în majoritatea lor, fiind istorice,
 - a profilului transversal (capacitate de tonaj, managementul apelor pluviale); profilul transversal trebuie astfel adoptat încât apele superficiale să ajungă pe zonele verzi adiacente sau la gurile de scurgere,
 - al îmbrăcăminții și pavajelor (accesibilitate, mentenanță, aspect și caracter istoric)
- din punct de vedere al aspectului estetic modul de aplicare al pavelor și îmbrăcăminților aleilor și materialul folosit în acest sens sunt elemente definitori; pentru a imprima un aspect uniform și caracter unitar a parcului se recomandă folosirea unui număr redus de materiale pentru pave sau alte tipuri de îmbrăcăminți.
- materiale folosite pentru pave și îmbrăcăminți de drum și alei în Cismigiu sunt următoarele:

- asfalt – în cazul drumurilor/aleilor primare, cu trafic mixt intens; în zonele festive sau deosebit de funcționale – intrări, intersecții importante, zone de odihnă, zone comerciale etc – asfaltul se poate combina cu dale de piatră naturală (granit sau bazalt, de dimensiuni diferite, după caz); se pot folosi borduri de piatră naturală sau din oțel,
- pietriș cu nisip stabilizat – în cazul drumurilor/aleilor secundare, cu caracter istoric, cu trafic mixt mai puțin intens; în zonele festive sau deosebit de funcționale – intrări, intersecții importante, zone de odihnă, rigole de suprafață pentru conducerea apelor pluviale etc – pietrișul stabilizat se poate combina cu dale de piatră naturală (granit sau bazalt, de dimensiuni diferite, după caz); se pot folosi borduri de piatră naturală sau din oțel,
- mulci – în cazul drumurilor terțiare, care deservește numai circulația pietonală în anumite porțiuni mai puțin expuse ale parcului; mulciul se poate reproduce anual prin refolosirea și mâcinarea părților uscate sau tăiate ale arborilor, arbuștilor,
- beton – în cazul unor platforme betonate și îngrădite, pentru colectarea gunoiului;
- se recomandă desființarea prescurtărilor prin regândirea sistemului de circulație adecvat funcțiilor sau prin plantări orientate în acest sens.

6.3.5. Grădina cu trandafiri

Realizată conform proiectului lui Rebhun are componente valoroase din punct de vedere peisagistic și arhitectural, cum sunt: desenul aleilor și plantația de trandafiri (astăzi dispărută), elementele de mobilier (bănci din amestec de piatră naturală și artificială), elemente decorative (amfore, vase de flori, jardiniere de acces, pergole din lemn așezate pe elemente verticale din piatră) și desenul pavajului (compoziție vibrată din elemente de dimensiuni diferite).

Intervenții recomandate pentru prezervarea și reabilitarea Grădinii Trandafirilor

- refacerea elementelor arhitecturale și decorative,
- refacerea mobilierului,
- regenerarea colecției de roze realizate la începutul secolului trecut și semnalizarea corespunzătoare a elementelor componente,
- menținerea axelor vizuale istorice,
- refacerea compoziției arbustive (inclusiv liane) cu scopul recreerii ambianței specifice a acestei componente a Grădinii Cișmigiu.

6.3.6. Rondul Roman

Element realizat conform proiectului lui Rebhun, având o compoziție circulară, bordată de statui, valoros prin compoziție și prin valoarea intrinsecă a componentelor.

Intervenții recomandate pentru prezervarea și reabilitarea Rondului Roman

- reabilitarea elementelor artistice degradate,

- refacerea elementelor infrastructurale,
- îndepărtarea elementelor parazitare,
- reabilitarea plantațiilor arbuștive și erbacee,
- medierea elementelor vegetale cu elementele construite și cu fluxurile de utilizare,
- informare clară și simplă a publicului.

6.3.7. Vegetația valoroasă a grădinii

Elementele vegetale care compun în prezent Grădina Cișmigiu au suferit și suferă în continuare numeroase debilitări cauzate cu precădere de gestionarea inadecvată. Cu toate acestea, grădina mai păstrează încă foarte multe elemente valoroase între care se numără atât indivizi (de exemplu arborii ocrotiți) cât și ansambluri (grupuri sau masive). Elementele individuale sunt presărate peste tot în cadrul sitului, în timp ce ansamblurile de concentrează mai ales în partea sudică a Cișmigiului.

Aici este important de subliniat faptul că, odată cu debilitarea vegetației, s-au pierdut și o serie de perspective istorice (vezi PUZ Parc Cișmigiu - Studiu Peisagistic, 2018 și planșa P02) însă acestea mai pot fi încă recuperate.

Nu în ultimul rând trebuie avut în vedere faptul că, din cauza agresiunilor suferite, și-a pierdut, grădina nu își mai poate îndeplini menirea de a oferi delectare și puncte de interes pentru toate tipurile de utilizatori de-a lungul întregului an. Debilitarea elementelor vegetale, împreună cu elementele parazitare (panourile de semnalizare, chioșcurile sau mobilierul urban inadecvat) care au invadat întreg spațiul, imprimă un caracter haotic și alterează într-o mare măsură imaginea acestui monument istoric emblematic.

Abordarea punctuală a elementelor vegetale și compoziționale ce intră în alcătuirea Grădinii Cișmigiu nu este un demers adecvat pentru un monument istoric de o asemenea importanță. Acest aspect se poate desprinde cu ușurință din impactul nociv asupra stării generale a ansamblului pe care îl au intervențiile punctuale realizate în prezent.

Pentru recuperarea atmosferelor și conservarea elementelor valoroase este necesară în primul rând o cunoaștere aprofundată a stării și a potențialului materialului vegetal existent. O astfel de cunoaștere aprofundată nu se poate obține decât în urma unui studiu de teren amănunțit și riguros. În lipsa unei baze de date care să înglobeze această informație împreună cu recomandările aferente pentru fiecare element vegetal (arbore izolat, grup de arbori, aliniament arbust izolat, grup de arbuști, suprafață înierbată, etc.) nu se vor putea realiza intervenții concertate care să ducă cu adevărat la restaurarea sau la reabilitarea compoziției Grădinii Cișmigiu.

Intervenții recomandate pentru prezervarea și reabilitarea Rondului Roman

- refacerea peisagistică a masivelor cu construirea etajelor de vegetație,
- reabilitarea aliniamentelor și peluzelor, prin replantări, toaletări și plantări,
- defrișări ale florei spontane, a plantelor fără valoare, îmbătrânite, periculoase sau prost plantate, cu păstrarea doar al acelor exemplare care prezintă o valoare dendrologică și nu pun în pericol alte exemplare; acolo unde este posibil, va fi preferată replantarea plantelor care pot fi salvate și prezintă calități.
- înlăturări definitive ale plantelor care prezintă pericol de contaminare cu boli și dăunători sau amenință zonă din alte motive (rădăcini care pot afecta construcții, blocări de perspectivă etc.)

- tunderi de modelare și întreținere, ancorări, palisări; urmărirea atentă, periodică, a stării exemplarelor ocrotite / remarcabile de arbori din această zonă;
- replantări ale plantelor prost amplasate (în condiții nefavorabile ca poziție, care au ajuns la dimensiuni care cer replantarea, altfel distrugând plante de valoare sau urmează a se deteriora.) urmărirea atentă, periodică a stării exemplarelor obișnuite de arbori pentru a împiedica prejudiciile pe care deteriorarea acestora le-ar putea cauza ulterior exemplarelor ocrotite / remarcabile de arbori,
- Înlocuirea pieselor distruse, îmbătrânite,
- medierea elementelor vegetale cu elementele construite și cu fluxurile de utilizare, refacerea peluzelor într-o proporție cât mai mare; menținerea obligatorie a raportului actual minim dintre suprafețele verzi (planate și cu gazon) și cele cu amenajări diverse: alei, terase etc.; gazonarea cu sămânță și rulouri, în funcție de zonă, iar la nivelul solului în locurile umbrite trebuie folosite specii de plante înlocuitoare de gazon;
- întreținerea consecventă făcută după un calendar anual,
- intervențiile asupra vegetației trebuie făcute după următorul scenariu:

- inventarierea elementelor vegetale

Realizarea unui inventar al vegetației arborescente foarte riguros (pornind de la analiză vizuală și continuând - acolo unde este cazul - cu teste specifice în funcție de problemele constatate) și inserarea datelor într-o bază de date de tip registru verde. Fără acest pas nu se poate discuta cu adevărat de un demers adecvat de reabilitare sau restaurare a compoziției vegetale. Etapa are și rolul de a determina toate elementele valoroase ale Grădinii Cișmigiu.

Realizarea unui inventar al elementelor vegetale arbustive pe tipologii (exemplare izolate, elemente de *topiaria*, plante pe suport, grupuri și cordoane, etc.) incluzând indici de calitate adaptați fiecărui tip de material vegetal din această categorie.

Realizarea unui inventar al suprafețelor permeabile făcând o diferențiere între zonele vegetalizate (pe tipologii: acoperire cu gazon, acoperire cu plante apărute spontan, acoperire cu plante erbacee perene cu aspect de tufă, etc.) și, respectiv, zonele cu pământ nud (potențial generator de praf).

- intervenție de urgență pentru punerea în siguranță

Dezvoltarea planului de intervenție de urgență și avizarea acestei documentații de specialitate de către instituțiile în drept.

Eliminarea arborilor (deopotrivă remarcabili/speciali și obișnuiți) care au fost identificați în cadrul documentației de specialitate ca pericole iminente pentru utilizatori și bunuri.

Stabilizarea arborilor remarcabili/speciali care au fost identificați în cadrul analizei vizuale ca pericole potențiale pentru utilizatori și bunuri.

- restaurarea și gestionarea vegetației

Elaborarea documentației de specialitate pentru restaurarea și gestionarea vegetației din cadrul Grădinii Cișmigiu (proiect de restaurare, proiect de organizare de șantier pentru realizarea intervențiilor de restaurare, proiect de gestionare) pe baza informațiilor din cadrul bazei de date de tip registru verde, a studiului istoric precum și a celorlalte studii de fundamentare (hidrologic, geologic, pedologic, sociologic, etc.).

Avizarea documentației de specialitate de către instituțiile în drept.

Implementarea proiectului de restaurare.

Derularea procesului de gestionare a vegetației.

- Restaurarea compoziției vegetale a Grădinii Cișmigiu trebuie să țină cont de relațiile vizuale și de perspectivele remarcabile caracteristice acestui monument istoric, oferind un decor ambianțe interesante pe tot parcursul anului. Astfel, proiectul de restaurare trebuie să fie relaționat cu aspectele prezentate în cadrul anexei 69 din cadrul prezentei documentații.

6.3.8. Accese în parc

Intervențiile trebuie să urmărească ridicarea calității zonelor de acces. Accesele reprezintă porți, zone de primire a parcului, de prim contact a vizitatorilor de parc. Trebuie acordat o atenție focalizată pe aceste zone, ele constituind impactul vizual cel mai puternic la nivelul orașului, generator al caracterului percepției subiective a cetățeanului. Imaginea lor vizează păstrarea identității parcului la nivel municipal. Aspectul acceselor influențează direct și prima impresie creată despre parc.

Intervenții recomandate pentru reabilitarea acceselor în parc

- restructurarea acceselor este unul din principalele obiective,
- trebuie accentuat caracterul reprezentativ al intrărilor principale printr-un iluminat nocturn special; importanța zonelor de acces poate fi ridicată și prin utilizarea unor materiale de paviment de calitate (de ex. piatră naturală),
- refacerea acceselor importante la nivel urban – accesul Walter Maracineanu, accesul Stirbei Voda, Schitul Magureanu – atât la nivel configurativ, cât și funcțional.
- trebuie refăcut accesul dublu dinspre Piața W. Mărăcineanu și decupajul zonei verzi cu arbori dispuși perimetral, conform proiectului peisagistului Meyer, ce susține compoziția Pieței W. Mărăcineanu refacerea perspectivelor istorice aferente Intrării Valter Mărăcineanu și, respectiv, a Intrării Șipotul Fântânilor,
- la intrările în parc trebuie amplasate panouri informaționale, cu harta parcului, arătând obiectivele, funcțiunile, elementele de artă, rutele tematice, de fotografie etc.
- intervenții la nivelul acceselor secundare, care vor fi restricționate, și folosite doar în scop de serviciu – întreținere, urgență, cazuri speciale; investigarea posibilității închiderii unora din acele secundare cu caracter spontan, ce ar asigura un control mai bun al parcului.
- acceselor (și limitei parcului) trebuie aplicat un grad maxim de protecție în vederea păstrării relației parcului cu vecinătăți, a limitelor fizice și de vedere, și a acceselor publicului ce trebuie să păstreze caracterul de permeabilitate a limitei în sensul deschiderii parcului spre oraș,
- accesele cu grad maxim de protecție sunt:
 - accesul dinspre W. Mărăcineanu prevazut în planul lui Meyer,
 - cele două accese dinspre Bd. Elisabeta rezultate în urma tăierii bulevardului,
 - accesul din Str. Știrbei Vodă.
- limitele cu grad de protecție maxim sunt:

- limita parcului spre construcțiile din E și spre liceul Lazăr, preponderent înverzite,
 - limitele parcului spre N-E (limitele laterale și fundurile de lot ale imobilelor: Str. Știrbei Vodă nr. 37, nr. 35, Str. Șipotul Fântânilor, Str. Brezoianu nr. 57 până la nr. 15, Str. Marcovici nr. 6, nr. 8, Str. Ion Zalomit nr. 10, nr. 12, nr. 7., protecție a imaginii spre zona construită cu elemente minerale și vegetale,
 - limitele parcului spre Bd. Elisabeta, str. Schitu Măgureanu.
- menținerea acestora în conformația actuală prin caracteristicile de înălțime, transparență și tip de materiale folosite.

6.3.9. Unitățile funcționale ale parcului, dotări

Intervenții recomandate pentru protecția și reabilitarea unităților funcționale și a dotărilor din parc:

- menținerea caracterului complex al funcțiunilor, prin spații amenajate special pentru acestea. Funcțiunile cu caracter istoric – promenada, utilizarea lacului pentru plimbară de agrement cu barca, respectiv patinaj în timpul iernii, alimentație publică în spații cu dimensiuni reduse, bibliotecă etc. - pot fi asociate cu funcțiuni mai recente,
- nu este recomandabilă apariția unor forme noi de agrement, care ar presupune amenajări speciale, în detrimentul zonelor verzi ale grădinii (plantate sau cu gazon) sau ar conduce la modificări ale suprafețelor amenajate actuale,
- pot fi acceptate funcțiuni cu caracter temporar și periodic – expoziții diferite etc. cu condiția să nu deterioreze spațiile verzi sau cele amenajate pentru circulații,
- trebuie desființate dotările exagerate arătate în capitolul "5.2. Unitățile funcționale ale parcului, dotări" și trebuie înlocuite cu soluții și arhitecturi mici (legate de exemplu de alimentație publică, ceainărie, cafenea sau cele legate de serviciile de salubritate, ca WC-uri publice) cu o imagine civilizată și într-un număr redus, care se încadrează în caracterul parcului,
- grupurile sanitare trebuie să fie prezente sub forma construcțiilor din zidărie cu destinația inițială de grup sanitar public (în prezent nefuncționale sau transformate în puncte comerciale – aduse la funcțiunea inițială), sau nouă construite,
- la nivelul mobilierului urban, propunerile urmăresc reducerea și refacerea fondului existent care poate fi reutilizat (bănci, cosuri de gunoi, stâlpi și corpuri de iluminat), reamplasarea în zonele adecvate,
- selecția și reducerea varietății mobilierului urban se va face pe baza unei selecții, care avantajează elementele cu caracter istoric, arhitecturile unice, locale, iar eventualele obiecte noi de mobilier trebuie să păstreze stilul celor existente; elemente care prezintă interes sunt mesele de sah din zona destinată acestei activități,

- dotările noi sunt propuse în vederea informării publicului prin metode clasice (panouri de informare sau de directive redactate uniform, cu aspect estetic) și prin metode contemporane, folosind tehnica digitală (aplicații, internet, wifi),
- informarea publicului – ca de altfel și accesibilitatea – trebuie făcut în spiritul designului inclusiv pentru toata lumea, în vederea folosirii acestora și de către persoanele cu handicap (proiect Braille, ghid audio etc.); semnalele parcului și toată signalectica trebuie proiectată în acest spirit, care de fapt înlesnește utilizarea parcului și circulația eficientă a informației pentru toată lumea,
- locurile și dispoziția locurilor de joacă trebuie reconsiderat; la fel zona câinilor; trebuie investigat dacă este absolut nevoie de o zonă separată pentru câini; se pare că în momentul de față zona câinilor este subfolosită,
- volierul din zona lacului Kretulesku sub forma sa actuală trebuie desființată; împrejmuirea trebuie demolată, suprafața redată parcului; trebuie păstrate doar păsările care rămân în parc și fără volier,
- în general – indiferent de tipul dotărilor sau mobilierului utilizat - se pune un accent deosebit la calitatea dotărilor; atât funcțiunile (locuri de joacă, chioșcuri, etc) cât și materialele și finisajele folosite pentru mobilier urban, alei, etc. trebuie să aibă o calitate ridicată și un stil și design prin care se încadrează ușor în mediul istoric al monumentului.
- trebuie realizat un iluminat corect al parcului, care să asigure în special siguranța pietonului; trebuie și o ierarhizare a tipului de iluminat în funcție de spațiu, destinație, importanță, obiective propuse; astfel sunt propuse următoarele tipologii:
 - iluminat de promenadă, care să asigure o distribuție suficientă a luminii la scara pietonilor, stâlpii având o înălțime între 3,5-5 m. Corpurile de iluminat cu caracter istoric aflate în stare bună pot fi refolosite la care se va adauga necesarul pentru acoperirea întregii suprafețe a parcului,
 - iluminat special – în zonele reprezentative – cu o altă abordare a designului obiectului de iluminat și o altă distribuție a luminii, păstrând însă unitatea de stil a parcului prin obiectele propuse,
 - iluminare arhitecturală – pentru punerea în valoare al elementelor specifice – monumente de artă sau arbori de mare valoare, fântâni arteziene, oglinzi de apă, compoziții peisagistice etc.
- restaurarea gardului exterior, păstrând imaginea conform proiectelor inițiale ale parcului - oferind posibilitatea observării parcului din exterior - pe tot conturul parcului, urmărind o unitate de imagine la nivelul împrejmuirii,
- restaurarea statuilor și obiectelor de artă și amenajarea fundalului vegetal ale acestora în raport cu fiecare statuie (grup),
- restaurarea fântânilor existente, cea de pe lac, și cea din zona fântârei, în vederea punerii lor în valoare ca elemente artistice, dinamice și puncte de interes,
- restaurarea și consolidarea celor două poduri care traversează lacul, a grotelor, stâncăriilor,
- refacerea zonei debarcaderului cu un ponton de lemn, pentru promenada și intrare pe patinoar, urmărind și crearea unei unități estice a zonei, acum dezbinată,
- plasarea obligatorie sub nivelul terenului a tuturor cablurilor, și rețelelor.

7. REZUMAT

Evaluarea peisagistică de față este un material de fundamentare al planului de reabilitare peisagistică al parcului istoric Grădina Cișmigiu din București.

Materialul arat clar, ca propunerile de intervenție asupra Grădinii Cișmigiu trebuie să aibă ca obiectiv principal revalorificarea și restaurarea ideii, esenței și al obiectivelor pe care parcul le deține la nivel de identitate-semnificație, în sensul susținerii statutului sau de grădina publică istorică. Parcul Cișmigiu este și trebuia să rămână un patrimoniu național, important și la nivel internațional. Conceput și realizat în stil peisager din voința cetățenilor Bucureștului de maestri europeni renumiți ai vremii, Grădina Cișmigiu reprezintă un simbol al stilului de viață civic urban al secolului al 19-lea.

Reabilitarea trebuie să vizeze refacerea structurii istorice, cu potentarea elementelor implementate în conștiința cetățenilor, prin crearea unei imagini reprezentative în acord cu atmosfera istorica-memoriala, și cu identitatea de parc reprezentativ al capitalei.

Interconectarea și promovarea valorilor peisagistice, arhitecturale, urbanistice, socio-culturale ale zonei coroborată cu simplificarea varietății funcționale actuale și îmbunătățirea infrastructurii va atrage după sine **creșterea atractivității PARCULUI** în sine, ca element central al Grădinii Cișmigiu. Întărirea rețelei informaționale pe plan local/regional ar spori și coeziunea comunității și atașamentul față de propriile valori culturale.

Viziunea durabilității și sustenabilității, asigurarea accesibilității și a democrației folosirii spațiilor comune, dezvoltarea circulației alternative, reprezintă criterii importante în reabilitarea și reamenajarea Grădinii Cișmigiu.

Propunerile ecologice, folosirea unor specii de plante locale, material săditor de calitate ridicată, a unor specii și ecosisteme biodiverze, utilizarea soiurilor de plante adaptate la condițiile climatice extreme din mediul urban, soluțiile de plantare și de mentenanță moderne, utilizarea apei pluviale trebuie să fie parte integrantă al conceptului, completând soluțiile autentice de accentuare a caracterului istoric - cea mai mare valoare a parcului.

8. BIBLIOGRAFIE

- Andreicut, M. (2012). *Braila veche - episodul 1*. <http://urbanismul.blogspot.hu/2010/05/braila-veche.html>
- Bartha D, Csiszár Á, Zsigmond V. (2008). *Black locust (Robinia pseudoacacia L.)* In: Botta-Dukát Z, Balogh L, editors. *The Most Invasive Plants in Hungary*. Institute of Ecology and Botany, Hungarian Academy of Sciences; Vácrátót, Hungary: 2008. pp. 63–76.
- Bellai, J. (n.d.). *Temesvár leírása*. In: Borovszky, S (1869-1914): *Magyarország vármegyéi és városai Arcanum Adatbázis Kft. Budapest*. <http://mek.oszk.hu/09500/09536/html/0023/8.html>
- Bogdan, N.A. (2004). *Oraşul Iaşi, monografie istorică și socială, ilustrată*. Iași. Ed. Tehnopress,
- Böhmer HJ, Heger T, Trepl L. (2001). *Fallstudien zu gebietsfremden Arten in Deutschland. Case Studies on Alien Species in Germany*. Umweltbundesamt; Berlin
- Cioflâncă, I. (2006). *Grădinile publice din Iași în a doua jumătate a secolului XIX*. Anuarul Institutului de istorie "A.D. Xenopol", Editura Academiei Române. Iași. Vol. 43-45
- Conway, H. (19969). *Public parks*. Shire garden history; no 9. Pembrokeshire.
- Csepely-Knorr, L., 2016. *Barren Places to Public Spaces: A History of Public Parks in Budapest, 1867 – 1914*. Budapest City Archives, Budapest
- Csoma, Zs. (2001). *Főnemesi díszkertek, mint a polgárosodás előfutárai (a 18-19.sz. fordulóján)* In: Oroszi, S. (2001): *A Magyar Mezőgazdasági Múzeum Közleményei 1998-2000*. Budapest. 27-79
- Filip, P. (1999). *Bătrânul Cișmigiu*, Editura ARCUB, București
- Grigore, A.D. (2018). *Grădina Cișmigiu. De la o băltoacă nemărginită și putrezită, la cel mai vechi parc din Capitală*. <https://www.historia.ro/sectiune/travel/articol/gradina-cismigiu-de-la-o-baltoaca-nemarginata-si-putrezita-la-cel-mai-vechi-parc-din-capitala/2/15>.
- ICOMOS-IFLA DOCUMENT 2017. *Declaration on historic Urban Public Parks Approaches for the Conservation and Management of Historic Urban Public Parks*.
http://landscapes.icomos.org/images/Declaration_Approaches_for_the_Conservation_of_Historic_Publics_Parks.pdf
- Jámbor, I. (2015). *A pesti Városliget – az első városi népkert – története és használoának változása*. In: Városliget-város-vár. Mindent a maga helyén - Tanulmánykötet a Városligetről. Budapest. Magyar Urbanisztikai Társaság. http://m.blog.hu/va/varesliget/image/varosliget---a_pesti_varosliget_tortenete_lowres.pdf
- Kelemen, L. - Fodor, J. (1902). *Kolozsvári kalauz*. Kolozsvár
- König, G (1996). *Kulturgeschichte des Spaziergangs. Spuren einer bürgerlichen Praktik 1780-1850*. Wien. Böhlau
- Kóváry, L. (1886): *A kolozsvári sétatér keletkezése és fejlődése*. Kolozsvár
- Lancuzov, A. (2007). *Grădinile Bucureștilui*. Caligraf Design, București
- Nora, P. (1984). *Entre Mémoire et Histoire. La problématique des lieux*. In: *Les lieux de mémoire*. I. La République. Paris. Gallimard, XVII-XLII.
- Ogrin, D. (1993). *The world heritae of gardens*. Thames & Hudson
- Stoica, M. (2009). *Braila. Memoria orasului. Imaginea unui oras romanesc din sec al XIX-lea*. Braila. Muzeul Brailei, Editura Istros.
- Szentgyörgyi, D. (1912). *Erzsébet liget (Elba-sziget)* In: Szentgyörgyi, D. (ed, 1912). *Maros-Vásárhelyi Lexikon*. Marosvásárhely
- Szécsi Zsolt, Ombódi Ildikó, Remeckzi Rita (2016): *KERTTÖRTÉNETI TUDOMÁNYOS DOKUMENTÁCIÓ - Városliget – Budapest, XIV. kerület*
- Szilágyi, O. (2008). *Grădina Kossuth: înființare și istoric*. In: Ciubota, V (2008): *Satu Mare – Studii și comunicări seria ISTORIE – ETNOGRAFIE – ARTĂ XXV / II*. Editura Muzeului Satmarean. Satu Mare 123-135.
- Vadas E. (1914). *Die Monographie der Robinie mit besonderer Rücksicht auf ihre Forstwirtschaftliche Bedeutung*. Verlag August Joerges WVE & Sohn; Selmechánya
- Văcaru, I. (2013). *Studiu istoric al Grădinii Copou din Iași, Iași*
- Vătămanu, N. (1973). *Istorie Bucureșteană*. Editura Enciclopedică Română, București
- Vitková, Michaela, Müllerová, Jana, Sádlo, Jiří, Pergl, Jan, Pyšek, Petr. *Black locust (Robinia pseudoacacia) beloved and despised: a story of an invasive tree in Central Europe*
- Wood Christina D. (1994). *"A Most Dangerous Tree": The Lombardy Poplar in Landscape Gardening* <http://arnoldia.arboretum.harvard.edu/pdf>
- Zaitzevsky, C. (1982): *Frederick Law Olmstead and the Boston Park System*. Harvard University Press, Cambridge Massachusetts and London

